

959.

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJA - OPETTAJAN VASEN KÄSI

Tutkimus koulunkäyntiavustajan työstä ja
asemasta työyhteisössä sekä koulutuksen
tarpeellisuudesta

Marketta Mikkola
Riitta-Liisa Tolvanen

Pro gradu-tutkielma
Kevät 1998
Erityispedagogiikan laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Tällä tutkimuksella pyrittiin selvittämään koulunkäyntiavustajien saatavuus, työsuhteen laatu, työtehtävät, asema työyhteisössä ja teoreettisen tiedon tarve. Tutkimukseen valittiin Keski-Suomen Opistossa vuosina 1995 - 1996 opiskelleet koulunkäyntiavustajan oppisopimuskoulutuksessa olleet opiskelijat ja heidän ohjaavat opettajansa (N= 113). Heille lähetettiin kyselylomake, johon vastasi 76 henkilöä.

Tuloksista kävi ilmi, että koulunkäyntiavustajien saaminen luokkaan ei ollut yksiselitteisen helppoa. Työsopimukset olivat määräaikaista ja tehtävät vaihtelivat yksilöllistä avustamisesta aina koko koulun yleismiehenä toimimiseen. Koulunkäyntiavustajan asemaa työyhteisössä määritteli kolme faktoria; tasavertaisuus työyhteisössä, eettinen sitoutuminen ja luotettavuus. Tasavertaisuus on osallistumista työyhteisön kokouksiin, eettinen sitoutuminen yhteisesti sovittujen normien noudattamista ja luotettavuus vastuun antamista työntekijälle. Sekä opettajat että avustajat pitivät tarpeellisena ammatillista koulutusta. Koulunkäyntiavustajia tarvitaan ja arvostetaan työyhteisössä. Heidän ammattialansa arvostus ei vielä näy yhteiskunnallisesti.

Asiasanat:

integraatio

koulunkäyntiavustaja

koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto

oppisopimuskoulutus

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	5
1 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJATOIMINTA.....	7
1.1 Koulunkäyntiavustajatoiminnan perusteet.....	7
1.2 Mikä avustaja?.....	10
2 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN AMMATTITUTKINNON MUODOS- TUMINEN JA KOULUTUS.....	14
2.1 Ammattitutkinnon rakenne.....	14
2.2 Ammattialan kuvaus.....	14
2.3 Tutkinrossa vaadittava ammattitaito.....	15
2.3.1 Ihmisen kasvun tukeminen.....	16
2.3.2 Avustaminen.....	16
2.3.3 Oppimistilanteissa ohjaaminen.....	17
2.4 Koulunkäyntiavustajan koulutus.....	18
3 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN TYÖ.....	21
3.1 Varhaiskasvatus.....	21
3.2 Erytisoppilas koulussa.....	23
3.3 Opettajien kokemukset.....	28
3.4 Koulunkäyntiavustajien kokemukset.....	31
3.4.1 Työtehtävät.....	31
3.4.2 Yhteistyö.....	33
3.4.3 Koulutus.....	34
3.4.4 Koulunkäyntiavustajien työs- sä esiintyviä ongelmia.....	36
3.4.5 Palkkaus ja työaika.....	36
4 TUTKIMUSONGELMAT.....	37

5	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	38
5.1	Kohderyhmät.....	38
5.2	Aineiston keruu.....	41
5.3	Aineiston analysointi.....	42
5.4	Tutkimuksen luotettavuus.....	44
5.4.1	Validiteetti.....	44
5.4.2	Reliabiliteetti.....	45
6	TULOKSET.....	47
6.1	Koulunkäyntiavustajan saatavuus ja työsuhteen laatu.....	47
6.2	Koulunkäyntiavustajien tehtävät ja niiden tärkeys.....	49
6.2.1	Koulunkäyntiavustajan tehtävät koulussa.....	50
6.2.2	Koulunkäyntiavustajan tehtävät luokassa.....	53
6.2.3	Koulunkäyntiavustaja avustaa ja tukee oppilasta ja oppilasryhmää....	55
6.3	Koulunkäyntiavustaja työyhteisön jäsenenä...	60
6.4	Teoriatiedon tarpeellisuus koulunkäynti- avustajien työssä.....	67
6.5	Vastaajien mietteitä - jaksaminen ja arvostus.....	76
7	POHDINTA.....	78
	LÄHDELUETTELO.....	86
	LIITTEET.....	91

JOHDANTO

Vammaisia lapsia varten on kouluissa jo pitkään ollut koulunkäyntiavustajia. He avustavat oppilaita koulunkäyntiin välittömästi liittyvissä tehtävissä niin yleisopetuksessa kuin erityisopetuksessakin. Säästötoimien myötä luokkakoot kouluissa ovat kasvaneet ja avustajien tarve on lisääntynyt. Integraation onnistumiseksi on tärkeä huolehtia vammaisen lapsen tarpeiden mukaisista tukitoimista. Tällainen tukitoimi on esimerkiksi koulunkäyntiavustajan palkkaaminen.

Koulunkäyntiavustajien koulutuksessa on vuosina 1995 - 1996 ollut käynnissä muutosprosessi. Aiempi koulutus on antanut perehtyneisyyden alalle, muttei ammattia. Koulutus on ollut 4,5 kk pituinen perehdyttämiskurssi tai oppisopimuskoulutus, jossa työn ohella suoritetaan tietty määrä teoriaopintoja monimuoto-opiskeluna. Lukuvuonna 1995 - 1996 järjestettiin vielä 4,5 kk:n pituisia perehdyttämiskursseja .

Opetushallitus on vahvistanut 22.5 1995 ammattitutkintolain (306/ 94) 3§ nojalla koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteet noudatettavaksi 1.8 1995 alkaen toistaiseksi. Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon suorittaminen antaa pätevyyden toimia koulunkäyntiavustajana erilaisissa opetuksen ja kasvatuksen toimintaympäristöissä. Tutkinto on sosiaali- ja terveystieteiden toisen asteen ammattillinen tutkinto. Se muodostuu ammattitaitoa kehittävästä tai puutteita korjaavasta koulutuksesta ja näyttökokeista. Ammattitutkintoon kuuluvat kolme modulia ovat ihmisen kasvun tukeminen, avustaminen ja oppimistilanteissa ohjaaminen.

Koulunkäyntiavustajan koulutus voi olla joko 40 opintoviikon mittainen ammattitutkintoon valmentava koulutus tai oppisopimuskoulutus. Tutkintotodistuksen saamiseksi ammattitaito on esitettävä näyttökokeissa, joiden järjestämisestä ja valvonnasta vastaa tutkintotoimikunta. Näyttöko-

keisiin voi osallistua myöskin henkilö, jolla ei ole alan koulutusta, mutta pitkä työkokemus. Tällöin hän osoittaa ammatillisen pätevyytensä näyttökokeilla.

Ulkomaisesta kirjallisuudesta ei löytynyt koulunkäyntiavustajan koulutukseen liittyvää tutkimustietoa. Englanninkielisestä kirjallisuudesta ilmeni, että avustajia oli kouluilla ja varhaiskasvatuksessa, mutta he olivat vapaaehtoisia ja kouluttamattomia (Shore, 1986; Westman, 1990; Williams, 1988, 1991). Yhdessä amerikkalaisessa teoksessa mainittiin, että opettajan avustajalla voi olla kahden vuoden koulutus varhaiskasvatuksen alueelta (Williams & Fromberg, 1992, 425).

Tässä tutkimuksessa tutkittiin koulunkäyntiavustajan saatavuutta, työsuhteen laatua, työtehtäviä, asemaa työyhteisössä ja koulutuksen tarvetta.

1 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJATOIMINTA

1.1 Koulunkäyntiavustajatoiminnan perusteet

Peruskoululain 51§/1983 mukaan vaikeasti vammaisia oppilaita varten koulussa voi kouluhallituksen luvalla ja opetusministeriön määräämin perustein olla koulunkäyntiavustajia. Vuonna 1992 peruskoululain 51§, johon myös työssämme lähteenä käyttämämme opetusministeriön kirjeet pohjautuvat, on kumottu. Se on kuitenkin luonut perustan koulunkäyntiavustajatoiminnalle ja käytännöt ovat säilyneet edelleen.

Opetusministeriön kirjeessä on koulunkäyntiavustajan ottamista koskevat opetusministeriön määräykset. Kunta voi 1§:n mukaan ottaa koulunkäyntiavustajan sellaisia oppilaita varten, jotka eivät voi käydä koulua ilman koulunkäyntiavustajan palveluksia tai joiden koulunkäynti muuten tuottaa kohtuuttomia vaikeuksia. Vaikeasti vammaisilla oppilailta tarkoitetaan peruskoululain 32§ 3 momentissa mainittuja lapsia tai vammaisuusasteeltaan heihin verrattavia. Jos vammaista lasta ei hänen vammansa vuoksi voida opettaa yhdeksänvuotisessa peruskoulussa, hänen oppivelvollisuutensa alkaa vuotta 2 kohdassa mainittua ajankohtaa aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Kohdassa 2 oppivelvollisuus määritellään alkavaksi sinä vuonna, jona lapsi täyttää 7 vuotta, ja kestää, jollei oppivelvollisuutta sitä ennen ole täytetty, kymmenen vuotta.

Samassa opetusministeriön kirjeessä määritellään edelleen, että koulunkäyntiavustajan tarpeen arvioi lääkäri yhteistyössä oppilaan hoidosta ja kuntoutuksesta vastaavien viranomaisten, koulun johtajan ja asianomaisten opettajien kanssa.

Koulunkäyntiavustaja voi olla kunta-, koulu- tai luokka-kohtainen taikka määrätty erikseen yhtä tai useampaa vai-

keasti vammaista oppilasta varten. Hän voi olla päätoiminen tai sivutoiminen. Hänellä tulee olla riittäväksi katsottava kyky ja taito tehtävänsä suorittamiseen. Koulunkäyntiavustajan tehtäviin kuuluu avustaa vaikeasti vammaista oppilasta koulunkäynnissä ja siihen liittyvissä tilanteissa koulukuljetukset mukaan lukien.

Kunnat voivat ottaa koulunkäyntiavustajia:

- 1) yhden päätoimisen koulunkäyntiavustajan yhtä peruskoululain 32§ 3 momentissa tarkoitettuista oppilaista muodostettua erityisopetuksen perusopetusryhmää kohti ja
- 2) yhden päätoimisen tai sivutoimisen koulunkäyntiavustajan yhtä tai useampaa muussa erityisopetuksessa tai yleisopetuksessa opiskelevaa vaikeasti vammaista oppilasta kohti tai erityisestä syystä myös peruskoululain 32§ 3 momentissa tarkoitettussa opetuksessa olevaa oppilasta varten.

Edellä 1) ja 2) kohdassa tarkoitettujen avustajien lisäksi kunta voi kuntakohtaisesti ottaa yhden yli 10 000 asukkaan kunnassa, kolme yli 30 000 asukkaan kunnassa, yli 50 000 asukkaan kunnassa viisi ja yli 100 000 asukkaan kunnassa kymmenen päätoimista koulunkäyntiavustajaa.

Opetusministeriön kirjeessä määritellään päätoimisen koulunkäyntiavustajan työajaksi enintään 9,5 kuukautta lukuvuodessa ja 20-35 tuntia viikossa ja sivutoimisen enintään 9,5 kuukautta lukuvuodessa ja 1-19 tuntia viikossa. Lisäksi kirjeessä on maininta siitä, milloin työaika voi olla pitempi; esimerkiksi kesäloman aikana tai avustajan erityistaidon esim. viittomakielen takia oppilaalle on tarpeellista saada avustusta. (Opetusministeriön kirje 17/400/91, § 2-8.)

Perusteluissa koulunkäyntiavustajan ottamiselle tulee ilmetä, miksi vaikeasti vammaiset oppilaat eivät voi käydä koulua ilman koulunkäyntiavustajan palveluita (oppilasmää-

rä, vamman laatu ja vaikeusaste, perusopetusryhmän koko mm.). Perustelut laaditaan kunkin koulunkäyntiavustajan ottamista varten erikseen ja riittävän yksityiskohtaisesti. Oppilaskohtaista avustajaa anottaessa on mukaan liitettävä asiantuntijalausunnot (Virtanen 1985, Koulunkäyntiavustajatoiminta-moniste.)

Kouluhallitus on antanut ohjeita kunnille ja kouluille koulunkäyntiavustajien tehtävien suunnittelussa. Ohjeiden mukaan tehtäviin vaikuttaa se, millaisia oppilaita varten hänet otetaan. Oppilaiden vamman laatu vaikuttaa siihen, millaista apua he tarvitsevat koulupäivän aikana. Kaikkien oppilaiden kohdalla on muistettava, että avustamisesta huolimatta on tärkeä edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta. Näistä syistä johtuen koulunkäyntiavustajan tehtävät tulee suunnitella joustavasti ja niistä tulee sopia yleispiirteittäin työsopimusta tehtäessä. (Ryhmäkirje R 414/1985.)

Koulunkäyntiavustajan tehtäviin kuuluu avustaa vammaisia oppilaita koulunkäyntiin välittömästi liittyvissä tilanteissa koulumatkat mukaan lukien, osallistua opettajan ohella ja opettajan ohjauksessa vammaisen oppilaan kasvatukseen ja ohjaukseen sekä edistää koulun kasvatustavoitteita pitämällä huolta oppilaan itsenäisestä selviytymisestä ja oppilaan myönteisen itsetunnon kehittymisestä.

Oppitunneilla ja tuokioiden aikana koulunkäyntiavustaja auttaa opettajaa oppilaiden ohjaamisessa ja parantaa näin oppilaan ja opetusryhmän oppimisen edellytyksiä sekä ohjaa oppilasta hänen kuntoutukseensa ja opetukseensa liittyvien yksittäisten tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeutin ohjeiden mukaan.

Välitunnilla koulunkäyntiavustaja osallistuu opettajan apuna välituntien valvontaan ja tukee oppilaan osallistumista välitunneilla tapahtuvaan toimintaan.

Muissa koulutilanteissa koulunkäyntiavustaja ohjaa, avustaa ja tarvittaessa saattaa koulumatkalla sekä koulu-aikaan tapahtuvissa kulkemisissa. Hän ohjaa ja avustaa oppilasta selviytymään koulun päivittäisissä tilanteissa (liikkuminen, riisuminen, pukeminen, ruokailu, wc jne.) sekä suorittaa koulu-aikana oppilaan hoitoon liittyviä tehtäviä annettujen ohjeiden mukaan.

Koulutyöhön liittyvissä valmisteluissa koulunkäyntiavustaja huolehtii opetustilan sekä oppilaan apuvälineiden, oppimateriaalien ja opetusvälineiden järjestämisestä opetustilanteita varten sekä huolehtii osaltaan näiden välineiden ja materiaalien järjestyksestä ja kunnosta. Hän valmistaa opettajan ohjeiden mukaan tarvittaessa oppimateriaalia vammaisten opetusta varten sekä osallistuu oppituntien, kouluruokailun, vanheinpaintilaisuuksien ja muun koulun toiminnan valmisteluun.

Lisäksi koulunkäyntiavustajan kuuluu omaa työtään suunnitellessaan perehtyä työnsä kannalta tarpeellisiin oppilasta koskeviin tietoihin, pitää ne salassa ja käsitellä niitä tahdikkaasti ja luottamuksellisesti sekä osallistua työnsä kannalta tarpeelliseen oppilaan opetusta, kuntoutusta ja koulutyötä koskevaan suunnitteluun. Hän osallistuu työnsä kannalta tarpeelliseen koulutukseen sekä huolehtii muista hänelle annetuista tehtävistä. (Virtanen 1985, Koulunkäyntiavustajatoiminta-moniste.)

1.2 Mikä avustaja?

Suomen päiväkodeissa ja kouluissa työskentelee erilaisilla nimikkeillä palkattuja avustajia. Nämä nimikkeet myöskin määrittävät sitä työnkuvaa, joka heillä on. Erilaiset nimikkeet aiheuttavat jatkuvasti epäselvyyttä ja hämmennystä. Sen vuoksi määritellään tässä tutkimuksessa käytössä olevat nimikkeet yksittäin. Osalle nimikkeistä on ollut

vaikea löytää määritelmiä ja siksi niitä kuvaillaan työtehtävien kautta.

Koulunkäyntiavustaja. Koulunkäyntiavustaja on yleensä sellaisia oppilaita varten, jotka eivät voi käydä koulua ilman koulunkäyntiavustajan palveluksia tai joiden koulunkäynti muuten tuottaa kohtuuttomia vaikeuksia (Opetusministeriön kirje 17/400/91).

Kouluavustaja. Kouluavustajat ovat työllisyysvaroin palkattavia enintään 6 kk:n työjaksoja kerrallaan tekeviä työntekijöitä, jotka palkataan työllisyyslain mukaisin velvoittein ja ehdoin. Kouluavustajia palkataan toisaalta kunnan työllistämisvelvoitteen täyttämiseksi sekä toisaalta avuksi opettajille ja koulujen toimistohenkilökunnalle lisääntyneiden ja moninaisten tehtävien vuoksi tai koululta puuttuvan vakinaisen toimistohenkilön vuoksi. (Murto 1988, 7.)

Luokka-avustaja. Luokka-avustaja on yhtä tiettyä luokkaa varten palkattu henkilö. Tällöin hänen työtehtävänsä määrittyvät luokan tarpeiden mukaan. Tällainen luokka voi olla esimerkiksi erityisluokka tai vaikka yleisopetuksen ensimmäinen luokka. Perusteluina palkkaukselle voi olla oppimisvaikeudet, opetusryhmän suuri koko tai yhdysluokka.

Henkilökohtainen avustaja. Henkilökohtainen avustaja on yhtä erityisopetuksessa tai yleisopetuksessa opiskelevaa vaikeasti vammaista oppilasta varten tai erityisestä syystä myös peruskoululain 32§ 3 momentissa tarkoitettussa opetuksessa olevaa oppilasta varten palkattu avustaja. Tällöin tehtäväkuvaksi muodostuu tämän henkilön avustaminen (Opetusministeriön kirje 17/400/91).

Englanninkielisestä kirjallisuudesta löytyy koulunkäyntiavustajalle seuraavanlaisia määritelmiä:

Aide. Yleensä kouluttamaton henkilö, joka auttaa ammatti-ihmisiä; esimerkiksi opettajan apulainen, joka suorittaa ei-opetuksellisia tehtäviä luokassa (Williams 1988, 7). Shoren mukaan joissakin yhdysvaltalaisissa osavaltioissa voidaan vaatia avustajan läsnäoloa avustamaan opettajaa tietyissä erityisopetuksellisissa sijoituksissa. Koulualueet saattavat palkata avustajia, vaikka niitä ei lain mukaan määrätä niin tekemään. Avustajan läsnäolo yleensä mahdollistaa lapsen akateemisten suoritusten tarkemman seurannan. (Shore 1986, 86.)

Teacher aide. Teacher aide on alkuperältään yhdysvaltalainen termi opetusapulaiselle, jolla ei ole opettajakoulutusta, mutta joka avustaa luokassa tavallisesti ohjaajana tai valvojana kirjallisissa tehtävissä ohjaten opiskelua tai valmistuen oppimateriaalia. He voivat olla palkattuja tai palkattomia ja heillä on merkittävä rooli erityisoppilaiden opetuksessa (Williams 1988, 195). Westman puolestaan mainitsee, että USA:ssa ollaan siirtymässä enemmän yksilölliseen opetukseen, johon on määriteltäviä keinoja kohdata oppilaiden oppimisvaikeuksia tavallisissa luokissa mm. opetusavustajan, samanaikaisopetuksen avulla, käyttäen vapaaehtoisia, ja kaikkia niitä, jotka lisäävät tavallisen luokan resursseja (Westman 1990, 627). Williams ja Fromberg ovat määritelleet teacher`s aiden viittamaan avustajaan, joka toimii pienten lasten ryhmässä opettajan apuna. Pätevyys tähän työhön vaihtelee lukion todistuksesta kaksivuotiseen koulutukseen varhaiskasvatuksen alueella (Williams & Fromberg 1992, 425).

Classroom assistant. Classroom assistant toimii ryhmän jäsenenä, joka on vastuussa erityisoppilaan opetuksesta. Sellaisilla palveluilla, kuin päiväkodissa lastenhoitajalla ja luokassa avustajalla, on aina ollut oma paikkansa päiväkodeissa ja erityiskouluissa. Heidän palvelujaan tarvitaan usein myös silloin, kun erityisoppilaita opetetaan yleisopetuksessa. Heidän tehtäviinsä sisältyy yleisiä

hoitotoimenpiteitä, kuten pukeminen, syöttäminen ja WC-toimet. He tekevät myös hyvin erilaisia opetustehtäviä; auttaen opettajaa oppimateriaalin valmistuksessa, läksyjen kuulustelussa ja työskennellen asiantuntijapalveluissa, esimerkiksi harjoituttaen puheterapeutin ohjeiden mukaisesti puheharjoituksia.

Tällä hetkellä ei vaadita erityistä koulutusta luokka-avustajan laajaan toimenkuvaan. Ei ole epäilystäkään siitä, että luokassa toisen aikuisen läsnäolo, johon oppilas voi turvautua, on välttämätön. Luokka-avustaja voi vastata niihin oppilaan tarpeisiin, joihin luokan opettaja on liian kiireinen. Monen erityisoppilaan opetukselliselle edistymiselle luokka-avustaja on välttämätön. (Williams 1991, 75.)

Sekä englanninkielisessä että suomenkielisessä termistössä on erilaisia nimikkeitä avustajalle. Yhtä ainutta yhteistä nimikettä ei ole ollut kummassakaan. Myöskin molemmissa ryhmissä on havaittavissa se, että työtehtävissä toimii sekä koulutettuja että kouluttamattomia avustajia.

Tässä tutkimuksessa käytetään vain koulunkäyntiavustaja nimikettä, koska ammattitutkinnon suorittaminen Suomessa antaa pätevyyden koulunkäyntiavustajaksi.

Kunnan harkinnan mukaan voi tänä päivänä vammaisella lapsella olla koulunkäyntiavustaja. Palkkaamisesta päättää kunnan viranomainen, jolle on toimivalta uskottu. Koulunkäyntiavustaja voi olla yhden tai useamman vammaisen oppilaan yhteinen. Hänen tehtävänsä eivät liity opetuksen antamiseen. (Arajärvi & Aalto-Setälä 1993, 143.)

2 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN AMMATTITUTKINNON MUODOSTUMINEN JA KOULUTUS

2.1 Ammattitutkinnon rakenne

Ammattitutkintolaki (306/94) ja sitä täydentävä ammattitutkintoasetus (308/94) tulivat voimaan 1.5 1994. Ammatilliset perustutkinnot vastaavat nuorten ammatillisen koulutuksen tutkintoja tutkintorakenteen, ammattialan kuvauksen, ammatillisten tavoitteiden ja jatko-opetuskelpoisuuden osalta. Ammattitutkintolain mukaisesti suoritettu tutkinto antaa kansainvälisesti kelpoisuuden ammattitehtäviin samalla tavalla kuin oppilaitoksessa suoritettu perustutkinto.

Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon suorittaminen antaa pätevyyden toimia koulunkäyntiavustajana erilaisissa opetuksen ja kasvatuksen toimintaympäristöissä. Tutkinto on sosiaali- ja terveysalan toisen asteen tutkinto. (Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto 1995, 5.)

2.2 Ammattialan kuvaus

Koulunkäyntiavustajan työn viitekehys on vahvasti yhteiskunnallinen ja se painottuu sekä humanistiseen opetusalaan että sosiaali- ja terveysalaan. Näillä aloilla ja niiden toimintaympäristöissä tapahtuvat laajat ja usein nopeat muutokset vaikuttavat myös koulunkäyntiavustajan työhön ja ammattitaitovaatimuksiin. Alojen työtehtävät muuttuvat ja laaja-alaistuvat, tietotekniikan käyttö lisääntyy, toimintaympäristöt monipuolistuvat ja asiakkaiden ongelmat monimutkaistuvat.

Sosiaali- ja vammaishuollossa on 1970-luvulta lähtien noussut toiminnan periaatteeksi ja tavoitteeksi tasa-arvo, normaalisuus, integraatio ja osallistuminen. Tämä on vai-

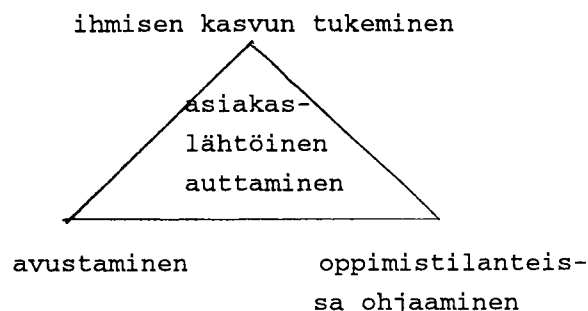
kuttanut yhteiskunnallisen työn uudelleenorganisointiin, jolloin avun ja avustamisen tarpeessa olevien oppilaiden määrä on lisääntynyt myös opetuslalla.

Koulunkäyntiavustajan työ on luonteeltaan eettistä ja kestäviin arvoihin perustuvaa auttamista. Ammattitaidon yleiset vaatimukset ovat palvelumyönteisyys, asiakaslähttöisyys, työorganisaatioiden verkostoissa toimiminen, tietotekniikan ja tekniikan käyttäminen työssä, vuorovaiikutuksellinen osallistuminen, esteettisyyden huomioonottaminen, eettinen harkintakyky sekä kestävän kehityksen työlle asettamien vaatimusten noudattaminen.

Työn tarkoituksena on tukea asiakkaiden optimaalista toimintakykyä erilaisissa toimintaympäristöissä. Lähtökohtana ovat asiakkaiden erityispiirteet ja -tarpeet. Työ vaatii havainnointikykyä ja tilanteiden tunnistamis- ja arviointikykyä sekä harkintaan perustuvaa kriittistä ongelmanratkaisua ja päätöksentekoa. Toiminnassa painottuu yksilön ja pienryhmän itsenäistyminen ja omatoimisuuden tukeminen, kasvatusympäristön toimivuudesta huolehtiminen ja pedagogiset tavoitteet (Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteet 1995, 7-8).

2.3 Tutkinnossa vaadittava ammattitaito

Koulunkäyntiavustajan ammattitaitovaatimukset johdetaan koulun käyntiavustajan työn ydintoiminnoista. Tutkintoon kuuluvat kolme osaa ovat

2.3.1 Ihmisen kasvun tukeminen

Koulunkäyntiavustaja kannustaa eri-ikäisiä ja erilaisia apua tarvitsevia yksilöitä ja ryhmiä näiden kasvussa ja kehityksessä. Hän osaa tukea asiakkaansa kasvua yksilöllisesti ottaen huomioon ihmisen elämänsä eri vaiheet, siinä olevat kehityksen kriittiset kohdat, terveen kehityksen esteet ja yleisempien vammojen ja sairauksien aiheuttamat erityispiirteet. Hän käyttää tietojaan ihmisen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kehityksestä ja erilaisten tekijöiden vaikutuksesta yksilön kasvuun tukiessaan asiakkaan optimaalista toimintakykyä.

Hän toimii kasvatustehtävässään kokonaiskuntoutuksen tavoitteiden mukaisesti yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa, hän tuntee erilaisia kasvatusnäkömäämiä ja niiden taustalla vaikuttavia arvoja ja ihmiskäsityksiä ja hän tuntee työtään ohjaavat säädökset ja toimii työssään ammattieettisten periaatteiden mukaan. Hän etsii ja käyttää tietoa ihmisen kasvusta oman ammattitaitonsa ja alansa kehittämiseen.

2.3.2 Avustaminen

Koulunkäyntiavustaja auttaa niissä toiminnoissa, joissa asiakas ei kehitysvaiheensa, vammansa tai sosiaalisen tilanteensa vuoksi selviydy itse. Hän toimii avustaessaan eri asiantuntijoiden kanssa tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Avustamistilanteessa hän toimii empaattisesti ja osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä asiakkaan tunteet ja tarpeet. Hän kannustaa asiakkaita omatoimisuuteen ja itsenäisyyteen. Hän kommunikoi asiakkaiden kanssa yksilöllisesti ja ottaa huomioon asiakkaiden erityistarpeet.

Koulunkäyntiavustaja käyttää apuvälineitä ja laitteita sekä asiakkaan että itsensä kannalta ergonomisia työsken-

telytapoja, joita tarvitaan perushoito- ja hoivatyössä. Hän huoltaa tarvittavia apuvälineitä ja laitteita sekä pitää oppimis- tai muun toimintaympäristön toimivana ja tekee erilaisia valmistelevia tehtäviä opetuksen asiantuntijan ohjeiden mukaan.

Hän arvioi avustamistaan eettisesti ja toimii tarkoituksenmukaisesti lähtökohtanaan asiakkaiden tarpeet muuttuvissa tilanteissa.

2.3.3 Oppimistilanteessa ohjaaminen

Koulunkäyntiavustaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi ohjausta yksilön tai pienryhmän tarpeiden mukaan yhteistyössä opetuksen ja kuntoutuksen asiantuntijoiden kanssa. Hän käyttää ohjaustyössä tietojaan pedagogiikasta, oppimisesta ja erityiskasvatuksesta. Hänellä on yksilö- ja pienryhmäohjauksen taitoja, joiden avulla hän tarvittaessa selviytyy itsenäisesti ohjaustilanteissa. Oppimistilanteissa hän perustelee valintansa ja ratkaisunsa pedagogisesti.

Hän kannustaa ja ohjaa asiakkaan aktiiviseen oppimiseen yksilöllisesti ja tilanteen mukaisesti opetuksen, kasvatuksen ja kuntoutuksen asiantuntijoiden ohjauksessa. Hän käyttää työssään persoonallisesti ilmaisullisia ja luovan toiminnan taitoja ja menetelmiä. Hän antaa oppimistilanteessa virikkeitä yksilöllisesti asiakkaan persoonalliseen ja inhimilliseen kasvuun sekä edistää yksilön ja ryhmän sosiaalistumista. Hän osaa etsiä ja käyttää tietoja ohjaustaitojensa kehittämiseen. (Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteet 1995, 10-12.)

2.4 Koulunkäyntiavustajan koulutus

Opetusministeriön (1983) koulunkäyntiavustajien koulutusta suunnitelleen työryhmän mukaan koulunkäyntiavustajien peruskoulutus tulisi pitkällä aikavälillä suunnitella ja toteuttaa osana keskiasteen koulutusta sosiaalian peruslinjalla tai sopivan keskiasteen koulutuksen pohjalta ammattiin kouluttavana täydennyskoulutuksena. Koulunkäyntiavustajina jo toimivien ja alalle hakeutuvien perehdytyskoulutus järjestetään valtakunnallisena koulutuksena (Heinolan kurssikeskus, kehitysvamma-alan toimintayksiköt jne.), alueellisena koulutuksena lääninhallitusten, kuntien ja erityishuoltopiirien toimesta, oppisopimuskoulutuksena, työllisyyskoulutuksena ammatillisissa kurssikeskuksissa, kansanopistoissa tai kesäyliopistojen toimesta. Koulutuskapasiteetin tulisi olla suurin juuri perehdytyskoulutuksessa. (Opetusministeriön työryhmien muistioita 1983:53.)

Perehdyttämiskoulutus. Perehdyttämiskoulutuksen tarkoituksena on auttaa koulunkäyntiavustaja orientoitumaan koulunkäyntiavustajan työhön. Se on tarkoitettu alalle soveltuvan ammatin tai koulutusammatin omaaville henkilöille. Soveltuviksi koulutuksiksi katsotaan ne, joiden yhteydessä saadaan perustiedot lapsen kehityksestä ja ohjaamisesta, vammaisuudesta ja vammaisen henkilön tukemisesta.

Peruskoulutus. Peruskoulutus on tarkoitettu henkilölle, jolla ei ole alalle soveltuvaa ammatillista koulutusta. Peruskoulutusta järjestetään siihen saakka, kunnes uudelta sosiaalian peruslinjalta alkaa valmistua oppilaita. (Opetusministeriön työryhmien muistioita 1983:53.)

Tänä päivänä kaikki opetushallituksen hyväksymä koulutus ja näyttökokeiden suorittaminen johtaa ammattitutkintoon. Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteissa (1995) sanotaan, että tutkintojärjestelmän tarkoituksena on ottaa

tasavertaisesti huomioon sekä työssä ja muussa toiminnassa että koulutuksessa hankittu ammattitaito. Tutkintoon osallistumiselle ei aseteta koulutusta tai työkokemusta koskevia ennakkoehtoja. Omaehtoisen aikuiskoulutuksen opiskelijat, yksityisopiskelijat, työvoimakoulutuksen opiskelijat, oppisopimusopiskelijat sekä työelämässä ja henkilöstökoulutuksessa tai muilla opinnoilla ammattitaitonsa hankkineet voivat osallistua samoihin näyttökokeisiin ja osoittaa niissä osaamisensa. (Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteet 1995, 6.)

40 opintoviikon koulutus. Ammattitutkintolain astuttua voimaan 1.5 1994, koulutus muuttui 40 opintoviikon mittaiseksi ammattitutkintoon valmentavaksi koulutukseksi, johon sisältyy myöskin näyttökokeet.

Oppisopimuskoulutus. Oppisopimus on oppisopimuskoulutuksesta annettua lakia noudattaen tehty työsopimus, jossa toinen osapuoli, opiskelija, sitoutuu tekemään toiselle sopimuspuolelle, työnantajalle, työtä tämän johdon, valvonnan ja ohjauksen alaisena korvausta vastaan saavuttaakseen ammattitaidon tietyssä ammatissa tai ammatin osa-alueella. Oppisopimuskoulutusta järjestetään sekä nuorisostaen että aikuisten ammatillisena peruskoulutuksena ja lisäkoulutuksena.

Oppisopimus on siis määräaikainen työsopimus. Työnantajan tärkeimpänä tehtävänä on huolehtia siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus tehdä ammattiin kuuluvia tehtäviä sellaisen ohjauksen ja valvonnan alaisena, mitä ammattitaidon saavuttaminen edellyttää. Vastuulliseksi kouluttajaksi määrätään opiskelijalle työpaikalta ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevä henkilö. Oppiajasta toteutetaan 70-80 % koulutustyöpaikassa.

Lainsäädäntöuudistuksella 1967 tuli teoriaopetus järjestelmälliseksi osaksi oppisopimuskoulutusta. Työnantajan on

huolehdittava, että opiskelija voi osallistua henkilökohtaisen opiskeluohjelmansa mukaisesti tietopuolisiin teoriaopintoihin, joita antavat ammatillinen oppilaitos, ammatillinen aikuiskoulutuskeskus tai muu koulutusta järjestävä taho. Opetuksen perustana ovat opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet.

Koulunkäyntiavustajan työssään tarvitsemia erikoistaitoja (mobility-opetus, viittomakieli, apuvälinetietous) ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää koulutukseen, vaan työnantaja vastaa koulunkäyntiavustajan perehdyttämisestä kulloinkin tarpeelliseksi katsottaviin erityistaitoihin (Virtanen 1985, Koulunkäyntiavustajatoiminta-moniste).

Oppisopimuskoulutuksen tavoitteena on ammattitaidon saavuttaminen. Tutkintoon johtavan koulutuksen kesto vaihtelee 1-4 vuotta opiskelijan aikaisemmasta koulutuksesta ja työkokemuksesta riippuen. Peruskoulutuksessa opiskelijan lähtötaso on kansakoulu, peruskoulu tai lukio. Peruskoulutukseen voivat tulla myös ammatinvaihtajat. Heille oppisopimus on uudelleen koulutusta. (Kaisaniemi & Määttä 1994, 8-18.)

Tutkintotodistuksen saamiseksi on opiskelijoiden esitettävä ammattitaitonsa näyttökokeissa, joiden järjestämisestä ja valvonnasta vastaavat tutkintotoimikunnat (Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteet 1995, 7).

Oppisopimuskoulutuksen suosio kasvaa vauhdilla. Oppipoika-perinteen jatkajien luku on parissa vuodessa liki kaksinkertaistunut. Keski-Suomessa koulutettavia on lähes 600 ja koko Suomessa 13000 - 14000. Ammattien kirjo yltää hitsaajasta lähihoitajaan, merkonomista koulunkäyntiavustajaan. Esimerkiksi Saksassa kolme oppilasta neljästä saa ammattikoulutuksen oppisopimuksella. (Ahonen 1996, 15.)

3 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN TYÖ

3.1 Varhaiskasvatus

Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevalle lapselle on tärkeää saada olla päivähoitossa ikäistensä lasten seurassa, saada oppimismahdollisuuksia, kavereita ja uusia elämyksiä.

Asetuksessa lasten päivähoitosta 239/1973 pykälissä 6 ja 8 sanotaan, että jos päiväkodissa tai perhepäiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa (Semi 1997, 34). Kun lapsi tulee päivähoitoon, on tärkeää, että hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on. Se vaatii päivähoitopaikalta valmistautumista, tietämystä ja resursseja.

Vammaisten tarpeet ovat joissain tapauksissa sellaisia, että on välttämätöntä järjestää heille myös erityispalveluja. Tällaisia ovat mm. kuntoutus, erilaiset terapiat ja henkilökohtainen avustaja, päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, liikkumisvälineet ja ylimääräiset vaatetus ja erityisravintokustannukset. Jos lapsi tarvitsee ympärivuorokautista tukea, on syytä harkita henkilökohtaisen avustajan palkkaamista. Henkilökohtainen avustaja ei kuitenkaan voi eikä saa korvata vammaisen alle kouluikäisen lapsen päivähoitoa. Palveluita ja tukitoimia myönnettäessä lähtökohtana on vammaisen henkilön tilanne ja siitä johtuvat tarpeet. Päivähoitoon sijoitetuille vammaisille lapsille järjestetään avustajia päivähoitoa koskevien säädösten perusteella, muussa tapauksessa vammaispalvelulain perusteella. (Kauppinen & Sarjanoja 1991, 41,45.)

Vammaisen lapsi viettää suuren osan ajastaan päivähoitossa, usein henkilökohtaisen avustajan tukemana. Avustajan perehdyttäminen ja ohjaaminen työssä on tärkeää, jotta hän voisi auttaa lasta tulemaan mahdollisimman itsenäiseksi ja auttaisi tätä osallistumaan ryhmän toimintaan. Jatkuva kahdenkeskeinen työskentely avustajan kanssa ei ole tarkoituksenmukaista. (Kallio 1996, 610.)

Avustajien merkitys lapsen kasvun tukemisessa on ollut huomattava. Huonona puolena asiassa Määttä ja Lummelahdi (1996, 109) ovat todenneet, että "usein avustaja on nuori henkilö, jolla ei ole koulutusta eikä kokemusta kasvatustehtävistä, joten hän tarvitsee opettajan opastusta ja jatkuvaa tukea tehtävässään". Ongelma on myöskin työsuhteiden määräaikaisuus ja lyhyys; juuri kun tutustuminen on tapahtunut ja työ alkaa sujua, lapsen henkilökohtainen avustaja tai ryhmässä toimiva lisähenkilö vaihtuu. Tämä on hyvin yleistä, kun kunnat palkkaavat tänä päivänä määräaikaista työntekijöitä. Avustajien kurssitus ja täydennyskoulutukseen eivät toteudu määräaikaissuhteissa.

Esimerkiksi lapsiryhmään sijoitetulle autistiselle lapselle tulee kunnan palkata henkilökohtainen avustaja. Avustajan tulisi olla mahdollisimman pysyvä kontaktin varmistamiseksi (Kauppinen & Sarjanoja 1991, 222). Avustaja on myöskin kuntoutustyöryhmän jäsen muun henkilökunnan ohella. Kuntoutus ja opetus edellyttävät aikuiselta jatkuvaa aktiviteettia ja johdonmukaista toimintaa (Kruus 1996, 498-500).

Iiris Mäen (1993) tutkimuksessa Monivammaisen lapsen arkipäivä kävi ilmi, että vanhemmat olivat valinneet lapselleen päivähoitopaikaksi tavallisen ryhmän, jotta lapsella olisi vammattomia kavereita ja malleja. Vanhemmat olivat kuitenkin pettyneitä, kun ilmeni, että lapsi oli hyvin paljon kahdestaan avustajan kanssa. Avoin keskustelu vanhempien ja henkilökunnan kanssa vaikutti siihen, millai-

seksi avustajan rooli lapsen kanssa toimiessa ja työyhteisön jäsenenä muodostui. Keskustelun puute ilmeni mm. siinä, miten vastuu vammaisen lapsen hoidosta ja kasvatuksesta jakautui. Avustajan rooli työntekijänä ja työyhteisön jäsenenä oli selkiintymätön ja perustui pääasiassa kuvitelmiin. Avustaja liitettiin työyhteisönsäkin kiinteästi vammaiseen lapseen ja hän jäi myös työyhteisössä tietyllä tavalla erilliseksi aivan samoin kuin lapsi ryhmässä. Tästä johtuen avustaja ei saanut tarvitsemaansa pedagogista tukea monivammaisen lapsen kanssa toimimiseen. Avustaja haki tarvitsemansa tuen vanhemmilta ja kuntoutuksen ammattilaisilta ja avustajalle muodostui osittain lapsen asioissa koordinoiva rooli. Tämä näkyi sitten selvästi toiminnassa lapsen kanssa, suhteessa lapseen avustajasta tuli kuntouttaja.

Kun monivammaisella lapsella oli päiväkodissa henkilökohtainen avustaja, lastentarhanopettajalla ei ollut avustajan läsnäollessa sen enempää kielellisiä kuin fyysisiä kontakteja vammaiseen lapseen. Muut ryhmässä toimivat aikuiset juttelivat avustajan kanssa sekä lasta koskevista asioista että ihan muista asioista avustajan työskennellessä lapsen kanssa. (Mäki 1993, 45-48.)

3.2 Erityisoppilas koulussa

"UNESCO:n raportin mukaan tasa-arvo kasvatuksessa merkitsee sitä, että jokainen yksilö saa hänelle sopivan kasvatuksen sellaisessa tahdissa ja sellaisin menetelmin, jotka ovat hänen persoonallisuutensa kannalta sopivimpia" (Ihatsu & Pulkki 1990, 5). Koulutuksellinen integraatio tarkoittaa siis täyden osallistumisoikeuden, tasa-arvoisuuden ja vammaisten henkilöiden yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista. Tämä merkitsee sitä, että koulun on kyettävä vastaamaan mahdollisimman pitkälti oppilaan yksilöllisiin eroihin. Se vaikuttaa koko koulun organisaatioon; opetus-

suunnitelmiin, pedagogiikkaan, opettajankoulutukseen, resurssointiin, henkilökunnan kouluttamiseen ja vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Ihatsu 1994, 98-99.)

Strömmer ja Jahnukainen pitävät riittävien tukitoimenpiteiden järjestämistä integraation onnistumisen edellytyksenä, esimerkiksi koulunkäyntiavustaja tai vaikkapa riittävä tukiopetus (Strömmer & Jahnukainen 1996, 343). Murto toteaa, että integraation toteutumisessa on paljon käytännön ongelmia. Oppilaan koulutussuunnitelman laatiminen ja opetusryhmän pienentäminen on vaikeaa niukan tuntikehyksen rajoissa, koulunkäyntiavustajatoiminta on hajanaista, eikä siihen osoiteta tarpeeksi määrärahoja ja opettaja jää vaille perehdyttämiskoulutusta vammaisten oppilaiden opettamiseen. Oppilassuunnittelu on aloitettava hyvissä ajoin, jotta voidaan ennakoida oppilaan tarvitsemat tukitoimet. Tällöin voidaan esim. turvata koulunkäyntiavustajan saataavuus. (Murto 1992, 33, 47.)

Opetushallituksen kysely 1995 eri järjestöjen ja organisaatioiden käsityksiä erityisopetuksen säädösten ja määräysten toimivuudesta käytännössä. Invalidiliitto ry:n mukaan kaikkia koulumuotoja koskevasta lainsäädännöstä puuttuvat määräykset oppilashuoltohenkilöstöstä. Järjestöjen arvioinneissa erityisesti onnistuneeseen integraatioon tarvittavia tukitoimia ei ole määriteltä. Säädöksissä tulee määritellä, miten integroitujen oppilaiden opiskelu turvataan.

Useiden järjestöjen mielestä avustavaa henkilökuntaa ei ole riittävästi. Monet ovat työllistämistuella palkattuja, ilman asianmukaista koulutusta työskenteleviä henkilöitä. Avustajien ja muun oppilashuoltohenkilökunnan tarve kouluissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa on suuri. Oppilaan erityistarpeisiin tulee voida vastata yksilöllisesti ja oppilaan tulee saada tarvitsemaansa apua ja tukea. Järjestöt edellyttävät, että tulee voida palkata riittävä

oppilashuoltohenkilökunta. (Liimatainen-Lamberg & Virtanen 1996, 425, 438, 440-441.)

Erityisopettajajärjestönkin kannanotto tuomitsee säästöintegraation ja luettelee lukuisia ehtoja, joita integroinnin onnistuminen järjestön mielestä edellyttää, mm. pätevät ja pystyvät avustajat (Moberg 1996, 132).

Opetushallituksen kyselyssä 1995 koulut vastasivat, että säästötoimenpiteet ovat kohdistuneet erityisopetuksen määrärahoihin kokonaisuudessaan ja vähentäneet oppimateriaalien ja opetusvälineiden hankintaa, supistaneet tuntikehystä, tukiopetusta, kerhotoimintaa sekä erityisopettajien ja koulunkäyntiavustajien lukumäärää. Erityisen huolestuttavaa opettajien arviointien perusteella on se, että erityisopetuksessa on edelleen runsaasti muodollista kelpoisuutta vailla olevaa henkilöstöä; opettajia ja koulunkäyntiavustajia. (Virtanen & Jakku-Sihvonen 1996, 324, 333.) Blommin kyselyssä opettajat toivat esille koulunkäyntiavustajien aseman selkeyttämisen tarpeen (Blom 1996, 454).

Lisäksi erityisopettajien mielestä maahanmuuttajille tarkoitettu tukiopetuskiintiö on riittämätön. Varsinaisten tukiopetusresurssien ohella he katsovat, että luokka-avustajien ja assistenttien laajempi käyttö olisi yksi keino tilanteen helpottamiseksi (Parviainen & Lahtinen 1996, 301).

Ihatsun tutkimuksessa (1987) Vammaisten oppilaiden sosiaalinen integraatio peruskoulun ala-asteella suurimmaksi ulkoiseksi opettajaa tukevaksi ryhmäksi koettiin erityisopettaja ja luokka-avustaja. Erityisopettaja osallistui integraatioon 59 %:ssa luokista ja luokka-avustaja oli käytettävissä 32 %:ssa luokista. Vain 16 %:ssa tapauksissa kouluavustaja saatiin ilman opettajan vaatimusta. Lisäksi Ihatsun ja Pulkin (1990) tekemässä tutkimuksessa yleisope-

tukseen integroiduista oppilaista, erityisoppilaiden opetuksellisista tukitoimista yksilöllistä opetusta tai ohjausta sai 70 % oppilaista. Sitä antoivat koulukohtainen avustaja 5 % ja henkilökohtainen kouluavustaja 17 %, erityisopettaja klinikassa 48 %, samanaikaisopetus 10 % ja luokkatoverit 6 %. Integroiduista oppilaista 17 %:lla oli henkilökohtainen kouluavustaja. (Ihatsu 1987, 148, 150; Ihatsu & Pulkki 1990, 65, 75.)

Kun sairas ja vammaisen lapsi on koulussa, koulutussuunnitelmaa oppilaalle tehtäessä tulisi siitä selvittää, tarvitaanko hänelle erityisiä tukitoimia; apuvälineitä, koulunkäyntiavustaja, kyyditysjärjestelyjä jne. (Siimes & Tuunainen 1989, 45-48). MBD-lapsille henkilökohtaisen luokkaavustajan saanti isoon luokkaan saattaa helpottaa opetuksen järjestämistä. Autisteille taas oma avustaja on välttämätön. Avustajaksi olisi saatava työhön motivoitunut, sopiva henkilö, joka saisi mahdollisuuden pysyä työssään riittävän kauan. (Airaksinen & Herrgård 1996, 470; Kruus 1996, 498-500.)

Kerolan tutkimuksessa (1997) ilmeni, että merkittävä haittatekijä autistien kuntoutusresursseissa on ollut avustajan vaihtuminen liian usein. Siitä aiheutuu kuntoutustyön pitkäjänteisyyden puutetta sekä lapselle ja vanhemmille että päiväkotiin/kouluun epävarmuutta ja uupumista. Pysyvässä työsuhteessa oleva koulutettu avustaja on oleellisen tärkeä kuntoutumisresurssi autistiselle lapselle. (Kerola 1997, 88.)

Jyväskylän kaupungin koulutoimi asetti työryhmän 18.6 1997 pohtimaan koulunkäyntiavustaja-problematiikkaa. Ongelmana kaupungilla on, ettei tarjonta vastaa alkuunkaan tarpeeseen. Vakituksia koulunkäyntiavustajia on 25,5 tarpeen ollessa 115 avustajaa. Vuosittain vaihtuvien avustajien määrä on 80-90 henkeä.

Työryhmässä esille nousivat myös muut ongelmat; mm. osa-aikaisuus, työsuhteen osavuotisuus eli lomautus kesäksi ja palkkauksen jälkeenjääneisyys. Ongelmaa aiheuttaa myös se, ettei harjoittelijoita ja työllistämistuella palkattuja voi rinnastaa vakituksiin avustajiin. Heidän koulutus- ja kokemuspohjansa on hyvin vaihteleva, mutta silti he saavat samaa palkkaa kuin koulutetut ja kokeneet avustajat. Muihin sosiaali- ja terveystoimen vastaaviin henkilöihin verrattuna koulunkäyntiavustajat saavat pienempää palkkaa.

Jatkossa ongelmaa tulee aiheuttamaan työllistämisvarojen poistuminen työllistämisyksiköstä, josta aiemmin on anottu koulutoimelle avustajia. Määrärahaa tarvittaisiin 2 Mmk.

Työryhmä laati avustajille toimenkuvan rungon sekä kriteeristön, jonka perusteella avustajia osoitetaan kouluille. Ensimmäisenä avustajia saavat erityiskoulujen ja -luokkien oppilaat sekä vakavasti sairaat oppilaat. Tämän ryhmän sisäisessä jaossa viimeisenä tulevat mukautetun opetus-suunnitelman mukaan opiskelevat ja eri kouluihin sijoitettujen ns. sopeutumattomien luokat. Toissijaisena avustajia saavat yleisopetukseen integroidut oppilaat, mikäli heillä on lääkärintodistus tai he tulevat kouluun erityispäiväkodistä.

Työryhmä sopi myös yhteistyömuodoista sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Siihen kuuluu avustajien yhteiskäyttö ja kesätyöllistäminen. Vuosittainen avustajien perehdyttäminen ja pikakoulutus organisoidaan myöskin. Jatkoselvittelyyn jäi vielä mitä keinoja on avustajatarpeen tyydyttämiseksi ja voiko osa-aikaisia muuttaa kokopäiväisiksi työntekijöiksi. (Koulunkäyntiavustajatyöryhmän loppuraportti 12.12 1997.)

3.3 Opettajien kokemukset

Clunies-Rossin (1984) tutkimuksessa kävi ilmi, että integroitua opetusta antavat opettajat tarvitsevat tukea oppilaan tason, opettajan koulutuksen ja kokemuksen mukaan. Tärkeänä tukitoimena hän pitää apuhenkilökuntaa, jota valittaessa on huomioitava seuraavia seikkoja; opettajalta menee tietty aika, ennen kuin hän tottuu toiseen aikuiseen omassa luokassaan ja että opettajan ja apuhenkilön roolit luokassa on määriteltävä etukäteen. Opettajan ja avustajan on tultava hyvin toimeen keskenään. Apuhenkilön on oltava ammattitaitoinen ja tehtävänsä perehtynyt, sillä hänen on valmistettava opetusmateriaalia ja tarvittaessa otettava integroitu oppilas ohjaukseensa. (Clunies-Ross 1984, 9-11).

Yli puolet Ahosen ja Lappalaisen (1989) kyselyyn vastenneista opettajista suunnittelee integroidun oppilaan opetuksen ja toteuttaa sen yhdessä koulunkäyntiavustajan kanssa. Opettaja-aineisto osoitti myös, että useimmat opettajat (72,2 %, 16) kokivat koulunkäyntiavustajan vähentävän heidän työmääräänsä. He tunsivat voivansa jättää ajoittain koko luokan tai integroidun oppilaan avustajan valvontaan. Vähän yli puolet (57,1 %, 12) koki avustajansa oma-aloitteiseksi työssään. Vain yhdellä opettajalla oli vaikeuksia yhteistyössä kautta linjan. Vastauksien perusteella näyttäisivät ongelmat johtuvan siitä, että koulunkäyntiavustaja on täysin kouluttamaton, haluton ja oma-aloitteeton työssään. (Ahonen & Lappalainen 1989, 64.)

Ihatsun tutkimuksessa (1990) opettajilta tiedusteltiin, miten integraatiota voitaisiin kehittää koulumaailmassa. Opettajat vastasivat, että resursseja tulisi lisätä lisäämällä henkilökuntaa ja tuntikehystä. Kouluavustajan rinnalle opettajat kaipasivat sijoitusluokkaan omaa luokkaavustajaa, mitä onkin pidetty keskeisenä integraation tukimuotona (Ihatsu 1990, 13, 31).

Myöskin Siimes ja Tuunainen (1989) totesivat, että koulunkäyntiavustajien määrä on riittämätön. Koululaeissa koulunkäyntiavustajan saaminen koskee yleensä vain oppilaita, joilla on 11-vuotinen oppivelvollisuus. Lisäksi on muun rahoituksen turvin saatuja kouluavustajia. (Siimes & Tuunainen 1989, 45-48, 83-84.)

Pro gradu-tutkielmassaan Ahonen ja Lappalainen (1989) saivat samansuuntaisia tuloksia. Opettajien mielestä onnistuneen integraation yksi edellytys on omatoiminen ja aktiivinen koulunkäyntiavustaja. Kaikilla opettajilla ei ollut käytössä koulunkäyntiavustajaa. Kyselyyn osallistuneista 29 opettajasta 20 % oli sitä mieltä, että apuhenkilökunnan puuttuminen vaikeuttaa integraatiota paljon tai erittäin paljon. (Ahonen & Lappalainen 1989, 36.)

Tutkimuksessaan (1987) Ihatsu totesi, että 13 % opettajista olisi halunnut enemmän kouluavustajan tukea (Ihatsu 1987, 71). Ruotsinkielisissä kouluissa lukuvuonna 1994-1995 pätevien opettajien lisäksi noin puolet kouluista ilmoittaa tarvitsevansa lisähenkilökuntaa ja varsinkin koulunkäyntiavustajia (Svedlin 1996, 70-71).

Tutkimuksessa, joka tehtiin koulujen rehtoreille, opettajille ja erityisopettajille kysyttiin, mitä tukea vaikeavammaisen oppilaan sijoittamisessa tavalliseen luokkaan tarvitaan. Heistä 18 (67 %) tunsi tarvitsevansa luokkaan kokoaikaista henkilöä, joka voisi olla esimerkiksi avustaja. Vastanneista monet toivat esille sen, että ainoastaan avustavan henkilön läsnäolo ei ole riittävää. Avustajan täytyisi olla myöskin ammattitaitoinen. (Downing, Eichinger & Williams 1997, 133, 137.)

Vanhasen pro gradu-tutkielmassa (1991) Kymen läänin peruskoulunopettajien käsityksistä mukautettua opetussuunnitelmaa opiskelevien fyysisestä integraatiosta oli, että edellytyksistä kaikkein tärkein oli opetusryhmän pieni koko.

Muiden edellytysten tärkeysjärjestys oli erityismateriaali/-välineet, tuntiresurssien lisäys ja kouluavustaja. (Vanhanen 1991, 72.)

Yläasteen opettajien arvion mukaan erityisoppilaan mukanaolo tunneilla ei vaikeuta muun luokan opettamista kovinkaan paljon. Ongelmallisimmaksi koettiin opetuksen eriyttäminen, johon vaikutti erityisoppilaan tasolle mukautettujen tehtävien ja luokka-avustajan puuttuminen (Ihatsu 1990,31).

Integraatio-opetusta tuntui vaikeuttavan koulunkäyntiavustajien vaihtuminen. Oppilaalla voi omalta osaltaan olla vaikeaa tottua alati vaihtuviin ja luonteeltaan erilaisiin avustajiin. Uuden avustajan perehdyttäminen vei opettajaltakin paljon aikaa ja energiaa, mikä aiheutti suunnitelmien jäämistä puolitiehen ja yhteistyön aloittamista aina uudelleen alusta. Suurin osa opettajista oli kuitenkin sitä mieltä, että koulunkäyntiavustaja on välttämätön apu integraatiopetuksessa. (Ahonen & Lappalainen 1989, 64.)

Amerikassa Martella, Marchand-Martella, Young ja Macfarlane (1995) ovat luoneet yläasteen erityisluokan opetusavustajille ja vertaisopettajille (peer tutors) valmennusohjelman vähentämään oppilaiden ongelmakäyttäytymistä luokassa. Kyseessä on systemaattinen ohjelma, jota opettajat voivat käyttää opettaessaan avustajia. Johtopäätöksissä on todettu, että ohjelman avulla avustajat voivat käyttää tehokkaita opetuskäytäntöjä erityisluokassa minimoimaan ongelmakäyttäytymistä. Tehdäkseen niin heidän täytyy saada systemaattisia opetustaitoja. Ohjelman seurauksena avustajat ovat voineet kokea enemmän itseluottamusta taidoissaan ja mahdollisuuksissaan vuorovaikutuksessa oppilaisiin. Toiseksi, kun tarkoituksenmukaiset opetukselliset määräykset ovat avustajilla lisääntyneet, on oppilaiden frustraation taso ja huono käytös vähentynyt. Siten ylimääräisestä avusta, jota avustajat ja vertaisopettajat ovat voineet

antaa, on ollut hyötyä oppilaille uusien taitojen oppimisessa. (Martella ym. 1995, 53-56.)

Ihatsun tutkimuksen (1987) johtopäätöksissä toivottiin työllistämisvaroin sijoitetuille luokka-avustajille annettavan perehdyttämiskoulutusta. Luokka-avustajan työ on koettu positiivisena. Heidän työnsä voi yksittäisissä tapauksissa muodostua, vaikkakin tahattomasti, esteeksi vammaisen oppilaan ja luokkatovereiden vuorovaikutukselle. Esimerkiksi tiivis välituntien aikaan tapahtuva kahdenkeskinen seurustelu voi antaa muille oppilaille käsityksen, ettei heitä tarvita. (Ihatsu 1987, 148, 150, 233.)

CP-vammaisten kohdalla on todettu, että oma erilaisuus korostuu koulumaailmassa vamman vaikeusasteesta ja kognitiivisesta tasosta riippuen. Integroituminen normaalikouluun avustajan kanssa voi johtaa lapsen ja avustajan eristämiseen luokkayhteisössä. (Autti-Rämö 1996, 143).

3.4 Koulunkäyntiavustajien kokemukset

3.4.1 Työtehtävät

Koulunkäyntiavustajien tyytyväisyyttä kyseltäessä, kävi ilmi, että he olivat tyytyväisiä yhteistyöhön yleensä. Tyytyväisyyttä lisäsi opettajien yleinen positiivinen asennoituminen avustajan työhön (Ahonen & Lappalainen 1989, 36, 64).

Piekkala-Laihon (1993) harjaantumisopetuksen avustajille tekemässä kyselyssä avustajat pitivät koulunkäyntiavustajan työtä monipuolisena ja tärkeänä. Se vaatii pitkäjännitteisyyttä ja itsenäistä päätöksentekoa. Työn tarkoitus on auttaa ja ohjata oppilaita jokapäiväisissä toiminnoissa mahdollisimman itsenäiseen koulunkäyntiin. Työn parhaina puolina pidettiin sen vaihtelevuutta. Toiseksi parasta oli

lasten kanssa työskenteleminen, samoin kuin työn palkitsevuus. Avustajista oli antoisaa huomata oppilaiden edistyvän sekä tietää, että itse oli ollut siihen vaikuttamassa. Puolet piti työtään haasteellisena ja 7/8 painotti myös sitä, että he eivät ole tärkeitä ainoastaan opetuksen ja avustamisen kannalta, vaan tärkeää on myös oppilaan ja avustajan välinen ihmissuhde.

Koulunkäyntiavustajista 7/8 koki työnsä henkisesti raskaaksi. Rasittavimpana asiana koettiin vaikeat oppilaat ja 6/8 mainitsi, että heiltä vaaditaan pitkäjännitteisyyttä, kun oppilas kokeilee rajojaan. Etenkin aggressiivisten oppilaiden rauhoittaminen koettiin hankalaksi. Joskus avustaja tarvitsee fyysistä voimaa saadakseen eroteltua oppilaat tai joutuessaan puolustamaan muita oppilaita. Jälkempäin avustaja saa omantunnontuskia ja miettii olisiko tilanne voitu välttää, jos hän olisi toiminut toisin. Puolet koki oppilaiden rauhoittamisen ajoittain fyysisesti raskaaksi. Lasten nostelut rasittivat erityisesti selkää. Myöskin hiusten ja vaatteiden repimiset sekä nipistelyt tuntuivat epämiellyttäviltä. (Piekkala-Laiho 1993, 44, 47, 49.)

Silvolahden (1991) tutkielmassa keskeisimpiä työtehtäviä koulunkäyntiavustajilla oli oppitunneilla avustaminen (72 %). Muita tehtäviä olivat kuljetukset ja koulumatkat, wc:ssä, ruokailussa ja pukemisessa auttaminen, avustaminen tai muu luokkaan kuuluva tehtävä. Avoimella kysymyksellä avustajilta tiedusteltiin, että tekevätkö he sellaisia tehtäviä, joita ei heille kuuluisi. Sellaisiksi he ilmoittivat: kahvinkeitto, tiski, silitys, pyykinpesu (27,1 %); opetus, opettajan sijaisuus, opettajan työt (47,5 %); monistus, toimistotyö (10,2 %); välituntivalvonta (8,5 %); oppimateriaalin valmistus ja kokeiden teko sekä korjaus (18,6 %); toisten luokkien ja/tai oppilaiden avustaminen (15,3 %); ja muut työt (8,5 %). (Silvolahti 1991, 55-59, 65.)

Myöskin Piekkala-Laihon (1993) kyselyssä keskeisimmiksi työtehtäviksi nousivat oppitunnilla ja muissa koulutilanteissa, mm. WC:ssä, pukeutumisessa sekä ruokailussa avustaminen. Opettaminen oli toinen keskeinen tehtävä. Avustajat toimivat pienryhmän opettajina akateemisissa aineissa, esimerkiksi äidinkielessä ja matematiikassa. Muilla tunneilla he olivat mukana avustavina henkilöinä. Koulunkäyntiavustajan merkitystä pidettiin tärkeänä myös oppimisilmapiirin luojana. (Piekkala-Laiho 1993, 44.)

Tutkimuksessaan Kumpulainen (1997) havaitsi, että integroidun liikuntavammaisen oppilaan koulunkäyntiavustajan toimenkuva oli hajanainen ja selkiintymätön. Hän vastasi liikuntavammaisen oppilaan opetusjärjestelyistä ja niihin tulevista muutoksista. Oppilaan opettajat eivät olleet yhteistyössä keskenään oppilasta koskevissa asioissa vaan yhteistyö toteutui avustajan välityksellä. (Kumpulainen 1997, 115-116.)

3.4.2 Yhteistyö

Piekkala-Laihon (1993) tutkielmassa koulunkäyntiavustajilla oli myönteisiä kokemuksia opettajan ja avustajan yhteistyöstä; 7/8 koki saavansa osallistua koulutyön suunnitteluun yhdessä opettajan kanssa. Kaikkien mielestä opettajalla on päävastuu opettamisesta ja tavoitteisiin pääsystä. Koulunkäyntiavustajien tehtävänä on puolestaan tehdä opettajan opettaminen ja oppilaiden oppiminen mahdollisimman helpoksi. Käytännössä työnjako sujui yleensä joustavasti. (Piekkala-Laiho 1993, 57, 61.)

Ahosen ja Lappalaisen (1989) tutkielmassa enemmistön mielestä opettaja näytti suhtautuvan koulunkäyntiavustajaan tasavertaisena työkumppanina. Hän kysyi ja otti huomioon avustajan mielipiteen suunnitellessaan integroidun oppilaan opetusta, oli kiinnostunut työn suorittamisesta,

osallistui työn kehittämiseen ja luotti koulunkäyntiavustajan itsenäiseen työskentelyyn.

Myönteisiin tuloksiin vaikuttivat osaltaan opettajan ja koulunkäyntiavustajan välillä vallitsevat mutkattomat neuvotteluvälit. Suurin osa avustajista ilmoitti neuvottelujen tapahtuvan joko päivittäin tai tuntikohtaisesti. Reilusti yli puolet koulunkäyntiavustajista ilmoitti saavansa eniten apua ja tukea työhönsä opettajilta (Ahonen & Lappalainen 1989, 66).

Erityisen hyvänä pidettiin sitä, että koko luokan henkilökunnalla, opettajalla ja avustajilla, on ollut mahdollisuus purkaa tuntemuksiaan, suunnitella työtään ja saada ohjeita ja palautetta kerran kahdessa viikossa pidettävällä keskustelutunnilla.

Ensimmäisenä työnsä kehittämisehdotuksena 6/8 avustajasta oli keskustelutilaisuuksien lisääminen koulun koko henkilökunnan välillä tai vaihtoehtoisesti työnohjauksen järjestäminen. Keskustelu lisäisi tiedonkulkua talossa. Eniten keskusteluissa toivottiin käsiteltävän oppilaisiin liittyviä asioita. (Piekkala-Laiho 1993, 57, 61.)

3.4.3 Koulutus

Koulunkäyntiavustajat pitivät tärkeänä koulutusta ammat- tiinsa. Ahosen ja Lappalaisen tutkielmassa (1989) koulun- käyntiavustajien mielestä koulunkäyntiavustajakoulutus ei ole riittävää (Ahonen & Lappalainen 1989, 67). Silvolahden (1991) tutkielmassa lähes puolet koulunkäyntiavustajista ilmoitti olevansa vailla koulutusta työtä varten. Koulutuksen sisällöksi he nostivat vammoja, sairauksia ja oppi- misvaikeuksia koskevan tiedon saannin (47,6 %). Toiseksi tärkeimmäksi he asettivat tiedot erityisopetuksesta ja vähemmän tärkeänä he pitivät esimerkiksi ideoiden saantia

työhönsä (Silvolahti 1991, 73).

Koulunkäyntiavustajat korostivat tarvitsevansa sosiaalisia taitoja. Lisäksi tarvittavaa olisivat opetustaidot ja tiedot oppimisesta. Avoimissa kysymyksissä tärkeiksi taidoiksi nousivat joustavuus ja sopeutumiskyky. Kuitenkin he kokivat itsensä pätevimmiksi sosiaalisten taitojen suhteen. Opetustiedot ja taidot oppiaineissa olivat useimpien mielestä riittäviä. Vammaan liittyvissä asioissa (kommunikaatiomenetelmät, terapiat, apuvälineiden käyttö) kokivat useimmat taitonsa puutteellisiksi. (Silvolahti 1991, 56-57.)

Piekkala-Laihon (1993) tukielmassassa koulunkäyntiavustajat olisivat halukkaita kouluttamaan itseään lisää. Koulutusta kaivattiin viittomakielestä, korvaavista kommunikaatiomenetelmistä, oikeista työasennoista ja nostotavoista, ensiapukursseista, erilaisista opetusmenetelmistä, tietokoneella opettamisesta ja yleensä kehitysvammaisuudesta (Piekkala-Laiho 1993, 66).

Lisäkoulutustoiveina koulunkäyntiavustajilla oli kaikki mahdollinen koulutukseen liittyvä asia. Esimerkiksi koulunkäyntiavustajat kaipasivat tietoa opetusmateriaalin hyödyntämisestä ja hankkimisesta, opetussuunnitelmien laadinnasta ja erilaisten opetusmenetelmien soveltamisesta. Myös pikaista asiantuntija-apua tarvittaisiin. Koulunkäyntiavustajien koulutustilaisuuksista suurin osa avustajista piti tehokkaimpana mahdollisuutta seurata asiantuntijoiden antamaa opetusta. Seuraaminen tulisi järjestää pidempinä kuin päivän mittaisina jaksoina. (Ahonen & Lappalainen 1989, 67.)

3.4.4 Koulunkäyntiavustajan työssä esiintyviä ongelmia

Suurin osa koulunkäyntiavustajista piti epäkohtina työsuhteen määräaikaisuutta, työn kyseenalaista arvostusta, toimenkuvan ja koulunkäyntiavustajan aseman selkiintymättömyyttä kouluyhteisössä, työn suunnittelemattomuutta, opettajien välinpitämättömyyttä materiaalien hankkinnassa ja tiedon puutetta ainekohtaisissa tavoitteista. Ongelmia aiheuttaa myös oppilaan itsepäisyys, passiivisuus, haluttomuus, nopea väsyminen ja keskittymiskyvyttömyys tehtävien tekoon. Lisäksi ongelmia aiheuttivat tuntiohjelmien muutokset, opetustilojen puutteellisuus, kodin ja koulun yhteistyön puute, vammaisen oppilaan arvaamattomuus, muiden oppilaiden negatiivisen käyttäytymisen matkiminen, työn henkinen raskaus ja oppilaan integroiminen yleisluokille. (Ahonen & Lappalainen 1989, 70.)

3.4.5 Palkkaus ja työaika

Koulunkäyntiavustajan palkka koettiin pienenä työmäärään ja työtehtäviin nähden. Työn osa-aikaisuus laskee osaltaan vielä ansioita. Työ on määräaikaista, lomaedut ovat huonot ja koko kesä täytyy olla epävarmuudessa siitä, saako syksyllä töitä (Piekkala-Laiho 1993, 51). Opetushallituksen ylitarkastaja Pirkko Virtasen mukaan joka toisen koulunkäyntiavustajan työsopimus on poskellaan. Sen lisäksi vammaisten koulunkäyntiavustajia on edelleen liian vähän (Ala-Nikula 1997, 8).

Silvolahden (1991) tutkielmassa koulunkäyntiavustajista lähes 40 % työskenteli 35t viikossa tai vähemmän ja noin 30 % yli 35t viikossa. Vastanneista virassa toimi 8 %, jatkuvassa työsuhteessa 44 %, väliaikaisessa työsuhteessa 44 %, työllisyystyössä tai työvelvollisuustyössä 1,5 % (Silvolahti 1991, 40).

Lukuvuonna 1994-1995 oli Opetushallituksen kyselyyn vastanneissa 397 kunnassa ollut koulunkäyntiavustajia yhteensä 1865, joista päätoimisia 1610 ja sivutoimisia 255 (Virtanen & Ratilainen 1996, 60). Ruotsinkielisessä erityisopetuksessa oli koulunkäyntiavustajia 137, joista 115 oli päätoimisia (Svedlin 1996, 69).

Koulunkäyntiavustajien mielestä heidän toimeentuloaan tulisi parantaa muuttamalla koulunkäyntiavustajien työaika kokopäiväiseksi, työsuhde vakinaiseksi ja palkka korkeammaksi. Nämä seikat voisivat toteutua, jos päättäjät saataisiin tietoisiksi siitä, mitä kaikkea koulunkäyntiavustajien tehtäväkenttään kuuluu (Piekkala-Laiho 1993, 64).

4 TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä koulunkäyntiavustajat työssään tekevät ja mitä ammattitaitovaatimuksia opettajat ja koulunkäyntiavustajat ajattelevat koulunkäyntiavustajan tarvitsevan ammatissaan. Tutkimuksessa oli kaksi keskeistä ongelmaa:

1. Ongelma: Millaiseksi opettajat ja koulunkäyntiavustajat arvioivat koulunkäyntiavustajan työn ja aseman työyhteisössä?
2. Ongelma: Mitä ammattitaitovaatimuksissa olevia teoreettisia tietoja opettajat ja koulunkäyntiavustajat katsovat koulunkäyntiavustajan tarvitsevan työssään?

5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

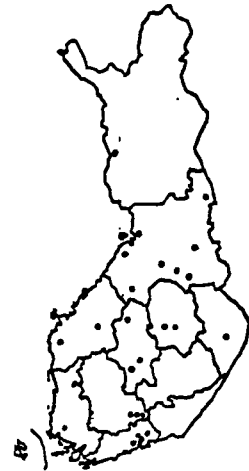
5.1 Kohderyhmät

Kyselyyn valittiin Keski-Suomen Opistossa v 1994 - 1996 opiskelleita oppisopimusopiskelijoita ja heidän ohjaavia opettajiaan. Keski-Suomen Opisto valittiin siksi, että siellä on jo useamman vuoden ajan ollut oppisopimuskoulutuksen teoreettista koulutusta sekä myös perehdyttämiskursseja.

Kyselylomakkeet lähetettiin 59 oppisopimusopiskelijalle ja heidän 54 ohjaavalle opettajalleen. Tutkimus on alueellisesti kattava, koska se ei keskittynyt vain Keski-Suomeen. Kyselylomakkeista ei käynyt ilmi paikkakunnan nimi, joten palautuksia ei voinut tarkastella alueittain. Kaupungeista ja kunnista oli yhtä paljon vastaajia eli 38.

Paikkakunnat, joihin kyselyt lähetettiin jakautuivat lääneittäin seuraavasti

Uudenmaan lääni	4
Turun ja Porin lääni	2
Hämeen lääni	3
Keski-Suomen lääni	3
Vaasan lääni	2
Kuopion lääni	2
Pohjois-Karjalan lääni	1
Oulun lääni	8
Lapin lääni	1

Kysely lähetettiin 113 henkilölle. Siihen vastasi 76 henkilöä. Kertakyselyn palautusprosentti oli 67, mikä on melko hyvä tulos. Kaikki vastaukset hyväksyttiin, joten hylkäämisprosentti oli 0. Opettajien palautusprosentti oli 63 ja koulunkäyntiavustajien 71. Opettajia vastanneista oli 34. Iältään he olivat 26-59 vuotiaita. Naisia heistä

oli 26 ja miehiä 8. Oppisopimusopiskelijoita oli 42. Heidän ikänsä vaihteli 19-50 vuoteen. Naisia heistä oli 38 ja miehiä 4.

Koulunkäyntiavustajiksi opiskelevat ovat saaneet oppisopimukseensa kuuluvat teoriaopinnot Keski-Suomen Opistolla Suolahdessa. Teoriaopintojen lähijaksoja on opiskelijoilla ollut 5 tai 6, riippuen siitä, minä vuonna he olivat solmineet oppisopimuksen.

Koulunkäyntiavustajat työskentelivät esiasteelta yläasteelle yleisopetuksessa ja erityisopetuksessa. He työskentelivät niin terveiden kuin vammaistenkin oppilaiden kanssa.

TAULUKKO 1. Työpaikka

	opettajat	koul.av
- esiasteella ja päiväkodissa	1	2
- yleisopetuksessa	9	15
- Esy-opetuksessa	1	1
- Emu-opetuksessa	4	5
- Eha1-opetuksessa	11	15
- Eha2-opetuksessa	1	1
- laaja-alaisessa erityisopetuksessa	2	
- Eku-opetuksessa	1	
- Enä-opetuksessa		1
- Evy-opetuksessa		1
- muussa erityisopetuksessa		2
- erityisopetuksesta yleisopetukseen eri luokka-asteilla	1	
- koulunjohtajana	1	
- yläasteen rehtorina	1	

Taulukosta 2 ilmenee, kuinka kauan kohdehenkilöt ovat työskennelleet tehtävissään.

TAULUKKO 2. Työvuodet

	yl.opet. opettajat	erityis- opettajat	koulunkäyn- tiavustajat
0-5v	1	5	42
6-10v	1	5	
11-15v	2	2	
16-20v	3	3	
21-25v	1	6	
yli 26v	4	1	

Näiden työvuosien aikana oli 21 opettajalla ollut koulunkäyntiavustajia viisi tai vähemmän, seitsemällä 6-10, kolmella 11-15 ja kolmella enemmän kuin 16. Koulunkäyntiavustajiksi oli koulutettu 13 henkilöä opettajien ilmoituksen mukaan.

Koulunkäyntiavustajien koulutuksina ovat olleet kansakoulu, keskikoulu, ammattikoulu, ylioppilas, koulunkäyntiavustajien perehdytyskurssi tai oppisopimus, päivähoitaja, päiväkotiapulainen, lähihoitaja, lastenhojaaja, perhepäivähoitaja, kehitysvammahoitaja, viittomakielen opettaja, lastentarhanopettaja, perushoitaja, hoitoapulainen, kodinhoitaja, laitoshoitaja, keittäjä, siivoustyönohjaaja, merkantti, merkonomi, tarjoilija, raittiussihteeri, puuseppä, kirvesmies, rakennusinsinööri, käsityöalan koulutus tai erilaisia kursseja.

Palkkausperusteena on käytetty määrällisesti eniten oppisopimuskoulutusta 79,4 % ja toiseksi eniten koulutoimen varoja 50,0 %. Työllistämisvaroilla palkattiin 26,5 %, sosiaalitoimen varoilla 14,7 % ja muilla määrittelemättömillä varoilla 2,9 %. Siviilipalveluksella työllistettiin myös 2,9 %. Vanhempien varoin ei ollut palkattu ketään.

Oppisopimuskoulutuksessa olevat opiskelijat ovat motivoituneita työhönsä (vrt. työllisyysvaraiset) (opettaja).

Koulunkäyntiavustajien ammattitaitoa ei arvosteta vielä juuri lainkaan, koska työllistämistuilla palkataan avusta-

jiksi ammattitaidottomia ihmisiä, vaikka koulunkäyntiavustajia on työttöminä. Avustajaksi kelpaa kuka vain (koulunkäyntiavustaja).

Pysyvissä viroissa oli 13 koulunkäyntiavustajaa. Määräaikaiset työsuhteet olivat koulutusajaksi (1 1/2-2 vuotta oppisopimus), lukuvuodeksi, puoleksi vuodeksi, henkilökohtaiseksi avustajaksi tarvittavaksi ajaksi tai toistaiseksi. Viikottainen työaika vaihteli 22-40 tuntiin, keskiarvon ollessa 30,4 tuntia.

Minä en yleispuolen avustajana tule todennäköisesti saamaan työpaikkaa yleispuolen avustajana, koska kaupungille tulee halvemmaksi palkata valtion työllistämistuella työttömiä, kuin ammattitaitoista työtöntä avustajaa (koulunkäyntiavustaja).

5.2 Aineiston keruu

Tutkimuksen pohjaksi laadittiin kyselylomake (liitteet 1 ja 2). Lomakkeen tiedoista ei selvinnyt vastaajien henkilöllisyys tai työpaikkakunta. Kysymykset tehtiin käytännön tietojen pohjalta. Siinä käytettiin tutkijoiden omia työkokemuksia yhteistyöstä avustajien kanssa sekä päivähoidossa että koulussa. Toinen tutkijoista on opettanut koulunkäyntiavustajien vanhamuotoisessa perehdyttämiskoulutuksessa ja opettaa nyt uudessa ammattitutkintokoulutuksessa. Hän on yhteydessä työelämään tehtäviensä kautta.

Käytännön tietojen lisäksi käytettiin koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteita (Opetushallitus, 1995), koulunkäyntiavustajatoimintamonistetta (Virtanen, 1985) ja aikaisempia tutkimuksia aiheesta (Ahonen & Lappalainen, 1989; Piekkala-Laiho, 1993; Silvolahti, 1991).

Kyselylomake muodostui neljästä eri osasta: a) taustatiedot kaikilta b) taustatietoja lisäksi vain opettajilta c) koulunkäyntiavustajan saatavuuteen vaikuttavia seikkoja

sekä koulunkäyntiavustajan työtehtävät ja asema työyhteisössä d) koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteissa olevat tutkinnon osien tavoitteet.

Kyselyssä käytettiin Likertin asteikkoa (1-5), tärkeysjärjestystä ja avoimia kysymyksiä. C-osassa kysyttiin Likertin asteikolla mitä mieltä vastaajat ovat koulunkäyntiavustajan saatavuudesta. Sitten pyydettiin merkitsemään mitä työtehtäviä koulunkäyntiavustajat tekevät ja arvioimaan Likertin asteikolla tehtävien tärkeyttä.

D-osassa kysyttiin koulunkäyntiavustajan teoreettisen tiedon tarpeellisuutta Likertin asteikolla. Sen lisäksi pyydettiin merkitsemään tärkeysjärjestykseen teoriaopetuksen sisällön vaihtoehdot.

Kyselylomakkeet lähetettiin kohdehenkilöille tai annettiin lähijaksolla olleille opiskelijoille suoraan mukaan. Opiskelijoita pyydettiin lisäksi varmistamaan, että opettajat vastaavat kyselyyn. Heille annettiin yhteinen palautuskuori, joissa he saivat palauttaa kyselylomakkeet tai opiskelija toi ne lähijaksolle tullessaan mukanaan.

Saaduista vastauksista ryhmiteltiin ensin vastaajat ammattien perusteella. Selkeät ryhmät muodostuivat koulunkäyntiavustajista ja erityisluokanopettajista. Yleisopetuksen opettajiksi luettiin myöskin esiasteen opettaja ja koulunjohtajat. Näin saatiin kolme ammattiryhmää tulostulosten analysoimiseksi varten.

5.3 Aineiston analysointi

Aineisto on käsitelty raporttoimalla taustatiedot frekvensseinä. Koulunkäyntiavustajan saatavuus, työtehtävät, asennoituminen koulunkäyntiavustajaan työyhteisön jäsenenä sekä teoreettisen tiedon tarve koulunkäyntiavustajan työs-

sä on ristiintaulukoitu ja raportoitu prosentteina. Sellaiset tulokset, joissa ryhmät olivat yksimielisiä, ovat liitetaulukoissa ja ryhmien välillä havaitut erot ovat taulukkoina tuloksissa.

Tässä tutkimuksessa erojen tarkastelu on suuntaa antavaa. χ^2 -testiä ei voitu käyttää tilastollisesti merkittävien erojen testaamiseen, koska luokkiin ei saatu vähintään 5 henkeä/ryhmä.

Tähän pyrittiin yhdistämällä Likertin viisiportaisen asteikon 1 ja 2 sekä 4 ja 5 omiksi ryhmikseen. Näin saatiin kolmeportainen asteikko. Ryhmien jäätyä edelleen pieniksi kokeiltiin yhdistää myös yleisopetuksen opettajat ja erityisopettajat omaksi ryhmäkseen koulunkäyntiavustajien muodostaessa oman ryhmänsä. Näistä yhdistämisistä huolimatta ruutufrekvenssi ei yltänyt tilastolliseen merkittävyyteen. Siksi tutkimuksessa päädyttiin käyttämään kolmea ammattiryhmää. Näin saatiin rikkaampi kuvaus, jossa tuli selvimmin esiin suuntaa antavat erot eri ryhmissä.

Koulunkäyntiavustajan asemaa työyhteisössä kysyttiin kyselylomakkeen sivuilla 6-7 olleiden 16 väittämän kautta (liite 2). Kuvauksen tiivistämiseksi saadut tiedot käsiteltiin faktorianalyysillä. Faktoreita muodostui viisi, mutta niistä nimettiin kolme. Niiden kautta kuvailtiin koulunkäyntiavustajan asemaa työyhteisössä.

Avoimilla kysymyksillä saatiin monipuolisempaa, vastaajien omia käsityksiä kuvaavia tietoja, joilla rikastettiin kuvausta koulunkäyntiavustajan työtehtävistä, asemasta ja koulutuksen tarpeesta. Vastaukset koottiin asiakokonaisuuksiksi ja niistä poimittiin uudet, aiemmin kyselylomakkeessa esiintymättömät tiedot.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuudella tarkoitetaan korkeaa reliaabeliutta, tulosten pysyvyyttä ja korkeaa validiutta, mittauksen pätevyyttä. Tulosten pitäisi kuvata ilman satunnaisvirheitä ilmiötä, jota oli tarkoitus kartoittaa (Kari & Huttunen, 1983, 88).

Tutkimuksella haluttiin selvittää koulunkäyntiavustajien työtehtäviä, asemaa työyhteisössä ja mitä ammattitaitovaatimuksessa olevia teoreettisia tietoja he tarvitsevat työssään.

5.4.1 Validiteetti

Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo (1994, 88-95) määrittelevät validiuden mittarin kyvyksi mitata sitä, mitä se on tarkoitettu mittaamaan. Mittarin sisällön tulee olla tutkitavan käsitteen kannalta järkevä ja perusteltu. Tutkija käyttää aiheen tuntemustaan, aikaisempia tutkimuksia ja yleistä logiikkaa vakuuttaakseen itsensä ja muut valittujen indikaattorien järkevyydestä. Koko mittarin suunnitteluvaiheen ja mittaamisen ajan on mielessä pidettävä tutkimuksen tavoite.

Tiedonhankintamenetelmäksi valittiin strukturoitu kyselylomake. Sillä varmistettiin laaja tiedon saanti tutkimusongelmien selvittämiseksi. Tutkimuksessa käytetyllä kyselylomakkeella saatiin tietoa juuri niihin asioihin, joita haluttiin selvittää. Kyselylomakkeen kysymykset laadittiin tutkijoiden omista työkokemuksista, yhteistyöstä oppisopimusopiskelijoiden kanssa, aikaisemmista tutkimuksista (Ahonen & Lappalainen 1989; Piekkala-Laiho, 1993; Silvolah-ti, 1991) ja ammattitutkinnon perusteissa olevista ammattitaitovaatimusten osien tavoitteista (Opetushallitus 1995) sekä kouluhallituksen ohjeista oppilaitoksille koulunkäyn-

tiavustajien kouluttamiseksi (Virtanen 1985).

Valmiissa vaihtoehdoissa käytetyissä opetukseen ja sen menetelmiin liittyvissä käsitteissä saattoi olla joitakin vastaajille tuntemattomia termejä. Ne eivät ehkä olleet vastaajille yksiselitteisen selkeitä ja ne saatettiin kokea eri tavoin.

Avoimilla kysymyksillä vastaajille annettiin mahdollisuus kertoa omia näkemyksiään tutkittavasta asiasta. Näin saatiin lisäksi tietoa, joka laajensi asian kuvausta. Lomakkeen eri tavoilla kerätyt ja eri osista saadut tiedot tukivat toisiaan ja lisäsivät kyselylomakkeen toimivuutta.

Tutkimukseen valittiin oppisopimuskoulutuksessa vuosina 1995 - 1996 olleet koulunkäyntiavustajaopiskelijat ja heidän ohjaavat opettajansa. Maantieteellisesti kohderyhmät olivat laajalta alueelta. Tilastollisen merkitsevyyden varmentamiseksi tutkimuksessa olisi voinut olla suuremmat kohderyhmät tai olisi tarvittu kadon (33 %) osalta uusintakyselyä. Katoon saattoi osaltaan vaikuttaa kyselyn ajan kohta, joka oli kevätlukukauden loppupuolella. Nyt kerätty aineisto ei antanut mahdollisuutta tilastollisten erojen tarkasteluun ja yleistämiseen, vaan tulokset ovat suuntaa antavia.

5.4.2 Reliabiliteetti

Reliabiliteetti on mittarin kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia eli mittaustuloksen pysyvyyttä (Hirsjärvi, 1983, 159-160). Reliabeliutta voidaan parantaa, jos aineiston käsittely suunnitellaan huolella. Tällöin validiuskin paranee välillisesti (Kari & Huttunen 1983, 118).

Strukturoidulla kyselylomakkeella varmistettiin tutkimuksen reliabiliteettia. Huolellisella suunnittelulla, kohde-

ryhmän valinnalla ja kysyttävien asioiden selkeydellä oli vaikutusta tutkimuksen reliabiliteettiin. Vastaavan tutkimuksen voisi tehdä uudelleen käyttäen tätä kyselylomaketta.

Lomaketta voisi tarkastaa joidenkin seikkojen osalta, ennenkuin sitä käytetään uudelleen. Ohjeista huolimatta joidenkin vastaajien oli vaikea hahmottaa Likertin asteikon ja tärkeysjärjestyksen sekä Likertin asteikon ja työtehtävien merkitsemistä samanaikaisesti rinnakkain. Kyselylomakkeen c-osassa kysyttiin ensin koulunkäyntiavustajien saatavuutta asteikolla täysin eri mieltä - täysin samaa mieltä (1 - 5). Sitten kysyttäessä mitä koulunkäyntiavustajat tekevät työpaikalla, muuttui lomakkeen täyttäminen kaksijakoiseksi. Ensin piti merkitä X:llä vasemmalle puolelle, mitä koulunkäyntiavustajat työpaikalla tekevät ja sen lisäksi vielä oikealle puolelle ympyröimällä tehtävän tärkeys asteikolla 1-5. Osa vastaajista on täyttänyt molemmat kohdat, mutta jotkut ovat täyttäneet vain ne, joissa kysytään tehtävien tärkeyttä. Tämä seikka vaikutti siihen, että eri työtehtävien määrä ei ole nyt todellinen suhteessa siihen, mitä koulunkäyntiavustajat työssään tekevät. Vastaamista olisi voinut selkiyttää malliesimerkillä.

Tutkimuksen reliabiliteettin tarkastelussa voidaan käyttää faktorianalyysin kommunaliteettiarvoja. Koulunkäyntiavustajan asemaa työyhteisössä kysyttiin 16 väittämän kautta. Kahden väittämän kommunaliteettiarvot olivat alhaiset (.30), muiden ollessa arvoiltaan kohtuullisia (.36 - .89). Kohtuulliset kommunaliteettiarvot kertovat mittauksen luotettavuudesta.

6 TULOKSET

6.1 Kolunkäyntiavustajan saatavuus ja työsuhteen laatu

Ensimmäisenä tutkimusongelmana oli, millaiseksi opettajat ja koulunkäyntiavustajat arvioivat koulunkäyntiavustajan työn ja aseman työyhteisössä. Taulukoissa 3 ja 4 on esitetty miten eri ammattiryhmät kokivat koulunkäyntiavustajien saatavuuden ja työsuhteen laadun. Taulukoissa 5-15 on esitetty koulunkäyntiavustajien työtehtävät ja asema työyhteisössä. Tulokset ovat prosentteina ammattiryhmittäin. Vastaajia oli 76, joista yleisopetuksen opettajia oli 12, erityisopettajia 22 ja koulunkäyntiavustajia 42.

TAULUKKO 3. Koulunkäyntiavustajien saatavuus luokkaan

		eri mieltä	en osaa sanoa	samaa mieltä
On ollut helppoa	yl.opet	41,7	16,7	41,7
	erit.op	22,7	18,2	59,1
	koul.av	37,5	35,0	27,5
Rehtorin tuki	yl.opet	9,1	0,0	90,9
	erit.op	19,0	9,5	71,9
	koul.av	7,5	17,5	75,0
Koulu/sivistyslautakunnan myönteisyys	yl.opet	33,3	16,7	50,0
	erit.op	33,3	23,8	42,9
	koul.av	35,0	45,0	20,0
Palkkausta pe- rusteltu lausunnoin	yl.opet	50,0	8,3	41,7
	erit.op	45,5	18,2	36,4
	koul.av	25,0	37,5	37,5
Vanhempien aktiivisuus	yl.opet	16,7	25,0	58,3
	erit.op	27,3	9,1	63,6
	koul.av	4,9	14,6	80,5

Koulunkäyntiavustajien saatavuus luokkaan ei ole ollut yksiselitteisen helppoa eri ammattiryhmien mielestä. Eri-tyisopettajat olivat eniten sitä mieltä, että koulunkäyn-

tiavustajan palkkaaminen oli helppoa. Rehtori on tukenut kaikkien ryhmien mielestä asiaa, mutta koululautakunnan/sivistyslautakunnan myötämielisyydestä mielipiteet jo jaukautuivat enemmän.

Noin puolet yleisopetuksen opettajista ja erityisopettajista ei ole kokenut joutuneensa perustelemaan moneen kertaan avustajan palkkaamista. Lausuntoja apuna käyttäen noin 40% opettajista on joutunut näin tekemään.

Koulunkäyntiavustajat korostavat opettajia enemmän vanhempien osuutta aktiivisina vaikuttajina. Erityisopettajista kolmasosa ei pidä vanhempien roolia kovin merkittävänä.

Hallinnolliset asiat, jotka tapahtuvat ennen koulunkäyntiavustajan työhöntuloa ja vaikuttavat koulunkäyntiavustajan saatavuuteen, ovat heille vieraampia. Se selittänee koulunkäyntiavustajien vastauksissa suurta en osaa sanoa vastausten määrää.

TAULUKKO 4. Koulunkäyntiavustajien työsuhteen laatu

		eri mieltä	en osaa sanoa	samaa mieltä
Riittävästi luokassa	yl.opet	25,0	8,3	66,7
	erit.op	9,1	4,5	86,4
	koul.av	20,0	5,0	75,0
Työsopimusten voimaistaminen	yl.opet	0,0	16,7	83,3
	erit.op	9,1	0,0	90,9
	koul.av	0,0	2,4	97,6
Työsopimukset riittävän pitkiä	yl.opet	41,7	41,7	16,7
	erit.op	59,1	9,1	31,8
	koul.av	63,4	7,3	29,3
Työtuntien määrä on riittävä	yl.opet	8,3	33,3	58,3
	erit.op	18,2	4,5	77,3
	koul.av	24,4	0,0	75,6

Koulunkäyntiavustajien riittävyttä luokassa pidettiin hyvänä. Tyytyväisimpiä olivat erityisopettajat. Neljännos yleisopetuksen opettajista ja viidennes koulunkäyntiavustajista katsoi avustajia olevan liian vähän.

Kaikkien ryhmien mielestä koulunkäyntiavustajien työsopimukset pitäisi vakinaistaa. Erityisopettajista ja koulunkäyntiavustajista 2/3 piti työsopimuksia liian lyhyinä. Yleisopetuksen opettajista 42 % ei osannut sanoa mielipidettään tästä asiasta.

Koulunkäyntiavustajien työtuntien määrää pidettiin melko riittävänä. Kolmannos yleisopetuksen opettajista ei osannut sanoa asiasta mielipidettään. Neljännos koulunkäyntiavustajista piti tuntimääriä riittämättöminä.

Erityisopettajat toivovat, että avustajan työtä arvostettaisiin yhteiskunnassa enemmän, jotta saataisiin lisää toimellisia, pitkäaikaisia koulunkäyntiavustajia. Vammaisilla oppilailla pysyvä koulunkäyntiavustaja on erittäin tärkeä. Epäreiluksi opettajat kokevat koulunkäyntiavustajien huonon palkkauksen ja heikot työsuhteet ja väliaikaisuuden. " Fiksut avustajat hakeutuvat parempiin töihin." Työnoheiskoulutusta koulunkäyntiavustajille kaivataan myös tarpeen mukaan.

Avustajan saaminen luokkaan saattaa olla tosi työn takana ja se on tosi väsyttävää ja rasittavaa, tämä ainainen taistelu, että kunta palkkaisi työntekijän (se on kuulemma niin kallista) (opettaja).

6.2 Koulunkäyntiavustajien tehtävät ja niiden tärkeys

Koulunkäyntiavustajat tekivät tulosten mukaan työssään kaikkia kyselylomakkeessa mainittuja tehtäviä (liite 4, taulukot 1-2).

6.2.1 Koulunkäyntiavustajan tehtävät koulussa

Koulunkäyntiavustajan työtä tutkittaessa on saaduista tuloksista poimittu tekstiin työtehtävät, joiden tekemisestä ja tärkeydestä ammattiryhmät olivat yhtä mieltä. Niihin liittyvät taulukot on esitetty liitteessä 5. Ryhmien mielipiteissä olevat suuntauksia antavat erot esitetään taulukkoineen tekstissä. Taulukoiden tiedot ovat prosentteina.

Erityisopetuksen ja yleisopetuksen vertailu on tehty opettajien vastauksia vertailemalla. Siinä ei ole mukana koulunkäyntiavustajien vastaukset. He ovat omana ryhmänään koulumuodosta riippumatta.

Koulussa tehtävistä töistä oppimateriaalin monistusta ja valmistusta tehtiin paljon ja se oli kaikkien ryhmien mielestä tärkeää. Toimistotöitä tehtiin vähemmän, eikä sitä pidetty kovin tärkeänä. Välitunnilla koko ajan oppilaan vieressä olemista ja neuvomista tehtiin hyvin vähän, eikä sitä pidetty lainkaan tärkeänä (liite 5, taulukko 3).

Taulukosta 5 ilmenee, että erityisopetuksessa koulunkäyntiavustajat järjestävät kaappeja ja varastoja, keittävät kahvia ja tiskaavat enemmän kuin yleisopetuksessa. Erityisopettajat pitivät tehtäviä myös tärkeämpänä kuin yleisopetuksen opettajat. Koulunkäyntiavustajista 3/4 ilmoitti tekevänsä järjestelytehtäviä ja noin puolet keittävänsä kahvit ja tiskaavan. Tärkeimpänä näistä he pitivät järjestelytehtäviä.

Koulunkäyntiavustajat osallistuvat välituntivalvontaan erityisopettajien ja koulunkäyntiavustajien mielestä enemmän ja he pitivät sitä myöskin tärkeämpänä kuin yleisopetuksen opettajat. Koulukuljetuksissa koulunkäyntiavustajat eivät ole kovin paljon mukana, joskin katsovat ammattiryhmistä itse eniten näin tekevänsä. He pitävät sitä myöskin tärkeänä.

TAULUKKO 5. Koulunkäyntiavustajan yleiset tehtävät koulussa

		tekee	ei lain-	jonkin	tärkeää
		koulus-	kaan tär-	verran	
		sa	keää	tärkeää	
Järjestää	yl.opet	41,7	50,0	40,0	10,0
kaapit,	erit.op	81,8	40,0	35,0	25,0
varastot	koul.av	73,8	48,6	32,4	18,9
Keittää	yl.opet	25,0	87,5	0,0	12,5
kahvit	erit.op	68,2	55,6	16,7	27,8
	koul.av	50,0	81,3	12,5	6,3
Tiskaa	yl.opet	16,7	85,7	0,0	14,3
tiskit	erit.op	50,0	46,7	33,3	20,0
	koul.av	42,9	86,2	6,9	6,9
Osallistuu	yl.opet	41,7	22,2	33,3	44,4
välitunti-	erit.op	81,8	5,0	0,0	95,0
valvontaan	koul.av	71,4	17,9	10,3	71,8
Koulukulje-	yl. opet	16,7	66,7	0,0	33,3
tuksissa	erit.op	27,3	54,5	0,0	45,5
mukana	koul.av	42,9	4,2	25,0	70,8
Toimii opet-	yl.opet	58,3	36,4	27,3	36,4
tajan sijai-	erit.op	59,1	12,5	6,3	81,3
sena	koul.av	78,6	18,9	21,6	59,5

Kaikista ryhmistä noin 2/3 kertoi koulunkäyntiavustajan toimivan myös opettajan sijaisena. Tärkeämmäksi tehtävän kokivat erityisopettajat ja koulunkäyntiavustajat.

Avustaja laitetaan usein opettajan sijaiseksi maksamatta hänelle opettajan palkkaa. Koulunkäyntiavustajat toivovat, että heille maksettaisiin sijaisen palkka ja käytännöt olisivat yhtenevät kaikkialla. He pitävät palkkaansa muutenkin pienenä työn vaativuuteen nähden ja toivovat lisää virkoja.

Avoimissa kysymyksissä ilmeni myös, että koulunkäyntiavustajan työtä on opetustyön lisäksi perushoitoon ja päivä-

hoitoon osallistuminen. Harjaantumisloukan koulunkäyntiavustaja voi toimia myös Emu-luokilla. Työhön kuuluu yleinen järjestyksen ylläpito, puheluiden vastaanotto, soittopyyntöjen välitys, puhelintilausten ja -ilmoitusten hoito, videokuvaus koulun toiminnasta vanhempia varten sekä yhteistyö seurakunnan kerhojen kanssa.

Koulunkäyntiavustajat pitivät itseään tärkeinä ja erittäin tärkeinä. " *Mehän olemme korvaamattomia. Olemme opettajan vasen käsi.*" Jotkut koulunkäyntiavustajat kokevat olevansa tasa-arvoisia opettajien kanssa ja tärkeitä henkilöitä koulumaailmassa sekä kokonaisuuden että yksittäisen oppilaan kannalta.

Perusteluissaan he mainitsivat, että ovat olennainen osa ja tärkeä tukipilari koulutoiminnassa, jotta opettajat saavat tehdä opetustyönsä täydellä teholla. He rauhoittavat tilanteita luokissa. Ilman heitä opetusryhmän opettaminen olisi erittäin hankalaa, lähes mahdotonta.

Taulukossa 6 näkyy, että erityisopetuksessa koulunkäyntiavustajilla on yleisempää oppilaiden ohjaaminen toisten seuraan ja innostaminen välituntitoimintaan. Heistä 3/4 kertoi tekevänsä niin. Kaikki ryhmät pitivät tärkeänä näitä tehtäviä. Yleisopetuksessa neljännes opettajista ei katsonut oppilaiden innostamista välituntitoimintaan tärkeäksi.

Koulunkäyntiavustajat tarkkailevat välitunnilla oloa erityisopetuksessa enemmän kuin yleisopetuksessa. Tärkeänä sitä pitävät kaikki ryhmät, ja tärkeimpänä koulunkäyntiavustajat. Heistä 4/5 ilmoitti myös tekevänsä sitä työssään.

Erityisopetuksessa koulunkäyntiavustaja toimii oppilaan kaverina välitunnilla enemmän kuin yleisopetuksessa. Yleisopetuksen opettajista 80 % piti sitä kuitenkin tär-

keänä. Koulunkäyntiavustajista kolmannes ilmoittaa toimivansa oppilaan kaverina välitunnilla.

TAULUKKO 6. Koulunkäyntiavustajan tehtävät välitunnilla

		tekee välitunnilla	ei lainkaan tärkeää	jonkin verran tärkeää	tärkeää
Ohjaa toisten seuraan jääden taan	yl.opet	16,7	16,7	0,0	83,3
	erit.op	68,2	0,0	11,1	88,9
	koul.av	57,1	3,1	9,4	87,5
Innostaa välituntitoimintaan	yl.opet	33,3	25,0	12,5	62,5
	erit.op	68,2	0,0	5,3	94,7
	koul.av	59,5	0,0	5,9	94,1
Tarkkailee välitunnilla oloa	yl.opet	41,7	22,2	33,3	44,4
	erit.op	72,7	10,5	36,8	52,6
	koul.av	73,8	2,9	20,0	77,1
On oppilaan kaveri	yl.opet	25,0	20,0	0,0	80,0
	erit.op	59,1	23,5	29,4	47,1
	koul.av	33,3	33,3	25,0	41,7

6.2.2 Koulunkäyntiavustajan tehtävät luokassa

Kaikkien ryhmien mielestä koulunkäyntiavustajat tekevät luokassa paljon oppimateriaalin valmistusta, huolehtivat oppimateriaalin kunnosta ja käyttävät erityistaidoistaan piirtämistä, askartelua ja tekstiilityön taitoja hyväksien. Kaikki ryhmät pitivät myös näitä tehtäviä tärkeinä.

Koulunkäyntiavustajan musikaalisuutta ja teknisen työn taitoja käytetään vähiten hyväksi, vaikka kaikki ammattiryhmät pitivät niitä tärkeinä (liite 5, taulukot 4-5).

Eri ryhmien välisiä suuntaa antavia eroja näkyy taulukossa 7 olevissa tehtävissä.

TAULUKKO 7. Koulunkäyntiavustajan tehtävät luokassa

		tekee	ei lain-	jonkin	tärkeää
		luokassa	kaan tär-	verran	
			keää	tärkeää	
Siisteys ja järjestys	yl.opet	25,0	71,4	0,0	28,6
	erit.op	77,3	15,0	40,0	45,0
	koul.av	69,0	8,8	29,4	61,8
Suunnittelee oppimateriaalia	yl.opet	25,0	25,0	25,0	50,0
	erit.op	54,5	6,7	20,0	73,3
	koul.av	73,8	13,2	10,5	76,3
Huolehtii oppilaan tavaroista	yl.opet	25,0	62,5	12,5	25,0
	erit.op	63,6	33,3	11,1	55,6
	koul.av	50,0	24,1	17,2	58,6
Huolehtii henkilökohtaisista apuvälineistä	yl.opet	25,0	12,5	25,0	62,5
	erit.op	59,1	11,8	5,9	82,4
	koul.av	64,3	5,7	17,1	77,1
ATK-taitoja käytetään hyväksi	yl.opet	25,0	0,0	16,7	83,3
	erit.op	59,1	0,0	17,6	82,4
	koul.av	40,5	4,0	20,0	76,0
Ilmaisutaitoja käytetään hyväksi	yl.opet	16,7	0,0	40,0	60,0
	erit.op	40,9	7,7	15,4	76,9
	koul.av	33,3	0,0	4,0	96,0

Erityisopetuksessa koulunkäyntiavustajat huolehtivat luokan siisteydestä ja järjestyksestä sekä suunnittelevat oppimateriaalia enemmän kuin yleisopetuksessa. Koulunkäyntiavustajista 70 % vastasi tekevänsä näitä tehtäviä. Erityisopettajista ja koulunkäyntiavustajista oli näiden tehtävien suorittaminen tärkeämpää kuin yleisopetuksen opettajista. Heistä 3/4 ei pitänyt luokan siisteydestä ja järjestyksestä huolehtimista lainkaan tärkeänä.

Erityisopettajat ja koulunkäyntiavustajat kokevat avustajanhuolehtivan oppilaan tavaroista ja henkilökohtaisista

apuvälineistä enemmän ja heistä se oli myös tärkeätä. Yleisopetuksen opettajista 3/5 koki oppilaan henkilökohtaisista apuvälineistä huolehtimisen tärkeäksi.

Erityisopettajat ja koulunkäyntiavustajat ilmoittavat koulunkäyntiavustajan ATK-taitoja käytettävän luokassa. Tärkeäksi se nähdään kaikissa ammattiryhmissä. Ilmaisutaitoja ei käytetä niin paljon hyväksi varsinkaan yleisopettajien mielestä. Silti kukaan heistä ei kokenut sitä tarpeettomaksi.

Koulunkäyntiavustajan oman persoonan likoon laittaminen, oma innostus ja eläytymiskyky ovat todella tärkeitä (erityisopettaja).

Vastaajat lisäsivät vielä avoimissa kysymyksissä, että luokassa koulunkäyntiavustajalle kuuluu reissuvihkon yms. kontaktien hoitoa oppilaiden koteihin, oppilaiden keskinäisten riitojen selvittelyä ja oppilastöiden esille asettamista, jos on aikaa. Hän on mukana kaikessa luokan toiminnassa; osallistuu juhlaohjelmien harjoittamiseen, on mukana retkillä ja vierailuilla.

Erittäin tärkeä hän on oppilaiden huomiontarpeen tyydyttäjänä, kuuntelemalla oppilaiden omia asioita (opettaja).

Kyselyä pidettiin joidenkin opettajien mielestä hankalana, mutta se "antaa aihetta luokassamme puhua aiheesta, mikä on tärkeintä ja tärkeää koulunkäyntiavustajan työnkuvassa, mikä taas vähemmän huomionarvoista". Tämä pro gradu-työ oli erään opettajan mielestä erittäin tärkeästä aiheesta.

6.2.3 Koulunkäyntiavustaja avustaa ja tukee oppilasta ja oppilasryhmää

Kaikki ammattiryhmät kokivat koulunkäyntiavustajan avustavan ja tukevan oppilasta paljon toimimalla opettajan anta-

mien ohjeiden mukaan, itsenäisesti tilanteen mukaan, itse opiskelunsa tiedon pohjalta ja toimien apuopettajana. Ryhmät pitivät näitä myöskin tärkeinä tehtävinä.

Vähemmän koulunkäyntiavustajat avustavat katsellen vierestä ohjeita antaen, istuen sivulla tarkkaillen sekä auttaen ja tukien oppilaan niin halutessa. Kaikkista ryhmistä se olisi tärkeää.

Koulunkäyntiavustajat avustavat vähän vain käskettäessä, oppilaan pyytäessä, tekemällä oppilaan puolesta ja puhumalla koko ajan. Tehtäviä ei pidetä lainkaan tärkeänä minkään ryhmän mielestä (liite 5, taulukko 6).

Eri vastaajaryhmien välillä näkyi suuntaa antavia eroja taulukon 8 tehtävissä:

TAULUKKO 8. Koulunkäyntiavustaja avustaa oppilasta

		avustaa oppilas- ta	ei lain- kaan tär- keää	jonkin verran tärkeää	tärkeää
Hopsin mu- kaan	yl.opet	50,0	0,0	0,0	100,0
	erit.op	86,4	0,0	0,0	100,0
	koul.av	76,2	2,9	0,0	97,1
Terapeutin ohjeiden mukaan	yl.opet	8,3	20,0	20,0	60,0
	erit.op	59,1	5,6	0,0	94,4
	koul.av	62,0	3,3	0,0	96,7
Vanhempien ohjeiden mukaan	yl.opet	16,7	33,3	16,7	50,0
	erit.op	63,6	0,0	5,6	94,4
	koul.av	40,5	11,3	29,6	59,3

Erityisopettajat ja koulunkäyntiavustajat kokevat oppilasta avustettavan enemmän henkilökohtaisen opetussuunnitelman (Hops), terapeuttien ja vanhempien ohjeiden mukaan. Kaikki ammattiryhmät pitävät tärkeänä Hops`in mukaan avustamista. Yleisopetuksen opettajat eivät pidä terapeuttien

ja vanhempien ohjeiden mukaan avustamista yhtä tärkeänä kuin muut ryhmät.

Avoimissa kysymyksissä mainittiin, että avustajan työt vaihtelevat riippuen siitä onko yleisopetuksessa vai harjaantumisopetuksessa koulunkäyntiavustajana.

Henkilökohtainen avustaja on monivammaiselle lapselle usein paljon tärkeämpi henkilö kuin opettaja, sekä emotionaalisesti että vaikutukseltaan (yleisopetuksen opettaja).

Opettajien mielestä koulunkäyntiavustaja tekee usein hyvin itsenäistä opetustyötä ja heitä voisi olla luokassa mielellään useampikin. He ovat suuri apu yksilöllisen opetuksen toteuttamisessa, henkilökohtaisia avustajia, tietyissä tilanteissa lähes välttämättömiä. *"Oppilaat ovat persoonia omine opiskeltavine aineineen - hyvin heterogeeninen ryhmä".*

Koulunkäyntiavustajien mielestä he ovat päivittäisten toimintojen kannalta välttämättömiä, koska on oppilaita, jotka tarvitsevat henkilökohtaisen avustajan. Jo pelkästään perustoimintojen sujuminen on pitkälti heidän varassaan. *"Ilman koulunkäyntiavustajaa kehitysvammaisen lapsen integrointi normaaliin koululuokkaan olisi ollut mahdotonta".*

Taulukossa 9 näkyy, että erityisopettajista ja koulunkäyntiavustajista avustetaan oppilaita enemmän olemalla lähellä avustettavaa, rauhoittamalla levottomia, ohjaamalla oppilasta tehtävien teossa, kehottamalla oppilasta kuuntelemaan ja ohjaamalla omatoimisuuteen. Kaikkia näitä tehtäviä kokivat yleisopetuksen opettajat avustajien myös tekevän, mutta vähemmän kuin muut ryhmät. Kaikkien ryhmien mielestä on kuitenkin tärkeää, että he niin tekevät.

Oppilaan riisumista, pukemista, syöttämistä ja neuvomista koko ajan ei yleisopetuksen opettajien mukaan avustajat

tee ollenkaan. Muiden ryhmien näkemys on, että avustajat tekevät siten jonkin verran. Erityisopettajat näkevät nämä tehtävät tärkeimpänä.

TAULUKKO 9. Koulunkäyntiavustaja tukee oppilasta ja oppilasryhmää

		tukee oppilas- ta	ei lain- kaan tär- keää	jonkin verran tärkeää	tärkeää
Olemalla lä- hellä avus- tettavaa	yl.opet	50,0	0,0	0,0	100,0
	erit.op	77,3	5,0	10,0	85,0
	koul.av	83,3	0,0	15,8	84,2
Rauhoitta- malla levot-	yl.opet	41,7	11,1	0,0	88,9
	erit.op	63,6	6,3	12,5	81,3
	koul.av	85,7	0,0	10,3	89,7
Ohjaamalla tehtävien teossa	yl.opet	50,0	0,0	0,0	100,0
	erit.op	86,4	0,0	9,1	90,9
	koul.av	90,5	0,0	2,4	97,6
Kehottamalla kuuntelemaan	yl.opet	33,3	12,5	12,5	75,0
	erit.op	59,1	11,8	23,5	64,7
	koul.av	73,8	2,9	11,4	85,7
Opettaen oma- toimisuuteen	yl.opet	41,7	0,0	11,1	88,9
	erit.op	81,8	0,0	0,0	100,0
	koul.av	85,7	0,0	0,0	100,0
Riisuen, pu- kien ja syöt- täen	yl.opet	0,0	75,0	25,0	0,0
	erit.op	31,8	50,0	7,1	42,9
	koul.av	11,9	50,0	22,2	27,8
Neuvoen oppi- lasta koko ajan	yl.opet	0,0	60,0	20,0	20,0
	erit.op	22,7	40,0	20,0	40,0
	koul.av	16,7	83,3	5,6	11,1

Avoimissa kysymyksissä vastaajat tuovat esiin, että hyvin paljon riippuu oppilaista, mitä erityistä apua ja tukea lapsi tai lapsiryhmä tarvitsee. Koulunkäyntiavustajan tulee pyrkiä säilyttämään hyvä ilmapiiri aidolla välittä-

misellä, ohjata oppilasta mahdollisimman omatoimiseen työskentelyyn ja olla yleensäkin eri oppilaiden tukena iloissa ja suruissa sekä lohduttaa heitä.

Koulunkäyntiavustajat mahdollistavat luokassa olevien avustettaviensa osallistumisen koulutyöhön. He ovat välttämättömiä 25 oppilaan ensimmäisellä ja toisella luokalla, ja/tai kun luokassa on erityistukea tarvitseva oppilas. He ovat opettajalle erittäin tärkeä tuki ja apu, varsinkin jos sama koulunkäyntiavustaja on jatkuvasti mahdollisimman paljon samassa luokassa.

Mielestäni yhä enemmän tarvitaan avustajia myöskin yleisopetukseen. Lapset ovat rauhattomia, monilla suuria oppimisvaikeuksia, perheet hajalla, perheen tuki koululaiselle olematon, luokkien koot niin suuria, että opettaja ei enää pärjää yksin oppilaiden kanssa (koulunkäyntiavustaja).

Teknisessä työssä tuntuu siltä, että ilman avustajaa opettajalla olisi todella surkeat oltavat. Etenkin kun luokkaryhvät ovat liian suuria (esim. TN- töissä toisinaan 20 oppilasta) (koulunkäyntiavustaja).

Koulunkäyntiavustajalla on koulussa myös tiedon välittäjän rooli.

TAULUKKO 10. Koulunkäyntiavustaja toimii oppilasta koskevan tiedon siirtäjänä

		siirtää tietoa	ei lainkaan tarkeää	jonkin verran tarkeää	tärkeää
Opettajalta	yl.opet	33,3	62,5	0,0	37,5
opettajalle	erit.op	41,0	16,7	8,3	75,0
	koul.av	31,0	20,8	29,2	50,0

Noin kolmannes kaikista ammattiryhmistä koki koulunkäyntiavustajan toimivan työssään oppilasta koskevan tiedon siirtäjänä. Tehtävän kokivat tärkeimmäksi erityisopetta-

jat. Yleisopetuksen opettajista 3/5 ei pitänyt sitä lainkaan tärkeänä.

Avoimissa kysymyksissä erityisopettajat kokivat koulunkäyntiavustajan yhdeksi tärkeäksi tehtäväksi linkkinä toimimisen vanhempien ja opettajien sekä muiden kuntouttajien ja terapeuttien välillä. Sairaalakoulussa koulunkäyntiavustaja osallistuu osastohoidossa olevien oppilaiden asioita koskeviin tiimeihin, joissa käsitellään oppilaiden hoidon tarvetta ja arviointia. Hän raportoi osastoille koulutyössä ilmenevät ongelmat ja vie tehtävät oppilaalle.

6.3 Koulunkäyntiavustaja työyhteisön jäsenenä

Koulunkäyntiavustajan asemaa työyhteisön jäsenenä tarkasteltiin faktorianalyysillä (liite 6, taulukko 7). Näin saatiin tiiviimpi kuvaus koulunkäyntiavustajan asemasta työyhteisössä. Tuloksissa erottui selvästi kolme faktoria, jotka selittävät asemaa eniten. Kaksi faktoria jätettiin pois, koska niiden ominaisarvot jäivät pieniksi ja selityskyky oli vähäinen. Kolmella nimetyllä faktorilla selkeimmin painottuvien muuttujien kohdalla tehtiin eri ryhmien välillä ristiintaulukointi. Ristiintaulukoinnin tulokset on esitetty faktoreittain prosentteina.

Faktorit saivat seuraavanlaisia arvoja:

TAULUKKO 11. Faktorit ja niiden ominaisarvot

Faktori	ominaisarvo	selitys kokonaisvarianssista	selitys yhteisvarianssista
faktori 1	4.0	25,0 %	25,0 %
faktori 2	2.5	15,8 %	40,8 %
faktori 3	1.3	7,9 %	48,7 %
faktori 4	.8	5,0 %	53,7 %
faktori 5	.7	4,5 %	58,2 %

Faktorissa 1 painottuu koulunkäyntiavustajan aktiivinen tasavertainen asema työyhteisössä

TAULUKKO 12. Faktori 1 Tasavertaisuus työyhteisössä

muuttuja	lataus	kommuna- liteetti
- esittää omat ideat ja ehdotukset yhteisesti pohdittavaksi	.75	.74
- työyhteisö suhtautuu myönteisesti avustajan luovaan ja uudistavaan toimintaan	.61	.38
- osallistuu työyhteisön kokouksiin	.57	.63
- osallistuu työhönsä vaikuttavien päätösten tekoon	.56	.63
- valmistelelee opetustuokioita itsenäisesti	.54	.27
- mukana oppilaan opetussuunnitelman laadinnassa	.44	.56

Ristiintaulukoitaessa kaikki ammattiryhmät pitivät tasavertaisuutta tärkeänä. Koulunkäyntiavustajat voivat esittää omat ideansa ja ehdotuksensa yhteisesti pohdittaviksi ja työyhteisöissä suhtaudutaan myönteisesti koulunkäyntiavustajan luovaan ja uudistavaan toimintaan (liite 7, taulukko 8).

Tasavertaisuudessa työyhteisössä oli joidenkin muuttujien kohdalla havaittavissa pieniä suuntaa antavia eroja ammattiryhmien välillä.

Pieninä eroina ilmeni yleisopetuksen opettajien kokevan muita tärkeämmäksi koulunkäyntiavustajien osallistumisen työyhteisön kokouksiin. Erityisopettajat ja koulunkäyntiavustajat painottivat enemmän avustajien osallistumista työhönsä vaikuttavien päätösten tekoon.

Opettajat pitivät tärkeimpänä, että avustajat ovat mukana laatimassa oppilaan opetussuunnitelmaa. Avustajien itsenäisen opetustuokioiden suunnittelun ja valmistelun näki-

vät puolestaan tärkeimmäksi koulunkäyntiavustajat.

TAULUKKO 13. Tasavertaisuus työyhteisössä

asenne	ammatti-ryhmä	ei lainkaan tärkeä	jonkin verran tärkeä	tärkeä
- osallistuu työyhteisön kokouksiin	yl.opet	8,3	0,0	91,7
	erit.op	4,5	13,6	81,8
	koul.av	7,1	16,7	76,2
- osallistuu työhönsä vaikuttavien päätösten tekoon	yl.opet	8,3	8,3	83,3
	erit.op	0,0	0,0	100,0
	koul.av	7,1	0,0	92,9
- on mukana oppilaan opetussuunnitelmaa laadittaessa	yl.opet	0,0	16,7	83,3
	erit.op	4,5	13,6	81,8
	koul.av	9,5	14,3	76,2
- valmisteleo opetustuokioita itsenäisesti	yl.opet	0,0	41,7	58,3
	erit.op	9,1	27,3	63,6
	koul.av	7,1	21,4	71,4

Avoimella kysymyksellä: Mitä muuta vastaajille tulee mieleen koulunkäyntiavustajan asemasta työyhteisössä, erityisopettajat lisäsivät vielä:

Yhteiset päämäärät -> yhteinen sitoutuminen -> onnistunut työyhteisö.

Ope/avustaja on tiimi-työpari, joka hioo - hioutuu toimimaan suunnitelmallisesti yhteisen päämäärän - so. oppilaanedun mukaisesti.

Miksi joku ammattiryhmä pitäisi sulkea työyhteisössä sen ulkopuolelle esim. opettajainkokouksessa?? Onko koulussa jotain salattavaa? Mielestäni kaikki oppilaan ryhmän parissa työskentelevät ovat tasavertaisia. Perinteisten opettajien olisi jo korkea aika "tulla pois kaapistaan" ja kyetä yhteistyöhön muidenkin kuin itsensä kanssa. Opettaminenhan on yhteistoiminnallinen tapahtuma.

Meillä ei erotella tehtäviä nimikkeen mukaisesti. Koulunkäyntiavustajalla on samat tehtävät kuin opettajalla. Hän ei ole avustaja vaan työpari. Hän miettii, suunnittelee opetusta ja tapahtumia sekä valmistelee käytännön juttuja.

Koulunkäyntiavustajat kokivat hyväksi oma-aloitteisuuden tilanteessa kuin tilanteessa ja että opettaja ja koulunkäyntiavustaja ovat samalla aaltopituudella; hyvä aisapari. He kokivat, että heidän työtään arvostetaan ja että heihin luotetaan. He ovat kuuntelevana osapuolena toisiin aikuisiin, opettajiin ja avustajiin nähden.

Itse tunnen olevani tärkeä yhteistyökumppani luokassani opettajan rinnalla. Ideoitani kuunnellaan ja minuun luotetaan. Koulupohjaani käytetään esim. eriyttämiseen, josta on saatu oppilaan kehittymisen kannalta positiivisia tuloksia. Olen ohjaavan opettajani assistentti, joka tekee tarkkailutyötä. Saan tuoda mielipiteeni esille suunnittelussa (koulunkäyntiavustaja).

Kyselylomakkeessa koulunkäyntiavustajan asemaa koskevat asiat ovat meillä toteutuneet kaikki, olemme tiimi (koulunkäyntiavustaja).

Koulunkäyntiavustaja on siis hyvin tärkeä jäsen opetustii-
missä. Opettajista 33/34 piti heitä välttämättöminä, erit-
tään tärkeinä, korvaamattomina, korvaamattoman tärkeinä,
numerolla 1-10 = 10+ eli ilman heitä homma ei toimisi
ollenkaan.

Koulunkäyntiavustaja suunnittelee yhdessä opettajan kanssa
lukujärjestykset, ohjaa tarvittaessa yksilötunteja, eriyt-
tää ja antaa tukiopetusta. Hän tarkastaa kokeita ja suun-
nittelee niitä sekä osallistuu arviointiin. Hän käy koti-
känneillä opettajan kanssa ja tekee yhteistyötä vanhempi-
en/perheiden kanssa.

Lisäksi korostui yhteinen suunnittelu, pitkän aikavälin
tavoitteet ja niihin pyrkimisen keinot. Viikottainen ja

päivittäinen suunnittelu, tilanteiden purku keskustellen ja oppilaiden arvioiminen tulee tehdä yhdessä. Jos mahdollista (esim. ajan vuoksi) avustajan tulisi olla mukana laatimassa henkilökohtaista opetussuunnitelmaa tai ainakin saada keskustella siitä. Hänen on hyvä tietää erityisesti sellaisista oppilaista enemmän, joiden kanssa hän pääsääntöisesti työskentelee. Hän on tärkeä "oheiskasvattaja", mutta opettajalla on oltava vastuu itse opetus- ja kasvatustyöstä.

Erityisopettajat perustelivat koulunkäyntiavustajan tärkeyttä seuraavasti:

Ilman heitä en pystyisi tekemään työtäni, eivätkä oppilaat saisi opetusta. Työssä tarvitaan monia käsiä sekä uusia ajatuksia. Tehokkuus laskisi huomattavasti.

Tuleepa ajatelleeksi, että kuinka sitä joskus on tullut selvinneeksi ilman koulunkäyntiavustajia.

Olen tullut kesken lukuvuoden luokkaan varsinaisen opettajan äitiyslomasijaiseksi ja minulle on ollut ensiarvoisen tärkeää avustajilta saamani tuki ja heidän kokemuksensa ko. luokan työskentelystä.

Mielipiteitä oli koulunkäyntiavustajilla laidasta laitaan; kokouksiin esim. opetussuunnitelman laatimiseen ei heitä "tarvita". Toisaalta kaikki avustajat eivät osallistuneet yhtenäisen käytäntö ja pelisäännöt puuttuvat.

Faktori 2 muodostuu työyhteisön yhteisesti sovituista kestävästä sopimuksista ja normeista.

TAULUKKO 14. Faktori 2 Eettinen sitoutuminen

muuttuja	lataus	kommuna- liteetti
- antaa arvon opettajan ammattitaidolle	.88	.77
- noudattaa työyhteisössä tehtyjä eettisesti kestäviä sopimuksia	.80	.70
- opettajan työpari	.72	.58
- toimii työyhteisössä yhteisesti sovittujen normien mukaan	.64	.45
- tietää oman paikkansa työyhteisössä	.41	.36

Ristiintaulukoitaessa ammattiryhmät olivat hyvin yksimielisiä siitä, että koulunkäyntiavustajan on tärkeä arvostaa opettajan ammattitaitoa ja toimia hänen työparinaan. Avustajan tulee toimia työyhteisössä yhteisesti sovittujen normien ja eettisesti kestävien sopimusten mukaan ja hänen on myös tärkeää tietää oma paikkansa työyhteisössä (liite 7, taulukko 9).

Avoimessa kysymyksessä koulunkäyntiavustajat toivat esiin työn monipuolisuuden, haastavuuden ja sen, että työstä pitää olla kiinnostunut. Oppilasta sekä perhettä koskevissa asioissa koulunkäyntiavustaja on salassapitovelvollinen.

Koulunkäyntiavustajalle ei kuitenkaan saa säilyttää sellaisia tehtäviä, jotka selkeästi kuuluvat opettajalle. Erään koulunkäyntiavustajan kokemus käytännön tilanteesta oli:

Varsinainen vammaisten opetustyö on tässä koulussa jäänyt lähes kokonaan koulunkäyntiavustajan vastuulle, koska vastaavalla opetajalla ei ole asianmukaista koulutusta, eikä hänen aikansa myöskään edes riittäisi tarvittavaan eriyttämiseen. Toisaalta myös avustajan ohjaaminen on jäänyt vähän hunningolle... Kerran viikossa käyvä erityisopettaja ei mitenkään pysty suunnittelemaan kaikkien tuntien sisältöä pikkutarkasti. Avustajalle on annettu todella vapaat kädet toimia.

Vain yksi opettaja kritisoi koulunkäyntiavustajia:

Joskus ja aika usein avustajat puhuvat luokassa keskenään omia asioitaan. Ylipäänsä tuntuu, että tärkeintä on palkan nostaminen, ei työ. He menevät aikaisin syömään ja siellä ollaan kauan. Usein poistutaan luokasta ja ollaan pois varsin pitkäänkin eikä sanota syytä (eli ollaan työpinnareita). Pieni palkkako on syy? Tai kateellisuus.

Faktorissa 3 painottuu koulunkäyntiavustajan vastuullinen työskentely ja luotettavuus.

TAULUKKO 15. Faktori 3 Työtekijän luotettavuus

muuttuja	lataus	kommuna- liteetti
- voi luottaa ja antaa vastuuta	.86	.89
- toimii yhteisten tavoitteiden suuntaisesti tietäessään oppilaiden diagnoosit ja opetus-suunnitelmat	.53	.42

Ristiintaulukoitaessa näidenkin muuttujien kohdalla kaikki ryhmät olivat yksimielisiä. On tärkeää, että koulunkäyntiavustajiin voi luottaa ja heille voi antaa vastuuta. Avustajien on tärkeä tietää oppilaiden diagnoosit ja opetussuunnitelmat, jotta he voivat toimia yhteisten tavoitteiden suuntaisesti (liite 7, taulukko 10).

Korostaisin vastuuntuntemisen merkitystä. Vastuu = työ tulee tehdyksi hyvin, tulee paikalle kun on sovittu eli että sanaan voi luottaa. Tämä on erittäin tärkeää, että "homma" pyörii suunnitelmien mukaan. Oma-aloitteisuus olisi todella ensiarvoisen tärkeää ja auttaisi joustavasti toimintaan (opettaja).

Opettajien mielestä työn haasteellisuus antaa työn iloa. Koulunkäyntiavustajalle kannattaa antaa ns. luottohommia. Työtä kierrättämällä voi nähdä mahdollisimman monipuolisesti luokan työt. Koulunkäyntiavustajan tulee saada myös riittävästi täydennyskoulutusta.

6.4 Teoriatiedon tarpeellisuus koulunkäyntiavustajien työssä

Toinen tutkimusongelma oli, mitä ammattitaitovaatimuksissa olevia teoreettisia tietoja opettajat ja koulunkäyntiavustajat katsovat koulunkäyntiavustajan tarvitsevan työssään. Tutkittavasta aineistosta kävi ilmi, että mitään suuria eroja ei ollut havaittavissa ryhmien mielipiteissä. Kaikki olivat sitä mieltä, että teoreettinen tieto on tarpeellista.

Taulukoissa ilmenee, miten eri ammattiryhmät prosentuaalisesti vastasivat teoriatiedon tarpeellisuuteen eri kysymyksissä. Kysymykseen liittyvät vaihtoehdot pyydettiin listaamaan tärkeysjärjestykseen. Vaihtoehdoista tuloksiin otettiin ne, jotka saivat tärkeysjärjestyksessä suurimmat frekvenssit ja näinollen selkeästi erottuivat kysymyksen vaihtoehdoista (liite 8, taulukot 11-16). Taulukossa esitetään prosentteina niiden saamat ykkössijat ammattiryhmittäin.

Ensimmäisenä haluttiin tietää, tarvitseeko koulunkäyntiavustaja teoreettista tietoa vastaajien mielestä lainkaan. Lähes kaikki vastaajat (73/76) olivat sitä mieltä, että koulutusta tarvitaan.

Koulunkäyntiavustajan "kouluttaminen" paikan päällä "työ tekijäänsä neuvoo" -periaatteella on raskasta kaikille kolmelle osapuolelle. Tilanteesta riippuen saattaa onnistua oivallisesti, on luontaista kykyä alalle, mutta voi myös ontua pahasti esim. siksi, ettei kylliksi ole yhteistä aikaa keskustella (opettaja).

Teoreettisen tiedon tarpeellisuus yksilön kehityksestä koettiin kaikissa ryhmissä tarpeelliseksi.

TAULUKKO 16 Yksilön kehitys

		yl.opet	erit.op	koul.av
Lapsen kehityksen	eri mieltä	8,3	0,0	0,0
kulku	en osaa sanoa	0,0	0,0	0,0
	samaa mieltä	91,7	100,0	100,0
- emotionaalinen		50,0	52,4	48,7
- kognitiivinen		50,0	40,9	52,5
- sosiaalinen		80,0	23,8	38,5
Psyykkinen kehitys ja vuorovaikutustaidot	eri mieltä	0,0	4,5	2,4
	en osaa sanoa	16,7	4,5	4,9
	samaa mieltä	83,3	90,9	92,7
- yksilön psyykkinen kehitys		75,0	66,7	79,5
Ihmisen elämänskaari	eri mieltä	0,0	4,5	2,4
	en osaa sanoa	8,3	4,5	4,8
	samaa mieltä	91,7	90,9	92,9
- vammaisuuden vaikutus		33,3	57,1	50,0
- lapsuus		60,0	28,6	42,5
- varhaislapsuus		60,0	40,0	31,6
Kehityksen häiriöt ja oppimisen esteet	eri mieltä	0,0	0,0	2,4
	en osaa sanoa	0,0	0,0	0,0
	samaa mieltä	100,0	100,0	97,6
- oppimisvaikeudet		81,8	63,6	41,0
- erilaiset vamma-ryhmät, sairaudet		22,2	31,8	45,0
- vammaisuuden syyt		40,0	28,6	35,9

Tietoja lapsen kehityksen kulusta, psyykkisestä kehityksestä ja vuorovaikutustaidoista pidettiin kaikkien ryhmien mielestä tarpeellisena. Yleisopetuksen opettajat korostivat muita enemmän sosiaalisen kehityksen tuntemista.

Yleisopetuksen opettajista koulunkäyntiavustajien tulisi tietää ihmisen elämänskaaresta lapsuus ja varhaislapsuus.

Erityisopettajilla painottui vammaisuuden vaikutus elämänskaareen ja varhaislapsuus. Koulunkäyntiavustajat itse pitivät tärkeänä vammaisuuden vaikutusta ihmisen elämänskaareen ja lapsuutta.

Kaikki pitivät tietoa kehityksen häiriöistä ja oppimisen esteistä tarpeellisena. Yleisopetuksen opettajat korostivat selkeästi oppimisvaikeuksia ja vammaisuuden syitä. Erityisopettajat näkivät tärkeäksi tiedon oppimisvaikeuksista ja koulunkäyntiavustajat tiedon erilaisista vamma-ryhmistä ja sairauksista sekä oppimisvaikeuksista.

TAULUKKO 17 Kasvatusnäkemykset ja ympäristö

		yl.opet	erit.op	koul.av
Erilaiset kasvatusnäkemykset	eri mieltä	25,0	27,3	16,7
	en osaa sanoa	16,7	22,7	16,7
	samaa mieltä	58,3	50,0	66,7
	- Montessori	50,0	53,3	75,0
- Feuerstein		100,0	40,0	50,0
Ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidon.	eri mieltä	9,1	9,1	4,9
	en osaa sanoa	36,4	22,7	19,5
	samaa mieltä	54,5	68,2	75,6
- perheen arvot ja elinolot		28,6	42,1	60,0
- ympäristön vaikutus kehitykseen		50,0	42,1	29,7
- opetus-, sosiaali- ja terveystalvelut		28,6	52,6	28,9

Mielipiteet kasvatusnäkemyksien ja ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuuden tarpeellisuudesta ja tärkeydestä jakoi ryhmien mielipiteet.

Hieman yli puolet vastaajista katsoi koulunkäyntiavustajien tarvitsevan tietoa eri kasvatusnäkemyksistä. Yleisopetuksen opettajat pitivät vaihtoehtoisista Feuerstein-pedagogiikkaa tarpeellisimpana. Erityisopettajat ja koulunkäyn-

tiavustajat katsoivat avustajien tarvitsevan tietoa sekä Montessori- että Feuerstein-pedagogiikasta.

Tietoa ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuudesta pitivät tarpeellisimpana koulunkäyntiavustajat. Yli puolet opettajista katsoi tiedon tarpeelliseksi. Yleisopetuksen opettajista 36,4 % ei osannut sanoa mieli- pidettään.

Vaihtoehtoista yleisopetuksen opettajat painottivat eniten tietoa ympäristön vaikutusta lapsen kehitykseen. Eri- tyisopettajat taas näkivät tarpeelliseksi tiedon opetus-, sosiaali- ja terveyspalveluista ja avustajat tietoa per- heen arvoista ja elinoloista.

Taulukossa 18 tieto yksilön ja ryhmän oppimisprosessista sekä ohjaamisesta oli kaikkien ryhmien mielestä tarpeel- lista.

Tärkeimmäksi vaihtoehdoksi yksilön oppimisprosessissa kaikilla ryhmillä nousi oppilaan motivoiminen. Ryhmän ohjaamisessa yleisopetuksen opettajat painottivat muita ryhmiä enemmän pienryhmätyöskentelyn tärkeyttä.

TAULUKKO 18 Oppiminen

		yl.opet	erit.op	koul.av
Yksilön oppi- prosessi	eri mieltä	8,3	0,0	0,0
	en osaa sanoa	16,7	9,1	9,5
	samaa mieltä	75,0	90,9	90,5
- motivoituminen		85,7	81,8	78,4
Ryhmän ohjaami- minen ja oppi- misprosessi	eri mieltä	8,3	18,2	9,5
	en osaa sanoa	8,3	0,0	0,0
	samaa mieltä	83,3	81,8	90,5
- pienryhmätyös- kentely		85,7	55,0	55,9
- yhteistoimin- nallinen oppi- minen		57,1	47,4	50,0

Pientä eroa mielipiteissä syntyi kysyttäessä teoreettisen tiedon tarpeellisuutta avustettaessa oppilasta asiantuntijoiden suunnitelmien mukaan.

TAULUKKO 19 Avustaminen asiantuntijoiden suunnitelmien mukaan

		yl.opet	erit.op	koul.av
Tieto asiantun-	eri mieltä	0,0	0,0	2,4
tijoiden suunni-	en osaa sanoa	25,0	4,5	0,0
telmistä	samaa mieltä	75,0	95,5	97,6
- Hops		87,5	81,0	40,0
- oppilaiden				
diagnoosit		28,6	31,6	51,3

Erityisopettajat ja avustajat kokivat tiedon asiantuntijoiden suunnitelmista oppilaan avustamisessa tarpeellisemmaksi kuin yleisopetuksen opettajat. Heistä neljännes ei osannut sanoa mielipidettään asiasta. Opettajat näkivät tiedon oppilaan henkilökohtaisesta opetussuunnitelmasta tärkeimmäksi vaihtoehtoista. Koulunkäyntiavustajista tärkeintä oli tieto oppilaiden diagnooseista.

Koulunkäyntiavustajat kokivat muita ammattiryhmiä tärkeämmäksi taulukossa 20 olevat opetusmenetelmät.

Taulukossa 20 yleisopetuksen opettajista neljännes ei kokenut koulunkäyntiavustajien tarvitsisevan tietoa eri opetusmenetelmistä. Erityisopettajat ja avustajat pitivät tietoa opetusmenetelmistä hyvin tarpeellisena. Kaikissa ryhmissä konkretisointi koettiin tärkeäksi vaihtoehtoista ja erityisopettajat korostivat myös mallioppimisen osuutta.

TAULUKKO 20 Opetusmenetelmät

		yl.opet	erit.op	koul.av
Opetusmenetelmät	eri mieltä	27,3	9,1	0,0
	en osaa sanoa	9,1	0,0	2,4
	samaa mieltä	63,6	90,9	97,6
- konkretisointi		83,3	66,7	72,7
- mallioppiminen		40,0	52,4	37,5
Kommunikaatio- menetelmät	eri mieltä	9,1	0,0	0,0
	en osaa sanoa	45,5	14,3	4,8
	samaa mieltä	45,5	85,7	95,2
- viittomat		100,0	83,3	77,8
- Bliss-symbolit		20,2	38,9	25,0
- Pictogrammit		20,0	33,3	36,1
Apuvälineet, käyttö, huol- to	eri mieltä	0,0	5,0	0,0
	en osaa sanoa	50,0	5,0	4,8
	samaa mieltä	50,0	90,0	95,2
- tietokoneet		100,0	66,7	54,3
- puhekommuni- kaattorit		25,0	47,4	46,9
- pyörätuolit		50,0	42,1	35,3
Ilmaisu- ja te- rapia-aineet	eri mieltä	8,3	9,1	0,0
	en osaa sanoa	16,7	9,1	9,8
	samaa mieltä	75,0	81,8	90,2
- erityisryhmien liikunta		42,9	52,6	41,7
- leikki		66,7	55,0	38,2
- fysio- ja toimin- taterapia		33,3	50,0	42,4

Vaihtoehtoisista kommunikaatiomenetelmistä tietoa tarvitaan erityisopettajien ja avustajien mielestä. Yleisopetuksen opettajista lähes puolet ei osannut ilmaista asiaa näkemystään. Tärkeimpänä vaihtoehtoisena kommunikaatiomenetelmänä kaikki pitivät viittomia. Erityisopettajista koulunkäyntiavustajien olisi hyvä tuntea myös Bliss-

symbolit ja Pictogrammit. Avustajat itse kokevat tarvitse-
vansa tietoa viittomien lisäksi Pictogrammeista.

Yleisopetuksen opettajista puolet ei osannut sanoa mieli-
pidettään siitä, tervitsevatko koulunkäyntiavustajat tie-
toa apuvälineistä, niiden käytöstä ja huollosta. Eri-
tyisopettajista ja koulunkäyntiavustajista se oli tarpeel-
lista. Kaikki ryhmät pitivät tärkeänä tietoa tietokoneis-
ta. Opettajista lisäksi tieto pyörätuoleista ja eri-
tyisopettajista sekä avustajista tieto puhekommunikaatto-
reista oli tärkeää.

Kaikki ammattiryhmät pitivät teoreettista tietoa tarpeel-
lisena ilmaisu- ja terapia-aineista. Yleisopetuksen opet-
tajat painottivat leikin ja erityisryhmien liikunnan tie-
toutta ja erityisopettajat sekä avustajat lisäksi fysio-
ja toimintaterapian tietämystä.

Työtä koskeviin säädöksiin ja työyhteisössä toimimiseen
koettiin yleisesti tarvittavan tietoa. Opettajista 3/4
katsoi koulunkäyntiavustajien tarvitsevan tietoa työtä
koskevista säädöksistä ja ammattieettisistä periaatteista.
Avustajista 4/5 koki sen tarpeelliseksi. Ammattietiikan
tietämys korostui opettajilla koulunkäyntiavustajia enem-
män.

Työyhteisössä ja verkostossa toimimisesta pitivät kaikki
ryhmät tarpeellisena ja opettajat painottivat siinä yh-
teisten tavoitteiden tärkeyttä enemmän kuin koulunkäyn-
tiavustajat. Ryhmän työskentelyn periaatteet olivat yleis-
opetuksen opettajista myös tärkeitä.

TAULUKKO 21 Työyhteisössä toimiminen

		yl.opet	erit.op	koul.av
Työtä koskevat	eri mieltä	16,7	4,5	0,0
säädökset ja	en osaa sanoa	8,3	18,2	14,3
periaatteet	samaa mieltä	75,0	77,3	85,7
- ammattietiikka		100,0	90,5	64,9
Työyhteisössä	eri mieltä	0,0	13,6	3,3
ja verkostossa	en osaa sanoa	25,0	4,5	17,1
toimiminen	samaa mieltä	75,0	81,8	75,6
- yhteiset				
tavoitteet		100,0	76,2	52,6
- yksilö ryhmän				
jäsenenä		28,6	35,0	37,1
- ryhmän työskentelyn periaatteet		44,4	25,0	29,7

Koulunkäyntiavustajat ovat hirveästi opettajan "armoilla". Heidän on toimittava opettajan näkemyksen mukaan. Meillä on kaksi luokkaa ja kaksi hyvin erilaista opettajaa sekä kaksi hyvin erilailla toimivaa avustajaporukkaa. Avustajat ovat opettajan "näköisiä". (erityisluokanopettaja).

Kaikkista ammattiryhmistä koulunkäyntiavustajien tulee omatoimisesti etsiä ja käyttää työnsä kannalta uutta tietoa ammattitaitonsa ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Vastaaajista 72/76 oli sitä mieltä, että näin koulunkäyntiavustajien tulisi tehdä.

Avoimissa kysymyksissä koulunkäyntiavustajat toivat esiin, että heidän tulee osallistua koulutukseen ja oppisopimusopiskelijan tehtävä on kouluttautumisestaan huolehtiminen (etätehtävät yms).

Koulutusta koulunkäyntiavustajat mielestään tarvitsevat. Koulutuksen teoria ja tietopuolinen osuus ovat olleet hyvin laaja-alaisia, herättäneet kiinnostusta ja toisaalta

pakonomaista tarvetta tutkia ja opiskella lisää. He kokevat tarvitsevansa tietoa kaikissa lapsiin ja nuoriin liittyvissä asioissa huomioiden henkilökohtaiset työpaikat. Työtä on pidetty mielekkäänä. Oman työn jatkuva kehittyminen innostaa.

Opettajista koulunkäyntiavustaja tulee kouluttaa oppilaan/oppilaiden avustamiseen/huoltoon, ei terapeutiksi tai opettajaksi. Koulutuksessa toivotaan korostettavan omaaloitteisuutta luokkatilanteissa ja ideointihetkissä opettajan kanssa. Koulunkäyntiavustajien toivottiin rohkeammin tekevän ehdotuksiaan oppilaan kanssa työskentelyyn ja esittävän omia ideoitaan.

Erityisopettajista olisi eduksi, jos koulunkäyntiavustajalla olisi mahdollisimman laajat yleistiedot oppilaisiin, opettamiseen ja kuntouttamiseen liittyvistä asioista. Yleistiedon pohjalta hän voi sitten työnsä vaatimusten mukaan etsiä uutta tietoa ja kehittää ammattitaitoaan. Laajaa yleistietoa tarvitaan, sillä oppilaat ja heidän ongelmansa ovat hyvin erilaisia ja niinpä heidän opettamisensakin on yksilöllistä. Yhteistyö helpottuu, jos hänellä on perustiedot edellämainituista asioista. "Eihän oppi ketään ojaan kaada".

Teoriaosuus koulutuksessa on kuitenkin lyhytaikaista etätehtävistä huolimatta. Mielestäni koulutuksen tulisi keskittyä antamaan tietoa koulunkäyntiavustajan roolista työyhteisössä, lapsista, heidän kehitysvaiheistaan ja siitä, minkälaisia lapsia koulumaailmassa on avustettavana. Jos opettajan-koulutus kestää n. 4v ja on yo-pohjainen, niin ei koulunkäyntiavustajalta tarvitse edellyttää samantasoista koulussa muutaman teoriajakson perusteella semminkin, kun vastuu kasvatuksesta ja opetuksesta on opettajalla, jonka tehtävänä on sitten käytännössä kouluttaa avustajansa (koulunjohtaja).

6.5 Vastaaajien mietteitä - jaksaminen ja arvostus

Viimeisenä oli avoin kysymys, jossa vastaajat saivat kertoa mitä muuta heille tuli mieleen kyselylomaketta täyttäessään. Kaksi teemaa erottui selkeästi omiksi ryhmikseen: opettajien jaksaminen työssä ja koulunkäyntiavustajien arvostus ja palkkaus.

Opettajat ovat huolissaan omasta jaksamisestaan työssä. He kokevat tarvitsevänsä apua luokkiin. Luokanopettaja tuntee oman luokkansa ja luokan tarpeet. Kun opettaja lähtee hakemaan apua/tukitoimia luokkaansa, tulisi opettajan mielipiteitä kuunnella nykyistä enemmän. Luokanopettajat yrittävät "venyä, jaksaa ja riittää" erityisoppilaiden kanssa, koska useinkaan avun tarvetta ei oteta riittävän vakavasti. Jos apua saataisiin ajoissa luokkaan, säästytäisiin monilta kasaantuvilta ongelmilta. Tänä päivänä liian moni luokanopettaja jää ilman tukea erityisoppilaiden kanssa.

Koulussamme on useita yleisopetukseen integroituja erityisoppilaita. Koska virallisia siirtoja tehdään nykyään erittäin harvoin ja koska integraation edellyttämät tukitoimet ovat riittämättömiä (usein olemattomia) pidän koulunkäyntiavustajan tukea välttämättömyytenä omassa luokassani. Tulevaisuudessa luokanopettaja alkaa olla lähes mahdottoman tehtävän edessä tilanteessa, jossa luokassa saattaa olla useampikin erityisoppilas ilman tukitoimia, jotka ovat välttämättä oppimisen ja yhdessä toimimisen kannalta. Saatetaan olla sellaisen tilanteen edessä, että sekä erityisoppilaan, että muun luokan oppiminen on mahdotonta (opettaja).

Koulunkäyntiavustajat tuntevat myös huolta opettajien jaksamisesta:

Opettajasta riippuu kuinka hyvin ja millä tasolla hän osaa/haluaa hyödyntää avustajia. Työyhteisön työntekijöiden voimavarat eivät ehdy, kun opettaja pystyy jakamaan vastuuta myös avustajille (koulunkäyntiavustaja).

Opettajien kokemuksia tilanteista, joissa heillä on ollut käytettävissään koulunkäyntiavustaja.

Minulla on todella hyviä kokemuksia koulunkäyntiavustajasta. Tämänkinhetkinen opetustiimini on todella toimiva monella tapaa. Koulunkäyntiavustaja voi olla vammaiselle lapselle hyvin tärkeä persoonallisuus, tärkeä ihmissuhde. On hyvä, että koulutuksessa otetaan asioita käsiteltäväksi hyvin monipuolisesti.

Muutamille oppilaille olisi ollut suorastaan katastrofi, jos eivät olisi saaneet avustajan tukea. Minulla olisi työn stressi ja riittämättömyyden/avuttomuuden tunne hyvin suuri ilman avustajia. Monessa suhteessa kontaktit ja yleensä yhteistyö koteihin olisi jäänyt liian puutteelliseksi. Moni tärkeä materiaali ja opetusväline olisi jäänyt tekemättä ja olisi huonokuntoinen (opettaja).

Koulunkäyntiavustajat painottavat kyselyn lisäksi ammattitaidon arvostusta, palkkauksen ja koulutuksen merkitystä. Omaan työtään koulunkäyntiavustajat pitävät aika pitkälle samanlaisena kuin opettajan työ. Työn arvostusta tulisi lisätä ja tämän tulisi näkyä myös palkkauksessa. Nimike pitäisi muuttaa esimerkiksi apuopettajaksi tai avustavaksi opettajaksi tms. koulutettujen koulunkäyntiavustajien kohdalla. Nykyään sotkeutuvat käsitteet kouluavustaja ja koulunkäyntiavustaja.

HUOM. käsitteet kouluavustaja ja koulunkäyntiavustaja ovat saaneet meillä käytännössä ehkä yhtenäisen sisällön (opettaja).

Koulunkäyntiavustajat toivovat, että eri tahot ymmärtäisivät avustajien tarpeellisuuden, eivätkä aina säästöihin vedoten ota varoja juuri avustajan palkkaamatta jättämisestä. Koulunkäyntiavustajien mielestä heitä pitää olla ja heitä tulee aina olemaan.

Olen ollut samassa koulussa nyt 2v töissä ja voin sanoa, että olen todella opettajan työpari. Avustajakollegani eivät

voi sitä sanoa, koska he ovat vain korkeintaan vuoden kerrallaan töissä. Osa heistä haluaisi jatkaa, mutta se ei käy => liian kallista. Sääli, sillä siitä kärsivät oppilaat ja opettajat. Meillä (opettaja ja minä) on ensi vuonna helppo jatkaa työparina, sillä tunnemme toisemme ja yhteistyö sujuu mainiosti. => Saan kannustusta ja luottamusta osakseni, mutta muistan myös itsekin kannustaa opettajaa. Koulunkäyntiavustajan työ on monelle alasta kiinnostuneelle oiva ponnahduslauta jatkoa ajatellen. Toivon, että näyttökokeiden myötä = ammatti, palkkaus ja arvostus paranisivat.

Sekä koulunkäyntiavustajat ja opettajat pitävät koulunkäyntiavustajan palkkaa suurena "fiaskona" työn vaativuuteen ja raskauteen nähden.

Tätä työtä tehdessäni olen löytänyt myös itsestäni paljon uusia puolia.

Koko elämän kokemukset jos voisi ja osaisi yhdistää työhön, kaiken tiedon ja maalaisjärjen vuorovaikutuksessa lienee hyvä koulunkäyntiavustajan työtä tehdä.

Tuntematon koulunkäyntiavustaja

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen ensimmäisenä ongelmana oli selvittää millaiseksi opettajat ja koulunkäyntiavustajat arvioivat koulunkäyntiavustajan työn ja aseman työyhteisössä. Toinen ongelma oli mitä teoreettisia tietoja opettajat ja koulunkäyntiavustajat katsovat koulunkäyntiavustajan tarvitsevan työssään.

Koulunkäyntiavustajien saatavuus luokkaan ei ollut vastaa- jista yksiselitteistä. Helppointa se oli erityisopetukses- sa, jossa myöskin riittävyttä pidettiin hyvänä. Myöskin Siimes ja Tuunainen (1989) ovat todenneet, että koulun- käyntiavustajia on liian vähän. Koululaeissa koulunkäyn- tiavustajan saaminen koskee yleensä vain oppilaita, joilla

on 11-vuotinen oppivelvollisuus. Tämä selittänee erityisopetuksen tyytyväisyyttä. Opetushallituksen kyselyssä (1995) koulut ovat kuitenkin kertoneet säästötoimenpiteiden kohdistuneen myös erityisopetuksen määrärahoihin ja se on vähentänyt koulunkäyntiavustajien lukumäärää. Ruotsinkielisissä kouluissa on tilanne sama (Svedlin 1996). Liimatainen-Lamberg ja Virtanen (1996) ovat todenneet eri järjestöjen mielipiteitä kysyessään, että avustavaa henkilökuntaa ei ole riittävästi. Tarve kouluissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa olisi suuri.

Jyväskylän kaupungin koulunkäyntiavustajatyöryhmän loppuraportissa (1997) todetaan, että ensimmäiseksi avustajia saavat erityiskoulujen ja -luokkien oppilaat sekä vakavasti sairaat oppilaat. Tässä ryhmässä viimeisenä tulevat mukautetun opetussuunnitelman mukaan opiskelevat ja eri kouluihin sijoitetut ns. sopeutumattomien luokat. Toisijaisesti avustajia saavat yleisopetukseen integroidut oppilaat, mikäli heillä on lääkärintodistus tai he tulevat kouluun erityispäiväkodista.

Ihatsu (1987), Murto (1992) sekä Siimes ja Tuunainen (1989) ovat todenneet, että koulutussuunnitelmaa oppilaille tehtäessä tulisi siitä selvittää, tarvitaanko hänellä erityisiä tukitoimia mm. koulunkäyntiavustajaa. Parviaisen ja Lahtisen (1996) tutkimuksessa erityisopettajien mielestä maahanmuuttajilla tukiovetusresurssien lisäksi tarvittaisiin luokka-avustajia.

Yleisopetuksen opettajista 25 % koki, että avustajia oli liian vähän. Integroitaessa oppilas yleisopetukseen ovat Ahonen ja Lappalainen (1989), Clunies-Ross (1994), Ihatsu ja Pulkki (1990), Murto (1992), Strömmer ja Jahnukainen (1996) sekä Vanhanen (1991) todenneet onnistuneen integraation edellytyksiksi riittävät tukitoimet; esimerkiksi koulunkäyntiavustajan.

Kaikki ryhmät olivat sitä mieltä, että koulunkäyntiavustajan työsuhteet pitäisi vakinaistaa. Erityisopettajat ja koulunkäyntiavustajat pitivät myös työsuhteita liian lyhyinä. Samanlaisiin tuloksiin ovat tulleet Ahonen ja Lappalainen (1989), Airaksinen ja Herrgård (1996), Ala-Nikula (1997), Kauppinen ja Sarjanoja (1991), Kerola (1997), Kruus (1996), Määttä ja Lummelahti (1996) sekä Piekkala-Laiho (1993).

Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto muodostuu kolmesta modulista. *Avustamisen modulissa* korostuu asiakkaan avustaminen ja tukeminen tavoitteellisesti toimintaympäristöissä. Tämä tapahtuu yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa tehtyjen suunnitelmien mukaisesti (Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto, 1995). Koulunkäyntiavustajien työhön kuuluu paljon oppimateriaalin valmistusta ja monistusta. Se on kaikilla työpaikoilla tärkeä tehtävä. Järjestelytehtävät, välituntivalvontaan osallistuminen, luokan järjestyksestä ja oppilaiden tavaroista sekä henkilökohtaisista apuvälineistä huolehtiminen ja oppimateriaalin suunnittelu on yleisempää erityisopetuksessa kuin yleisopetuksessa. Se, missä opetusmuodossa avustaja toimi ja millaisia oppilaita ryhmässä oli, vaikutti työtehtäviin. Silvolahden (1991) ja Piekkala-Laihon (1993) tutkimuksissa keskeisimmiksi työtehtäviksi nousivat oppitunneilla ja muissa koulutilanteissa avustaminen.

Oppimistilanteen ohjaamisen modulissa korostuu henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaan avustaminen yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa, teoreettinen tieto pedagogiikasta, oppimisesta ja erityiskasvatuksesta sekä koulunkäyntiavustajan henkilökohtaiset ohjaus- ja ilmaisutaidot (Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto, 1995). Kaikkien ryhmien mielestä koulunkäyntiavustaja avustaa ja tukee oppilasta ja oppilasryhmää opettajan antamien ohjeiden mukaan. Erityisopetuksessa avustetaan enemmän Hops'in, terapeuttien sekä vanhempien ohjeiden mukaan ja avustajat ovat

enemmän lähellä avustettavaa päivittäisissä toimissa (pukeminen, riisuminen jne.), rauhoittaen ja ohjaten oppilaita.

Yksilön ja ryhmän ohjaaminen ja oppimisprosessit ovat aiheita, joista kaikkien ryhmien mielestä tarvitaan tietoa. Silvolahden (1991) tutkimuksessa koulunkäyntiavustajat kokivat tarvitsevansa juuri näitä tietoja. Ahosen ja Lappalaisen (1989) tutkimuksessa todettiin myös, että koulunkäyntiavustajan on oltava omatoiminen ja aktiivinen, mikä on opettajien mielestä myöskin yksi onnistuneen integraation edellytys. Avoimissa kysymyksissä ilmeni, että integraation lisääntyessä opettajat eivät selviäisi luokissa ilman avustajaa. Samoihin tuloksiin ovat aikaisemmin tulleet myös Ihatsu (1987, 1990), ja Murto (1992), Strömmer ja Jahnukainen (1996).

Ammattitutkinnon *modulissa ihmisen kasvun tukeminen* korostuu koulunkäyntiavustajien teoreettisen tiedon tarve. Tämä koettiin kaikissa ammattiryhmissä tärkeäksi. Teoriatiedon kaikki osa-alueet olivat työn kannalta tarpeellisia ja koulutuksessa toivotaan käsiteltävän niitä laaja-alaisesti. Silvolahden (1991) tutkimuksessa koulunkäyntiavustajat pitivät tärkeänä tietoa vammoista, sairauksista, oppimisvaikeuksista ja erityisopetuksesta. Piekkala-Laihon (1993) ja Silvolahden (1991) tutkimuksissa edellisten lisäksi koulunkäyntiavustajat katsoivat tarvitsevansa ensiaputaitoja, tietoa oikeista työasunnoista ja nostotavoista. Ahosen ja Lappalaisen (1989) tutkimuksessa avustajien lisäkoulutustoiveena oli erilaisten opetusmenetelmien soveltaminen.

Päiväkodeissa ja kouluissa olleilla avustajilla oli hyvin kirjava koulutustausta tai ei ole alan koulutusta lainkaan. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että koulutusta ei ole riittävästi ja että sitä pidetään tärkeänä (Ahonen ja Lappalainen, 1989; Clunies-Ross, 1984; Downing,

Eichinger & Williams, 1997; Ihatsu, 1987; Silvolahti, 1991). Määtän ja Lummelahden (1996) sekä Virtasen ja Jakku-Sihvosen (1996) tutkimuksissa todettiin, että avustaja on usein kouluttamaton henkilö, jolla ei ole kasvatustuskokemusta.

Koulunkäyntiavustajan asemaa työyhteisössä tutkittaessa muodostui kolme faktoria, jotka nimettiin tasavertaisuudeksi työyhteisössä, eettiseksi sitoutumiseksi ja työntekijän luotettavuudeksi. Tasavertaisuus on osallistumista työyhteisön kokouksiin ja omaan työhönsä vaikuttavien päätösten tekoon. Koulunkäyntiavustajat ovat kiinteä osa työyhteisöä. Samanlaisia tuloksia saivat myös Ahonen ja Lappalainen (1989) sekä Piekkala-Laiho (1993) tutkimuksissaan.

Eettisessä sitoutumisessa koetaan tärkeäksi, että koulunkäyntiavustaja noudattaa työyhteisössä eettisesti kestäviä sopimuksia ja toimii yhteisesti sovittujen normien mukaan opettajan työparina arvostaen tämän ammattitaitoa. Nämä asiat esiintyvät myös tämän tutkimuksen avoimissa kysymyksissä. Ahosen ja Lappalaisen (1989) sekä Piekkala-Laihon (1993) tutkimuksissa koulunkäyntiavustajat kokivat raskeaksi työssään oppilaiden rajojen kokeilemisen ja aggressiivisuuden. Heillä oli kuitenkin myönteisiä kokemuksia opettajan ja avustajan yhteistyöstä. He suunnittelivat yhdessä opettajan kanssa koulutyötä ja heillä oli mutkattomat neuvotteluvälit. Koulunkäyntiavustajat kokivat työnsä kehittämässä tärkeäksi keskustelutilaisuuksien lisäämisen.

Kolmas tärkeä koulunkäyntiavustajan asemaa työyhteisössä määrittävä tekijä on luotettavuus. Häneen voi luottaa ja hänelle voi antaa vastuuta ja hän voi toimia yhteisten tavoitteiden suuntaisesti tietäessään oppilaiden diagnoosit ja opetussuunnitelmat. Näitä seikkoja korostavat opettajat avoimissa kysymyksissä. Ahosen ja Lappalaisen (1989)

tutkimuksessa opettajat tunsivat voivansa luottaa ja antaa vastuuta koulunkäyntiavustajille.

Kokonaisuutena koulunkäyntiavustajien tehtäväkenttä on hyvin laaja. Työt muodostuvat koko koulua koskevista tehtävistä aina henkilökohtaisimpaan kontaktiin oppilaan kanssa. Aikaisemmissa tutkimuksissa Kumpulainen (1997) ja Mäki (1993) ovat todenneet koulunkäyntiavustajan toimivan myös oppilasta koskevan tiedon välittäjänä ja koordinoijana. Tässä tutkimuksessa vain kolmannes kaikista ammattiryhmistä kokee avustajan näin tekevän.

Koulunkäyntiavustajat toimivat myös opettajien sijaisina. Siksi olisi hyvä, jos koulunkäyntiavustajiksi valittaisiin koulutettuja henkilöitä ja heillä olisi pysyvät työsuhteet. Avoimissa kysymyksissä he toivoivat, että heille maksettaisiin myös sijaisen palkka ja että käytännöt olisivat yhtenevät koko maassa. Jyväskylän kaupungin vasta valmistuneessa koulunkäyntiavustajatyöryhmän loppuraportissa toimenkuvassa mainitaan: Avustajan toimiessa opettajan sijaisena hänelle maksetaan opettajan palkkaa (Jyväskylän kaupungin raportti, 1997).

Avoimissa kysymyksissä opettajat olivat huolissaan omasta työssä jaksamisestaan. Yleisopetuksen suuret ryhmät, lasten rauhattomuus, oppimisvaikeudet sekä perheiden vaikeudet ja vähäinen tuki lapsille lisäävät avun tarvetta luokissa. Integroidut erityisoppilaat kasvattavat opettajien työpaineita entisestään. Tukitoimet eivät ole olleet riittäviä integraatiossa. Opettajat kokivat, ettei heidän tarvettaan saada oteta vakavasti.

Ne opettajat, joilla on ollut koulunkäyntiavustajia, tunsivat, että he ovat jaksaneet työssään paremmin. Jatkuva avustajien vaihtuminen kuitenkin koettiin hankalana. Blommin (1996) kyselyssä opettajat esittivät koulunkäyntiavustajien aseman selkiyttämistä. Murron (1992) mielestä kou-

lunkäyntiavustajatoiminta oli hajanaista eikä siihen osoitettu tarpeeksi määrärahoja.

Sekä opettajat että koulunkäyntiavustajat olivat huolissaan koulunkäyntiavustajien ammatin arvostuksesta. Tutkimuksesta ilmeni, että palkka oli pieni työn vaativuuteen nähden, työsuhteet olivat määräaikaaisia ja niihin palkattiin usein nuoria, kokemattomia työntekijöitä esimerkiksi työllistämisvaroin. Säästötoimet ovat johtaneet koulumaailmassa siihen, että koulutettujen koulunkäyntiavustajien oli vaikea saada työtä ja pysyvää työsuhdetta. Saman ovat todenneet Liimatainen-Lamberg ja Virtanen (1996), Moberg (1996), Määttä ja Lummelahti (1996).

Ammattitutkinnon myötä koulunkäyntiavustajat toivovat ammatin arvostuksen lisääntyvän ja palkkauksen paranevan. He myös ehdottivat nimikkeen muuttamista apuopettajaksi tai avustavaksi opettajaksi. Tilanne ei tunnu muuttuneen vuosien myötä. Samat epäkohdat, jotka esiintyivät jo 80-luvun tutkimuksissa olivat ajankohtaisia edelleen.

Jatkotutkimuksia varten olisi huomioitava, että tässä tutkimuksessa kyselyyn osallistuneet henkilöt olivat mukana jollakin tavalla oppisopimuskoulutuksen kanssa; opettajat ohjaavina henkilöinä ja koulunkäyntiavustajat opiskelijoina. He saattoivat suhtautua koulutukseen myönteisemmin. Tulisiko tulos olemaan erilainen, jos vastaajina olisi henkilöitä, joilla ei ole tietoa ja kokemusta koulutuksesta ja ammattitutkinnosta?

Kyselylomakkeen uudelleen käyttöä varten sitä voisi hieman tarkentaa. Lomakkeen täyttämistä olisi yksinkertaistettava. Malliesimerkit täyttämisestä voisivat selventää asiaa. Aineiston tilastollista käsittelyä varten muuttujien määrää olisi pohdittava tai suoritettava niiden uudelleenryhmittelyä. Nyt jokainen vaihtoehto oli oma muuttujansa ja muuttujien määrä kasvoi suureksi.

Pitkällä aikavälillä voisi tutkia, vaikuttaako ammattitutkinto koulunkäyntiavustajan työn arvostukseen ja palkkaukseen. Nyt kun ammattitutkintolain mukaisia ensimmäisiä ammattipäteviä koulunkäyntiavustajia on valmistunut, olettaisi sen edesauttavan heidän työnsä arvostusta. Työpaikoilla arvostetaan koulunkäyntiavustajia, mutta yleisesti yhteiskunnassa heidän ammattinsa arvostus ei ole yhtä hyvä.

LÄHTEET

- Ahonen M-L. & Lappalainen M-L. 1989. Psyykkisesti kehitysvammaisen oppilaan intgraation ongelmia opettajan ja koulunkäyntiavustajan näkökulmasta. Joensuun yliopisto Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Pro gradu-tutkielma.
- Ahonen M-L. 1996. Oppisopimuskoulutus huimassa kasvussa. Keski-suomalainen 12.3 1996, 15. Jyväskylä.
- Airaksinen E. & Herrgård E. 1996. Erityiset tarkkaavaisuus- ja oppimishäiriöt. Teoksesta Lastenneurologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 470, 498-500.
- Ala-Nikula K. 1997. Koulunkäyntiavustajat toivovat yhden mukaisia työehtoja. Kunta ja me 8, 8-9.
- Alkula T. & Pöntinen S. & Ylöstalo P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.
- Arajärvi P. & Aalto-Setälä M. 1993. Koululainsäädännön käsikirja. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Autti-Rämö I. 1996. CP-vammaisuus. Teoksesta Lastenneurologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 143.
- Blom H. 1996. Peruskoulusäännösten toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus. Teoksesta Erityisopetuksen tila. Helsinki: Opetushallitus, 454.
- Clunies-Ross L. 1984. Special education forward trends. British journal of Special Education. Vo 11 No. 3, 9-11.
- Downing J.E., Eichinger J. & Williams L.J. 1997. Inclusive Education for Students with Severe Disabilities. Remedial and Special Education, Volume 18, Number 3, 133, 137.
- Hirsjärvi S. (toim.) 1983. Kasvatustieteen käsitteistöä. Keuruu:Otava.

- Ihatsu M. 1987. Vammaisten oppilaiden sosiaalinen integraatio peruskoulun ala-asteella. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 5. Joensuun yliopisto.
- Ihatsu M. 1990. Kehitysvammainen oppilas peruskouluylläasteella. Kouluhallitus 12/400/1990. Helsinki.
- Ihatsu M. 1994. Erikseen ja yhdessä. Normalisaation kehityslinjat. Joensuun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita N:o 57. Joensuun yliopisto.
- Ihatsu M. & Pulkki A. 1990. Vammaisten oppilaiden koulutuksellinen integraatio peruskoulun ala-asteella. Kouluhallituksen julkaisuja N:o 27. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Jyväskylän kaupungin koulutoimen koulunkäyntiavustajatyöryhmän loppuraportti 12.12 1997.
- Kaisaniemi A. & Määttä V. 1994. Opas oppisopimuskoulutukseen, oppisopimusopiskelijan ja koututtajan käsikirja. Opetushallitus.
- Kallio A-K. 1996. Kuntoutustyöryhmän toimintamuodot. Teoksesta Lastenneurologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 610.
- Kari J. & Huttunen J. 1983. Johdatus kasvatuksen ongelmien tutkimiseen. Keuruu: Otava.
- Kauppinen M. & Sarjanoja M. (toim.) 1991. Erilainen lapsi päivähoidossa. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
- Kerola K. 1997. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 39.
- Kouluhallitus Ryhmäkirje R 414/1985
- Kouluhallituksen yleiskirje Y27/1985

- Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto. Tutkinnon perusteet. 1995. Opetushallitus.
- Kruus S. 1996. Autismi. Teoksesta Lastenneurologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 498-500.
- Kumpulainen S. 1997. Integraatio yläasteella. Liikunta-
vammaisen oppilas yleisopetuksessa. Jyväskylän
yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu-
tutkielma.
- Liimatainen-Lamberg A-E. & Virtanen P. 1996. Säädökset ja
sopimukset käytännössä. Teoksesta Erityisopetuk-
sen tila. 1996. Helsinki: Opetushallitus, 438.
- Martella R.C., Marchand-Martella N.E., Macfarlane C.A.,
Young K.R. 1995. Teaching Instructional Aides and
Peer Tutors to Decrease Problem Behaviors in the
Classroom. Teaching Exceptional Children Winter
1995 v27, 53-56.
- Moberg S. 1996. Integraatiokehitys peruskoulun erityisope-
tuksessa. Teoksesta Erityisopetuksen tila. 1996.
Helsinki: Opetushallitus, 121, 132.
- Murto P. 1988. Koulunkäyntiavustajat ja kouluavustajat.
CP-lehti 8, 23, 6-7. Forssan kirjapaino Oy.
- Murto P. 1992. Saako vammaisen tulla kouluun? Integraation
ehdot. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutus-
keskus.Oppimateriaaleja 10. Jyväskylä
- Mäki I. 1993 Monivammaisen lapsen arkipäivä. Tutkimus
vuorovaikutuksesta kotona ja päivähoidossa. Jy-
väskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos.
Lisensiaatin tutkielma.
- Määttä P. & Lummelahti L. 1996. Varhaiskasvatus. Teoksesta
Erityisopetuksen tila. Helsinki: Opetushallitus,
109.
- Onikki E. & Ranta H. 1995. Suomen laki II. Peruskoululaki
s.611. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus

Opetusministeriön työryhmien muistioita 1983:53

Parviainen U. & Lahtinen U. 1996. Maahanmuuttajat ja erityisopetus. Teoksesta Erityisopetuksen tila. 1996. Helsinki: Opetushallitus, 301.

Peruskoululaki 32§ 3mom

Piekkala-Laiho S. 1993. Koulunkäyntiavustajat harjaantumisopetuksessa. Kasvatustieteen pro gradu-työ. Opettajankoulutuslaitos. Helsingin yliopisto

Semi R. 1997. Päivähoitolain ja -asetuksen voimassa olevat osat. Lastentarha 3/1997, 34.

Shore K. 1986. The special education handbook: A Comprehensive Guide for Parents and Educators. New York: Teachers College Press

Siimes M. & Tuunainen K. 1989. Sairas ja vammaisen lapsi koulussa: lääketieteelliset ja opetukselliset perusteet. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Silvolahti K. 1991. Koulunkäyntiavustajien työ, koulutus ja työtyytyväisyys. Erityispedagogiikan pro gradu-työ. Jyväskylän yliopisto: erityispedagogiikan laitos.

Strömmer K. & Jahnukainen M. 1996. Katsaus erityisopetuspalveluihin tutkielmatiedon valossa. Teoksesta Erityisopetuksen tila. 1996. Helsinki: Opetushallitus, 343.

Svedlin R. 1996. Ruotsinkielinen erityisopetus. Teoksesta Erityisopetuksen tila. 1996. Helsinki: Opetushallitus, 69.

Vanhanen H. 1991. Kymen läänin peruskoulunopettajien käsitykset mukautettua opetussuunnitelmaa opiskelevien fyysisestä yksilöintegraatiosta. Erityispedagogiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto: erityispedagogiikan laitos.

- Westman J. 1990. Handbook of Learning Disabilities: A Multisystem Approach. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Williams L.R., & Fromberg D.P., 1992. Encyclopedia of Early Childhood Education. Garland Referency Library of the Social Skiences (Vol.504). Garland Publicing inc. New York & London 1992, 425
- Williams P. 1988. A Glossary of Special Education. Open University Press. Oxford: Great Britain at the Alden Press.
- Williams P. 1991. The special education handbook: an introductory reference. Suffolk: Great Britain by St Edmundsbury Press.
- Virtanen P. 1985. Koulunkäyntiavustajatoiminta-moniste.
- Virtanen P.& Jakku-Sihvonen R. 1996. Erityisopetuksen tila opettajien ilmaisemana. Teoksesta Erityisopetuksen tila. 1996. Helsinki: Opetushallitus, 324, 333.
- Virtanen P. & Ratilainen A.K. 1996. Erityisopetuksenjärjestäminen peruskouluissa ja lukioissa lukuvuonna 1994-1995. Teoksessa Erityisopetuksen tila. 1996. Helsinki: Opetushallitus, 60.

Liite 1: Saatekirjeet

Hyvä vastaanottaja!

Olemme kaksi erityispedagogiikan opiskelijaa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnasta. Teemme pro gradu-tutkielmaamme koulunkäyntiavustajan työstä ja koulutuksesta. Työmme on laadullinen tutkimus.

Työmme ohjaajana toimii apulaisprofessori YTT Paula Määttä.

Tämän kyselyn olemme suunnanneet Keski-Suomen Opistossa oppisopimuskoulutuksessa v. 1994 - 1996 olleille ja oleville koulunkäyntiavustajille sekä heidän ohjaaville opettajilleen kouluilla.

Kyselylomakkeen olemme laatineet niin, että opettajat vastaavat kaikkiin kysymyksiin.

Koulunkäyntiavustajat vastaavat kyselyn alusta kohtaan A ja siirtyvät sen jälkeen kohtaan C sivulle 3 ja vastaavat siitä ettenpäin loppuun asti.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset esitetään niin, että niistä ei voi tunnistaa yksittäisiä vastauksia.

Juuri sinun vastauksesi on meille tärkeä. Olemme jo etukäteen kiittollisia sinulle avustasi ja yhteistyöstäsi.

Palauttakaa vastauksenne meille yhdessä oheisessa kirjekuoressa toukokuun loppuun mennessä.

Halutessanne lisätietoja lomakkeen täyttämiseen liittyvissä asioissa voitte soittaa meille:

Marketta Mikkola	ja	Riitta-Liisa Tolvanen
941 - 854 848		941 - 271 408

Toivomme teille oikein aurinkoista ja rentouttavaa kesää!

Kiittäen

(jatkuu)

Hei!

Usean pro gradu-tutkielman ongelmana on ollut paluupostin vähäisyys ja siitä johtuen tutkimusmateriaalin niukkuus.

Toivoisimme sinulta *opiskelija* myötämielistä suhtautumista työtämme kohtaan, jotta tutkimusaineiston kato jäisi mahdollisimman pieneksi.

Kun olet tulossa opistolle lähijaksolle, niin toisitko mukana sekä omasi että opettajan kyselylomakkeen. Näin varmistaisimme yhdessä riittävän kattavan aineiston saannin.

Kevätaurinkoisin terveisin

Liite 2: Kyselylomake

1

KYSELYLOMAKE

A.

Paikkakunta, jolla työskentelen on
 kaupunki _____ , jossa on asukkaita _____
 kunta _____ , jossa on asukkaita _____

Olen mies _____ nainen _____

Ikä _____

Ammattinimike:

_____ Luokanopettaja yleisopetuksessa, luokka-aste _____

_____ Erityisopettaja: laaja-alainen, ala-aste _____ , ylä-aste _____
 luokkamuotoinen, mikä? _____

_____ Koulunkäyntiavustaja: mikä luokka? _____

_____ Jokin muu, mikä? _____

Olen työskennellyt opettajana / erityisopettajana / koulunkäyntiavustajana

0-5v _____ 6-10v _____ 11-15v _____ 16-20v _____

21-25v _____ enemmän kuin 26v _____

B.

Työvuosieni aikana minulla on ollut

0-5 _____ 6-10 _____ 11-15 _____ 16-20 _____ 25-> _____

koulunkäyntiavustajaa luokassani.

Montako koulunkäyntiavustajista on ollut koulutettuja koulunkäyntiavustajan työhön?

_____

Mikä koulutus / mitä koulutuksia heillä on ollut? _____

_____

_____

_____

(jatkuu)

Tällä hetkellä luokassani työskentelee ____ koulunkäyntiavustaa.

Onko luokassasi tällä hetkellä muulla nimikkeellä palkattuja avustajia? Kyllä ____ Ei ____

Jos on niin millä nimikkeellä? _____

Koulunkäyntiavustajat on palkattu

koulutoimen varoilla ____ sosiaalitoimen varoilla ____

oppisopimuksella ____ työllistämisvaroilla ____

siviilipalveluksena ____ vanhempien varoilla ____

jollakin muulla tavalla, millä? _____

Montako heistä on koulutettu koulunkäyntiavustajan työhön?

Mikä koulutus heillä on? _____

Moniko heistä on pysyvässä virassa tai toimessa? _____

Jos he ovat määräaikaaisia, niin miten pitkät työsopimukset heille on tehty? _____

_____

_____

Mikä on viikottaisten työtuntien määrä?

_____

_____

_____

C.

Vastaa seuraaviin kysymyksiin / väittämiin käyttäen arviointias-
teikkaa, jossa

- 1 = täysin eri mieltä
- 2 = jonkin verran eri mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = jonkin verran samaa mieltä
- 5 = täysin samaa mieltä

Koulunkäyntiavustajan saaminen luokkaan on ollut helppoa.

1 2 3 4 5

Koulunkäyntiavustajan palkkaamista on pitänyt perustella moneen kertaan erilaisia oppilaita koskevia lausuntoja apuna käyttäen.

1 2 3 4 5

Vanhempien pitäisi olla aktiivisia, jotta avustajia saataisiin oppilaille

1 2 3 4 5

Rehtori on tukenut koulunkäyntiavustajan palkkaamisasiaa.

1 2 3 4 5

Koululautakunta / sivistyslautakunta on myötämielinen koulunkäyntiavustajien palkkaukselle.

1 2 3 4 5

Luokassani on riittävästi koulunkäyntiavustajia.

1 2 3 4 5

Koulunkäyntiavustajien työsopimukset ovat mielestäni riittävän pitkiä.

1 2 3 4 5

Koulunkäyntiavustajien työsopimukset pitäisi mielestäni vakinaistaa.

1 2 3 4 5

Koulunkäyntiavustajien työtuntien määrä on mielestäni riittävä.

1 2 3 4 5

(jatkuu)

Merkitse X:llä vasemmalle puolelle ne tehtävät, joita koulunkäyntiavustaja koulussasi / luokassasi tekee.
Ympyröi oikealta puolelta jokaisen tehtävän kohdalta mielestäsi tehtävän tärkeys

- 1 = ei lainkaan tärkeä
2 = vain vähän tärkeä
3 = jonkin verran tärkeä
4 = melko tärkeä
5 = erittäin tärkeä

Koulunkäyntiavustajan tekee koulussa

☐	monistaa oppimateriaalia	1	2	3	4	5
☐	valmistaa oppimateriaalia	1	2	3	4	5
☐	järjestää kaapit ja varastot	1	2	3	4	5
☐	toimii opettajan sijaisena	1	2	3	4	5
☐	toimii oppilasta koskevan tiedon siirtäjänä opettajalta opettajalle	1	2	3	4	5
☐	toimistotyöt	1	2	3	4	5
☐	osallistuu välituntivalvontaan	1	2	3	4	5
☐	on mukana koulukuljetuksissa	1	2	3	4	5
☐	keittää kahvit	1	2	3	4	5
☐	tiskaa tiskit	1	2	3	4	5

Koulunkäyntiavustaja tekee luokassa

☐	huolehtii luokan siisteydestä ja järjestyksestä	1	2	3	4	5
☐	huolehtii oppilaiden tavaroista	1	2	3	4	5
☐	huolehtii oppilaiden henkilökohtaisista apuvälineistä	1	2	3	4	5
☐	suunnitelee oppimateriaalia	1	2	3	4	5
☐	valmistaa oppimateriaalia	1	2	3	4	5
☐	huolehtii oppimateriaalin kunnosta	1	2	3	4	5

Koulunkäyntiavustaja avustaa oppilasta

☐	toimimalla opettajan antamien ohjeiden mukaan	1	2	3	4	5
☐	itsenäisesti tilanteen mukaan	1	2	3	4	5
☐	vain käskettäessä	1	2	3	4	5
☐	vain oppilaan pyytäessä	1	2	3	4	5
☐	terapeutin antamien ohjeiden mukaan	1	2	3	4	5
☐	itse opiskelemansa tiedon pohjalta	1	2	3	4	5
☐	vanhempien ohjeiden mukaan	1	2	3	4	5
☐	oppilaan henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaan	1	2	3	4	5

5

Koulunkäyntiavustaja tukee oppilaan ja opetusryhmän oppimista

___ olemalla lähellä avustettavaa	1	2	3	4	5
___ rauhoittamalla levottomia	1	2	3	4	5
___ ohjaamalla oppilasta tehtävien teossa	1	2	3	4	5
___ kehottamalla oppilasta kuuntelemaan	1	2	3	4	5
___ istuen sivummalla ja tarkkaillen	1	2	3	4	5
___ neuvoen koko ajan oppilasta, mitä tehdä	1	2	3	4	5
___ tekemällä oppilaan puolesta	1	2	3	4	5
___ puhumalla koko ajan	1	2	3	4	5
___ toimien apuopettajana	1	2	3	4	5

Koulunkäyntiavustaja auttaa ja tukee oppilasta selviämään päivittäisen elämän tilanteista (pukeminen, ruokailu, WC-käynnit jne.).

___ katsellen vierestä ja antaen ohjeita	1	2	3	4	5
___ riisuen, pukien ja syöttäen oppilaan	1	2	3	4	5
___ auttaen ja tukien, kun oppilas niin haluaa	1	2	3	4	5
___ opettaen omatoimisuuteen, auttaen vain silloin, kun oppilas ei voi / osaa itseenäisesti toimia	1	2	3	4	5

Osallistuu välituntivalvontaan

___ ollen koko ajan oppilaan vieressä neuvomassa	1	2	3	4	5
___ ohjaten oppilaan leikkeihin ja toisten seuraan, jääden itse taka-alalle	1	2	3	4	5
___ ollen oppilaan kaveri välitunnilla	1	2	3	4	5
___ tarkkaillen välitunnilla oloa	1	2	3	4	5
___ innostaen oppilaita välituntitoimintaan	1	2	3	4	5

Koulunkäyntiavustajan erityistaitoja käytetään luokan hyväksi

___ musikaalisuus	1	2	3	4	5
___ piirtäminen ja askartelu	1	2	3	4	5
___ liikunta	1	2	3	4	5
___ tekstiilityö	1	2	3	4	5
___ tekninentyö	1	2	3	4	5
___ Atk-taidot	1	2	3	4	5
___ ilmaisutaito	1	2	3	4	5

Mitä muuta koulunkäyntiavustajan tehtäviin kuuluu? _____

(jatkuu)

Koulunkäyntiavustaja toimii työyhteisössä yhteisesti sovittujen normien mukaan	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja noudattaa työyhteisössä tehtyjä eettisesti kestäviä sopimuksia (oppilaan kunnioittaminen, positiivinen kannustaminen jne.)	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja toimii yhteistyössä oppilaan kuntoutuksesta ja opetuksesta vastuussa olevien henkilöiden kanssa	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa oppilaiden diagnooseista ja henkilökohtaisista opetussuunnitelmista	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja on mukana oppilaan opetussuunnitelmaa laadittaessa	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja toimii yhteisten tavoitteiden suuntaisesti tietäessään oppilaiden diagnoosit ja opetussuunnitelmat	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja saa suunnitella ja valmistella opetustuokioita itsenäisesti	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja saa osallistua työhönsä vaikuttavien päätösten tekoon	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustajaan voi luottaa ja hänelle voi antaa vastuuta	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja antaa arvon opettajan ammattitaidolle	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja on opettajan työpari	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja tietää oman paikkansa työyhteisössä	1	2	3	4	5
Koulunkäyntiavustaja tietää mitkä tehtävät ovat hänen vastuullaan	1	2	3	4	5

Liite 2: Kyselylomake

(jatkuu)

7

Koulunkäyntiavustaja osallistuu työyhteisön kokouksiin 1 2 3 4 5

Koulunkäyntiavustaja voi esittää omat ideansa ja ehdotuksensa yhteisesti pohdittaviksi 1 2 3 4 5

Työyhteisössä suhtaudutaan myönteisesti koulunkäyntiavustajan luovaan ja uudistavaan toimintaan 1 2 3 4 5

Kerro vielä, mitä muuta tulee mieleesi

Miten tärkeitä koulunkäyntiavustaja / koulunkäyntiavustajat ovat luokassasi ? _____

(jatkuu)

Ympyröi seuraavista mieleisesi vaihtoehto, jossa

- 1 = täysin eri mieltä
- 2 = jonkin verran eri mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = jonkin verran samaa mieltä
- 5 = täysin samaa mieltä

Joissakin väittämissä on lisäksi esitetty luettelo tarkentamaan vastaustasi. Numeroi ne mieleiseesi tärkeysjärjestykseen vasemmalle puolelle.

1 = tärkein, 2 = toiseksi tärkein, 3 = kolmanneksi tärkein jne.

Koulunkäyntiavustaja ei tarvitse teoreettista koulutusta, vaan työ tekijänsä opettaa 1 2 3 4 5

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa lapsen kehityksen kulusta 1 2 3 4 5

- motorisesta kehityksestä
- fyysisestä kehityksestä
- sosiaalisesta kehityksestä
- emotionaalista kehityksestä
- kognitiivisesta kehityksestä
- kielellisestä kehityksestä

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa ihmisen elämänsäkaaresta 1 2 3 4 5

- varhaislapsuus
- lapsuus
- nuoruus
- aikuisuus
- keski-ikä
- vanhuus
- vammaisuuden vaikutus elämänsäkaareen

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa kehityshäiriöistä ja oppimisen esteistä 1 2 3 4 5

- vammaisuuden syistä (pre-, peri-, post-nataaliset syyt)
- erilaisista vammaisryhmistä ja sairauksista
- oppimisvaikeuksista
- lapsiin kohdistuvasta väkivallasta (henkisestä ja fyysisestä)
- tapaturmista

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa erilaisista kasvatusnäkemyksistä

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

- Steiner-pedagogiikasta
- Montessori-pedagogiikasta
- Summerhill, vapaasta kasvatuksesta
- Freinet-pedagogiikasta
- Feuerstein-pedagogiikasta

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuudesta

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

- perheen arvoista ja elinoloista
- ympäristön vaikutuksesta kehitykseen
- kansallisten arvojen vaikutuksesta kehitykseen
- tietoa yhteiskunnan opetus- ja sosiaali- ja terveyspalvelujen keskeisistä toiminnoista
- tietoa vapaaehtoistoiminnasta

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa työtä koskevien säädösten ja ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

- ammattietiikka
- tuntee alan lainsäädäntöä
- tuntee alan virkaehtosopimusta

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa, jotta hän voisi avustaa oppilasta asiantuntijoiden tekemien suunnitelmien mukaisesti

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

- oppilaiden diagnooseista
- erityisistä vammoista
- henkilökohtaisesta opetussuunnitelmasta
- kuntoutussuunnitelmasta
- terapiamenetelmistä
- opetusmenetelmistä

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa psyykkisestä kehityksestä ja vuorovai-
kutustaidoista

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

- yksilön psyykkisestä kehityksestä
- vuorovaikutuksesta ja sen kehittymisestä
- vuorovaikutuksen eri muodoista

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa eri kommunikaatiomenetelmistä

1 2 3 4 5

- viittomat
- Bliss-symbolit
- Pictogrammit

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa apuvälineistä, niiden käytöstä ja huollosta

1 2 3 4 5

- pyörätuoleista
- tukisidoksista
- puhekommunikaatoreista
- nostolaitteista
- tietokoneista

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa työyhteisössä ja verkostossa toimimiseen

1 2 3 4 5

- yksilö ryhmän jäsenenä
- ryhmän työskentelyn periaatteet
- yhteiset tavoitteet

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa yksilön oppimisprosesseista

1 2 3 4 5

- motivoituminen
- orientoituminen
- sisäistäminen
- soveltaminen
- arviointi

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa ryhmän ohjaamisesta ja oppimisprosesseista

1 2 3 4 5

- ryhmätyöstä
- yhteistoiminnallisesta oppimisesta
- pienryhmätyöskentelystä

Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa ilmaisu- ja terapia-aineissa

1 2 3 4 5

- fysio- ja toimintaterapia
- musiikkiterapia
- erityisryhmien liikunta
- kuvataideterapia
- leikki

Liite 3: Muuttujaluettelo

Muuttujat:

1. Paikkakunta
2. Asukasluku
3. Sukupuoli
4. Ikä
5. Ammattinimike
6. Työvuodet
7. Koulunkäyntiavustajien määrä
8. Koulutetut koulunkäyntiavustajat
9. Koulunkäyntiavustajien määrä nyt
10. Muulla nimikkeellä palkattuja avustajia
11. Koulutoimen varoilla
12. Sosiaalitoimen varoilla
13. Oppisopimuksella
14. Työllistämisvaroilla
15. Siviilipalveluksena
16. Vanhempien varoilla
17. Jollakin muulla tavalla, millä?
18. Montako heistä on koulutettu koulunkäyntiavustajan työhön?
19. Moniko heistä on pysyvässä virassa tai toimessa?
20. Viikottaisten työtuntien määrä
21. Koulunkäyntiavustajan saatavuus luokkaan
22. Koulunkäyntiavustajan palkkaamisen perustelu
23. Vanhempien aktiivisuus
24. Rehtorin tuki
25. Koululautakunnan/ sivistyslautakunnan myötämielisyys
26. Luokassani on riittävästi koulunkäyntiavustajia
27. Koulunkäyntiavustajien työsopimukset ovat riittävän pitkiä
28. Koulunkäyntiavustajien työsopimukset pitäisi vakinaistaa
29. Koulunkäyntiavustajien työtuntien määrä on riittävä
30. Monistaa oppimateriaalia
31. Valmistaa oppimateriaalia
32. Järjestää kaapit ja varastot
33. Toimii opettajan sijaisena
34. Toimii oppilasta koskevan tiedon siirtäjänä opettajalta opettajalle
35. Toimistotyöt
36. Osallistuu välituntivalvontaan
37. On mukana koulukuljetuksissa
38. Keittää kahvit
39. Tiskaa tiskit
40. Huolehtii luokan siisteydestä ja järjestyksestä
41. Huolehtii oppilaiden tavaroista
42. Huolehtii oppilaiden henkilökohtaisista apuvälineistä
43. Suunnitelee oppimateriaalia
44. Valmistaa oppimateriaalia
45. Huolehtii oppimateriaalin kunnosta
46. Toimimalla opettajan antamien ohjeiden mukaan
47. Itsenäisesti tilanteen mukaan
48. Vain käskettäessä
49. Vain oppilaan pyytäessä
50. Terapeutin antamien ohjeiden mukaan
51. Itse opiskelemansa tiedon pohjalta
52. Vanhempien ohjeiden mukaan
53. Oppilaan henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaan
54. Olemalla lähellä avustettavaa
55. Rauhoittamalla levottomia
56. Ohjaamalla oppilasta tehtävien teossa
57. Kehottamalla oppilasta kuuntelemaan
58. Istuen sivummalla ja tarkkaillen
59. Neuvoen koko ajan oppilasta, mitä tehdä

(jatkuu)

Liite 3: Muuttujaluettelo

(jatkuu)

60. Tekemällä oppilaan puolesta
61. Puhumalla koko ajan
62. Toimien apuopettajana
63. Katsellen vierestä ja antaen ohjeita
64. Riisuen, pukien ja syöttäen oppilaan
65. Auttaen ja tukien, kun oppilas niin haluaa
66. Opettaen omatoimisuuteen, auttaen vain, kun oppilas ei voi/osaa itsenäisesti toimia
67. Ollen koko ajan oppilaan vieressä neuvomassa
68. Ohjaten oppilaan leikkeihin ja toisten seuraan, jääden itsetaka-alalle
69. Ollen oppilaan kaveri välitunnilla
70. Tarkkaillen välitunnilla oloa
71. Innostaen oppilaita välituntitoimintaan
72. Musikaalisuus
73. Piirtäminen ja askartelu
74. Liikunta
75. Tekstiilityö
76. Tekninentyö
77. Atk-taidot
78. Ilmaisutaito
79. Koulunkäyntiavustaja toimii työyhteisössä yhteisesti sovittujen normien mukaan
80. Koulunkäyntiavustaja noudattaa työyhteisössä tehtyjä eettisesti kestäviä sopimuksia
81. Koulunkäyntiavustaja toimii yhteistyössä oppilaan kuntoutuksesta ja opetuksesta vastuussa olevien henkilöiden kanssa
82. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa oppilaiden diagnooseista ja henkilökohtaisista opetussuunnitelmista
83. Koulunkäyntiavustaja on mukana oppilaan opetussuunnitelmaa laadittaessa
84. Koulunkäyntiavustaja toimii yhteisten tavoitteiden suuntaisesti tietäessään oppilaiden diagnoosit ja opetussuunnitelmat
85. Koulunkäyntiavustaja saa suunnitella ja valmistella opetus- tuokioita itsenäisesti
86. Koulunkäyntiavustaja saa osallistua työhönsä vaikuttavien päätösten tekoon
87. Koulunkäyntiavustajaan voi luottaa ja hänelle voi antaa vastuuta
88. Koulunkäyntiavustaja antaa arvon opettajan ammattitaidolle
89. Koulunkäyntiavustaja on opettajan työpari
90. Koulunkäyntiavustaja tietää oman paikkansa työyhteisössä
91. Koulunkäyntiavustaja tietää mitkä tehtävät ovat hänen vastuullaan
92. Koulunkäyntiavustaja osallistuu työyhteisön kokouksiin
93. Koulunkäyntiavustaja voi esittää omat ideansa ja ehdotuksensa yhteisesti pohdittaviksi
94. Työyhteisössä suhtaudutaan myönteisesti koulunkäyntiavustajan luovaan ja uudistavaan toimintaan
95. Koulunkäyntiavustaja ei tarvitse teoreettista koulutusta, vaan työ tekijänsä opettaa
96. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee teoreettista tietoa lapsen kehityksen kulusta
97. Motorisesta kehityksestä
98. Fyysisestä kehityksestä
99. Sosiaalisesta kehityksestä
100. Emotionaalisesta kehityksestä
101. Kognitiivisesta kehityksestä

(jatkuu)

102. Kielellisestä kehityksestä
103. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa ihmisen elämänkaaresta
104. Varhaislapsuus
105. Lapsuus
106. Nuoruus
107. Aikuisuus
108. Keski-ikä
109. Vanhuus
110. Vammaisuuden vaikutus elämänkaareen
111. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa kehityshäiriöistä ja oppimisen esteistä
112. Vammaisuuden syistä (pre-, peri-, post-nataaliset syyt)
113. Erilaisista vammaisryhmistä ja sairauksista
114. Oppimisvaikeuksista
115. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta (henkisestä ja fyysisestä)
116. Tapaturmista
117. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa erilaisista kasvatusnäkökymyksistä
118. Steiner-pedagogiikasta
119. Montessori-pedagogiikasta
120. Summerhill, vapaasta kasvatuksesta
121. Freinet-pedagogiikasta
122. Feuerstein-pedagogiikasta
123. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuudesta
124. Perheen arvoista ja elinoloista
125. Ympäristön vaikutuksesta kehitykseen
126. Kansallisten arvojen vaikutuksesta kehitykseen
127. Tietoa yhteiskunnan opetus- ja sosiaali- ja terveystalve-lujen keskeisistä toiminnoista
128. Tietoa vapaaehtoistoiminnasta
129. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa työtä koskevien sää-dösten ja ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen
130. Ammattietikka
131. Tuntee alan lainsäädäntöä
132. Tuntee alan virkaehtosopimusta
133. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa, jotta hän voisi avustaa oppilasta asiantuntijoiden tekemien suunnitelmien mukaisesti
134. Oppilaiden diagnooseista
135. Erityisistä vammoista
136. Henkilökohtaisesta opetussuunnitelmasta
137. Kuntoutussuunnitelmasta
138. Terapiamenetelmistä
139. Opetusmenetelmistä
140. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa psyykkisestä kehityk-sestä ja vuorovaikutustaidoista
141. Yksilön psyykkisestä kehityksestä
142. Vuorovaikutuksesta ja sen kehittymisestä
143. Vuorovaikutuksen eri muodoista
144. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa eri kommunikaatio-menetelmistä
145. Viittomat
146. Bliss-symbolit
147. Pictogrammit
148. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa apuvälineistä, niiden käytöstä ja huollosta
149. Pyörätuoleista
150. Tukisidoksista

151. Puhekommunikaattoreista
152. Nostolaitteista
153. Tietokoneista
154. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa työyhteisössä ja verkostossa toimimiseen
155. Yksilö ryhmän jäsenenä
156. Ryhmän työskentelyn periaatteet
157. Yhteiset tavoitteet
158. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa yksilön oppimisprosesseista
159. Motivoituminen
160. Orientoituminen
161. Sisäistäminen
162. Soveltaminen
163. Arviointi
164. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa ryhmän ohjaamisesta ja oppimisprosesseista
165. Ryhmätyöstä
166. Yhteistoiminnallisesta oppimisesta
167. Pienryhmätyöskentelystä
168. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa ilmaisu- ja terapia-aineissa
169. Fysio- ja toimintaterapia
170. Musiikkiterapia
171. Erityisryhmien liikunta
172. Kuvataideterapia
173. Leikki
174. Koulunkäyntiavustaja tarvitsee tietoa eri opetusmenetelmistä
175. Malliopettaminen
176. Yliopettaminen
177. Kertaaminen
178. Konkretisointi
179. Koulunkäyntiavustajan tulee omatoimisesti etsiä ja käyttää työnsä kannalta uutta tietoa ammattitaitonsa ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi

Liite 4: Koulunkäyntiavustajan työt

TAULUKKO 1. Koulunkäyntiavustajan työt koulussa, luokassa ja oppilaan avustamisessa (yleisopetuksen opettajat n=12, erityisopettajat n=22 ja koulunkäyntiavustajat n=42)

Työtehtävä	yl.opet.		erit.op.		koul.av	
	fr	%	fr	%	fr	%
Tekee koulussa						
Monistaa oppimateriaalia	8	66,7	20	91,0	37	88,1
Valmistaa oppimateriaalia	6	50,0	17	77,3	34	81,0
Järjestää kaapit ja varastot	5	41,7	18	81,8	31	73,8
Toimii opettajan sijaisena	7	58,3	13	59,1	33	78,6
Oppilaan tiedon-siirto	4	33,3	9	41,0	13	31,0
Toimistotyöt	5	41,7	8	36,4	21	50,0
Osallistuu väli-tuntivalvontaan	5	41,7	18	81,8	30	71,4
Koulukuljetuk-sissa mukana	2	16,7	6	27,3	18	42,9
Keittää kahvit	3	25,0	15	68,2	21	50,0
Tiskaa tiskit	2	16,7	11	50,0	18	42,9
Tekee luokassa						
Luokan siisteys ja järjestys	3	25,0	17	77,3	29	69,0
Huolehtii oppilaiden tavaroista	3	25,0	14	63,6	21	50,0
Huolehtii oppilaan apuvälineistä	3	25,0	13	59,1	27	64,3

(jatkuu)

Liite 4: Koulunkäyntiavustajan työt

(jatkuu)

TAULUKKO 1. (jatkuu)

Työtehtävä	<u>yl.opet.</u>		<u>erit.op.</u>		<u>koul.av</u>	
	fr	%	fr	%	fr	%
Suunnittelee oppimateriaalia	3	25,0	12	54,5	31	73,8
Valmistaa oppimateriaalia	7	58,3	17	77,3	36	85,7
Huolehtii oppimateriaalista	7	58,3	17	77,3	29	69,0
Oppilaan avustaminen						
Opettajan ohjeiden mukaan	8	66,7	19	86,4	37	88,1
Tilanteen mukaan itse	8	66,7	19	86,4	38	90,1
Vain käskettäessä	0	0,0	2	9,1	1	2,4
Vain oppilaan pyytäessä	0	0,0	3	13,6	5	12,0
Terapeutin ohjeiden mukaan	1	8,3	13	59,1	26	62,0
Itse opiskellun tiedon pohjalta	5	41,7	15	68,2	27	64,3
Vanhempien ohjeiden mukaan	2	16,7	14	63,6	17	40,5
Hopsin mukaan	6	50,0	19	86,4	32	76,2

(jatkuu)

TAULUKKO 2. Koulunkäyntiavustaja avustaa ja tukee oppilasryhmää ja eriyistaitojen käyttö (yleisopetuksen opettajat n=12, erityisopettajat n=22 ja koulunkäyntiavustajat n=42)

Työtehtävä	yl.opet.		erit.op.		koul.av	
	fr	%	fr	%	fr	%
Tukee oppilasta ja opetusryhmää						
Lähellä avustettavaa	6	50,0	17	77,3	35	83,3
Rauhoittamalla levottomia	5	41,7	14	63,6	36	85,7
Ohjaamalla oppilasta tehtävissä	6	50,0	19	86,4	38	90,5
Kehottamalla kuuntelemaan	4	33,3	13	59,1	31	73,8
Istuen sivulla tarkkaillen	3	25,0	10	45,5	19	45,2
Neuvoen oppilasta koko ajan	0	0,0	5	22,7	7	16,7
Tekemällä oppilaan puolesta	0	0,0	2	9,1	2	4,8
Puhumalla koko ajan	0	0,0	2	9,1	2	4,8
Toimien apuopettajana	7	58,3	17	77,3	32	76,2
Auttaa ja tukee oppilasta						
Katsellen vierestä ja ohjeita antaen	6	50,0	10	45,5	18	42,9
Riisuen, pukien ja syöttäen oppilaan	0	0,0	7	31,8	5	11,9
Auttaen ja tukien oppilaan halutessa	3	25,0	10	45,5	15	35,7

TAULUKKO 2. (jatkuu)

Työtehtävä	yl.opet.		erit.op.		koul.av	
	fr	%	fr	%	fr	%
Opettaen omatoimisuuteen	5	41,7	18	81,8	36	85,7
Osallistuu välituntivalvontaan						
Oppilaan vieressä ollen neuvomassa	1	8,3	3	13,6	1	2,4
Ohjaten oppilasta leikkeihin	2	16,7	15	68,2	24	57,1
Ollen oppilaan kaveri	3	25,0	13	59,1	14	33,3
Tarkkaillen oloa välitunnilla	5	41,7	16	72,7	31	73,8
Innostaen välituntitoimintaan	4	33,3	15	68,2	25	59,5
Eriyistaitojen käyttö luokassa						
Musikaalisuus	3	25,0	7	31,8	14	33,3
Piirtäminen ja askartelu	8	66,7	14	63,6	25	59,5
Liikunta	4	33,3	8	36,4	20	47,6
Tekstiilityö	6	50,0	14	63,6	18	42,9
Tekninen työ	1	8,3	6	27,3	8	19,0
Atk-taidot	3	25,0	13	59,1	17	40,5
Ilmaisutaito	2	16,7	9	40,9	14	33,3

Liite 5: Koulunkäyntiavustajan työtehtävät

TAULUKKO 3. Koulunkäyntiavustajan tehtävät koulussa ja välitunnilla prosentteina

Työtehtävä	Ammattiryhmä	Tekee koulussa	Ei lainkaan tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä
Monistaa oppimateriaalia	yl.opet	66,7	16,7	16,7	66,7
	erit.op	91,0	9,1	13,6	77,3
	koul.av	88,1	12,5	37,5	50,0
Valmistaa oppimateriaalia	yl.opet	50,0	10,0	10,0	80,0
	erit.op	77,3	5,3	10,5	84,2
	koul.av	81,0	0,0	18,9	81,1
Toimistotyöt	yl.opet	41,7	33,3	22,2	44,4
	erit.op	36,4	33,3	25,0	41,7
	koul.av	50,0	46,2	38,5	15,4
Välitunnilla neuvoen	yl.opet	8,3	80,0	0,0	20,0
	erit.op	13,6	100,0	0,0	0,0
	koul.av	2,4	100,0	0,0	0,0

TAULUKKO 4. Koulunkäyntiavustajan tehtävät luokassa prosentteina

Työtehtävä	Ammattiryhmä	Tekee koulussa	Ei lainkaan tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä
Valmistaa oppimateriaalia	yl.opet	58,3	9,1	0,0	90,9
	erit.op	77,3	5,6	5,6	88,9
	koul.av	85,7	2,6	7,7	89,7
Huolehtii oppimateriaalin kunnosta	yl.opet	58,3	9,1	9,1	81,8
	erit.op	77,3	5,0	20,0	75,0
	koul.av	69,0	5,4	21,6	73,0

(jatkuu)

Liite 5: Koulunkäyntiavustajan työtehtävät (jatkuu)

TAULUKKO 5. Koulunkäyntiavustajan erityistaitojen käyttö prosentteina

Työteh- tävä	Ammatti- ryhmä	Tekee koulus- sa	Ei lain- kaan tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä
Piirtämi- nen ja askartelu	yl.opet	66,7	0,0	8,3	91,7
	erit.op	63,6	0,0	17,6	82,4
	koul.av	59,5	0,0	9,7	90,3
Tekstii- lityö	yl.opet	50,0	0,0	10,0	90,0
	erit.op	63,6	11,8	11,8	76,5
	koul.av	42,9	16,7	8,3	75,0
Musikaa- lisuus	yl.opet	25,0	0,0	16,7	83,3
	erit.op	31,8	16,7	16,7	66,7
	koul.av	33,3	0,0	25,0	75,0
Tekninen työ	yl.opet	8,3	0,0	0,0	100,0
	erit.op	27,3	8,3	8,3	83,3
	koul.av	19,0	5,3	5,3	89,5

TAULUKKO 6. Koulunkäyntiavustaja oppilaan ja oppilas-ryhmän avustajana ja tukijana prosentteina

Työteh- tävä	Ammatti- ryhmä	Tekee koulus- sa	Ei lain- kaan tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä
Opettajan ohjeiden mukaan	yl.opet	66,7	0,0	0,0	100,0
	erit.op	86,4	4,5	0,0	95,5
	koul.av	88,1	0,0	2,4	97,6
Itsenäi- sesti toimien	yl.opet	66,7	0,0	0,0	100,0
	erit.op	86,4	0,0	0,0	100,0
	koul.av	90,1	0,0	4,9	95,1

(jatkuu)

Liite 5: Koulunkäyntiavustajan työtehtävät (jatkuu)

TAULUKKO 6. (jatkuu)

Työteh- tävä	Ammatti- ryhmä	Tekee koulus- sa	Ei lain- kaan tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä
Itse opis- kelun poh- jalta	yl.opet	41,7	11,1	22,2	66,7
	erit.op	68,2	0,0	10,5	89,5
	koul.av	64,3	2,9	8,6	88,6
Apuopet- tajana toimien	yl.opet	58,3	18,2	9,1	72,7
	erit.op	77,3	5,0	5,0	90,0
	koul.av	76,2	10,3	10,3	79,5
Katsellen vierestä ohjeita antaen	yl.opet	50,0	11,1	22,2	66,7
	erit.op	45,5	14,3	0,0	85,7
	koul.av	42,9	28,6	0,0	71,4
Istuen sivulla tarkkail- len	yl.opet	25,0	37,5	0,0	62,5
	erit.op	45,5	7,7	30,8	61,5
	koul.av	45,2	32,1	10,7	57,1
Auttaen oppilaan halutessa	yl.opet	25,0	0,0	14,3	85,7
	erit.op	45,5	26,7	13,3	60,0
	koul.av	35,7	24,0	20,0	56,0
Avustami- nen käs- kettäessä	yl.opet	0,0	80,0	20,0	0,0
	erit.op	9,1	100,0	0,0	0,0
	koul.av	2,4	86,7	13,3	0,0
Avustami- nen oppi- laan pyy- täessä	yl.opet	0,0	80,0	20,0	0,0
	erit.op	13,6	66,7	11,1	22,2
	koul.av	12,0	61,1	27,8	11,1
Tekemällä oppilaan puolesta	yl.opet.	0,0	100,0	0,0	0,0
	erit.op.	9,1	100,0	0,0	0,0
	kka	4,8	100,0	0,0	0,0
Puhumal- la koko ajan	yl.opet	0,0	100,0	0,0	0,0
	erit.op	9,1	88,9	11,1	0,0
	koul.av	4,8	100,0	0,0	0,0

Liite 6: Faktorit

TAULUKKO 7. Faktorit ja kommunaliteetti

Muuttuja	Faktori 1	Faktori 2	Faktori 3	Faktori 4	Faktori 5	Kommuna- liteetti
Esittää omat ideat	,75011	,23376	-,08080	,19343	-,16909	,73623
Luova toiminta	,60541	,01659	-,08091	-,04762	-,00151	,37555
Osallistuu kokouksiin	,57360	,09099	-,14210	,02815	-,35502	,63035
Päätösten teko	,56342	-,05376	,41170	-,27854	,00843	,63167
Opetuksen valmistelu	,53702	-,09978	,05086	,01750	,08847	,27300
Hopsin laadinta	,43924	,01955	,14902	-,07212	-,39703	,55574
Opettajan arvostus	,01650	,87958	-,01662	-,01845	,01586	,77412
Eettiset sopimukset	-,02078	,79717	,03353	-,12522	,15921	,69545
Opettajan työpari	,07408	,72316	-,08453	,03599	-,16448	,57729
Normit työssä	-,04308	,64382	,18433	,07734	,06675	,45389
Oma paikka	-,01907	,40736	-,08146	-,34849	-,06125	,36342
Luottamus ja vastuu	-,00956	,12895	,86464	-,23096	,13357	,88678
Yhteiset tavoitteet	-,01888	,03329	,53136	,23509	-,27908	,41865
Tehtävä- vastuu	-,01375	,07398	,05683	-,82464	-,18308	,78038
Diagnoosit ja hopsit	-,05781	,10669	,22391	-,13242	-,87124	,89913
Kuntoutus- yhteistyö	,08589	-,08492	-,07749	-,05046	-,47406	,26145

Liite 7. Työyhteisön jäsenyyden arviointi faktoreittain

TAULUKKO 8. Koulunkäyntiavustajan tasavertaisuus työyhteisössä %-osuudet

Työyhteisön jäsenyys	Ammattiryhmä	Ei lainkaan tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä
Esittää omat ideat	yl.opet	0,0	8,3	91,7
	erit.op	0,0	0,0	100,0
	koul.av	7,1	4,8	88,1
Suhtautuminen luovuuteen	yl.opet	0,0	8,3	91,7
	erit.op	0,0	0,0	100,0
	koul.av	4,8	7,1	88,1

TAULUKKO 9. Työyhteisön sopimukset ja normit %-osuudet

Työyhteisön jäsenyys	Ammattiryhmä	Ei lainkaan tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Tärkeä
Opettajan ammattitaidon arvostus	yl.opet	0,0	8,3	91,7
	erit.op	4,5	4,5	90,9
	koul.av	0,0	0,0	100,0
Opettajan työpari	yl.opet	0,0	8,3	91,7
	erit.op	4,5	4,5	90,9
	koul.av	0,0	2,4	97,6
Yhteiset normit	yl.opet	0,0	0,0	100,0
	erit.op	4,5	0,0	95,5
	koul.av	0,0	0,0	100,0
Eettiset sopimukset	yl.opet	0,0	0,0	100,0
	erit.op	0,0	4,5	95,5
	koul.av	0,0	0,0	100,0
Tietää oman paikkansa	yl.opet	0,0	25,0	75,0
	erit.op	0,0	14,3	85,7
	koul.av	0,0	0,0	100,0

(jatkuu)

Liite 7. Työyhteisön jäsenyyden arviointi faktoreittain

TAULUKKO 10. Työntekijän luotettavuus %-osuudet

<u>Työyhteisön jäsenyys</u>	<u>Ammatti-ryhmä</u>	<u>Ei lainkaan tärkeä</u>	<u>Jonkin verran tärkeä</u>	<u>Tärkeä</u>
Luottamus ja vastuu	yl.opet	0,0	8,3	91,7
	erit.op	0,0	0,0	100,0
	koul.av	0,0	0,0	100,0
Tietää diagnosoit ja hopsit	yl.opet	0,0	8,3	91,7
	erit.op	0,0	0,0	100,0
	koul.av	0,0	0,0	100,0

Liite 8: Teoriatiedon vaihtoehdot

TAULUKKO 11. Yksilön kehitys (n=76)

Teoriatieto	Vaihtoehdot	Ykkössija fr
Lapsen kehityksen kulku	Motorinen	20
	Fyysinen	20
	Sosiaalinen	28
	Emotionaalinen	35
	Kognitiivinen	35
	Kielellinen	21
Psyykkinen kehitys ja vuorovaikutustaidot	Yksilön psyykkinen kehitys	49
	Vuorovaikutus	21
	Vuorovaikutuksen eri muodot	13
Ihmisen elämänkaari	Varhaislapsuus	26
	Lapsuus	29
	Nuoruus	10
	Aikuisuus	7
	Keski-ikä	5
	Vanhuus	5
	Vammaisuuden vaikutus	33
Kehityksen häiriöt ja oppimisen esteet	Vammaisuuden syyt	24
	Vammaisryhmät ja sairaudet	27
	Oppimisvaikeudet	39
	Väkivalta lapsia kohtaan	13
	Tapaturmat	9

(jatkuu)

TAULUKKO 12. Kasvatusnäkemykset ja ympäristö (n=76)

Teoriatieto	Vaihtoehdot	Ykkössija fr
Erilaiset kasvatusnäkemykset	Steiner	10
	Montessori	25
	Summerhill	8
	Freinet	12
	Feuerstein	17
Ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidon- naisuus	Perheen arvot ja elinolot	31
	Ympäristön vaikutus	23
	Kansalliset arvot	5
	Opetus-, sosiaali- ja terveyspalvelut	23
	Vapaaehtoistoiminta	4

TAULUKKO 13. Oppiminen (n=76)

Teoriatieto	Vaihtoehdot	Ykkössija fr
Yksilön oppimisprosessi	Motivoituminen	53
	Orientoituminen	16
	Sisäistäminen	17
	Soveltaminen	12
	Arviointi	11
Ryhmän ohjaaminen ja oppimisprosessit	Ryhmätyö	20
	Yhteistoiminnallinen oppiminen	30
	Pienryhmäyöskentely	36

TAULUKKO 14. Avustaminen asiantuntijoiden suunnitelmien mukaan (n=76)

Teoriatieto	Vaihtoehdot	Ykkössija fr
Tieto asian- tuntijoiden suunnitelmista	Oppilaiden diagnoosit	28
	Erityiset vammat	15
	Hops	40
	Kuntoutussuunnitelmat	12
	Terapiamenetelmät	11
	Opetusmenetelmät	19

TAULUKKO 15. Opetusmenetelmät (n=76)

Teoriatieto	Vaihtoehdot	Ykkössija fr
Opetusmenetelmät	Malliopettaminen	25
	Yliopettaminen	12
	Kertaaminen	14
	Konkretisointi	43
Kommunikaatio- menetelmät	Viittomat	49
	Bliss-symbolit	17
	Pictogrammit	20
Apuvälineet, käyttö ja huolto	Pyörätuolit	21
	Tukisidokset	12
	Puhekommunikaattorit	25
	Nostolaitteet	11
	Tietokoneet	37
	Ilmaisu- ja terapia-aineet	Fysio- ja toimintaterapia
Musiikkiterapia	19	
Erityisryhmien liikunta	28	
Kuvataideterapia	17	
Leikki	28	

TAULUKKO 16. Työyhteisössä toimiminen (n=76)

<u>Teoriatieto</u>	<u>Vaihtoehdot</u>	<u>Ykkössija fr</u>
Työtä koskevat säädökset ja periaatteet	Ammattietiikka	52
	Alan lainsäädäntö	17
	Virkaehtosopimus	11
Työyhteisössä ja verkostossa toimiminen	Yksilö ryhmän jäsenenä	22
	Ryhmän työkentelyn periaatteet	20
	Yhteiset tavoitteet	44